

5. Perjantaina 10 päivänä helmikuuta 1989

kello 13

Päiväjärjestys

		Siv.
Ilmoituksia		
Ulkopuolella päiväjärjestuksen	Siv.	
tehdään päätös valtioneuvoston toimintansa suuntaviivoista antamasta tiedonannosta	180	
Ensimmäinen käsittely:		
1) Ehdotukset yhdistyslaiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi	183	
Hallituksen esitys n:o 64/1988 vp.		
Lakialoite n:o 91/1988 vp.		
Lakivaliokunnan mietintö n:o 15/1988 vp.		
Esitellään:		
2) Hallituksen esitys n:o 235/1988 vp. laeiksi Sibeliuksen-Akatemiasta, teatterikorkeakoulusta, taideteollisesta korkeakoulusta, Suomen elokuva-arkistosta ja elokuvien tarkastuksen toimittamisesta annettujen lakien muuttamisesta	211	
3) Hallituksen esitys n:o 236/1988 vp. laiksi etuostolain 1 §:n muuttamisesta	„	
4) Hallituksen esitys n:o 238/1988 vp. laiksi tullitariffilain liitteinä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta	„	
5) Hallituksen esitys n:o 239/1988 vp. laeiksi peruskoululain 13 §:n ja lukiolain 6 §:n muuttamisesta	212	
6) Hallituksen esitys n:o 240/1988 vp. laiksi työväkälityslain 17 §:n muuttamisesta	212	
7) Hallituksen esitys n:o 241/1988 vp. laiksi ammatinvalinnanohjauksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta	„	
8) Hallituksen esitys n:o 242/1988 vp. laiksi aluevaihdoista valtion ja Teknillisen Korkeakoulun Ylioppilaskunnan välillä	„	
9) Hallituksen esitys n:o 243/1988 vp. laiksi kahden tontin myymisestä Pohjoismaiden Investointipankille	„	
10) Hallituksen esitys n:o 244/1988 vp. laiksi Tammisaaren saariston kansallispuistosta	„	
11) Hallituksen esitys n:o 245/1988 vp. laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta	217	
12) Hallituksen esitys n:o 248/1988 vp. laeiksi kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain 8 ja 9 §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta	219	
13) Hallituksen esitys n:o 1 laeiksi enakkoperintälain 10 ja 19 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 5 §:n muuttamisesta	„	
14) Hallituksen esitys n:o 2 laiksi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamisesta	„	
15) Ed. Lahti-Nuuttilan ym. lakialoite n:o 118/1988 vp. laiksi kalastuslain 91 §:n muuttamisesta	„	
16) Ed. Mönkäreen ym. lakialoite n:o 1 laiksi ammattitautilain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	„	
17) Ed. Mönkäreen ym. lakialoite n:o		

2 laiksi maatalousyrittäjien tapaturmava-
kuutuslain 6 §:n muuttamisesta

18) Asetus 9 päivältä joulukuuta 1988
kehityksistä peräisin olevien tavaroiden
tulli- ja tuontimaksueroista annetun
asetuksen muuttamisesta (A n:o 30/1988
vp.)

19) Valtioneuvoston päätös 8 päivältä
joulukuuta 1988 tupakkatuotteista suori-
tettavasta lisäverosta (VNP n:o 14/1988
vp.)

20) Valtioneuvoston päätös 28 päiväl-
tä joulukuuta 1988 kananmunien hau-
dontojen rajoittamisesta (VNP n:o
15/1988 vp.)

21) Valtioneuvoston kertomus edus-
kunnalle päihdeolojen kehityksestä vuon-
na 1987 (K n:o 16/1988 vp.)

Pöydällepanoa varten esi-
tellään:

22) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö
n:o 1 hallituksen esityksestä Unkarin
kanssa tehdyn sijoitusten suojelua koske-
van sopimuksen eräiden määräysten hy-
väksymisestä (HE n:o 219/1988 vp.) ...

23) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö
n:o 2 hallituksen esityksestä vuoden 1987
kansainvälisen luonnonkumisopimuksen
eräiden määräysten hyväksymisestä (HE
n:o 225/1988 vp.)

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
H e t e m ä k i - O l a n d e r .

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi
edustajat Donner, Isohookana-Asunmaa,
Kauppinen, Luttinen, Myller, Paavilainen,
Puisto, Skinnari, Soininvaara ja Virolainen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päi-
västä virkatehtävien vuoksi edustajat Donner ja
Virolainen sekä yksityisasioiden takia edustajat
Luttinen, Myller, Paavilainen ja Puisto.

Siv. Eduskunnan tietoon saatettu valtioneuvoston päätös

219

Ensimmäinen varapuhemies: Il-
moitetaan, että 29 päivänä kesäkuuta 1979 an-
netun vientitalletuslain 22 §:ssä säädettyssä tar-
koituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle
osoitettuna, saapunut sanotun lain nojalla 20
päivänä tammikuuta 1989 annettu

220

Valtioneuvoston päätös puuvapaasta paino-
paperista suoritettavasta vientitalletuksesta.

Tämä valtioneuvoston päätös on nyt saatettu
eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Il-
moitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehel-
le osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin
kysymyksiin n:ot 683, 684, 686 ja 699, kaikki
vuoden 1988 valtiopäiviltä. Nämä kysymykset
vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. U. Leppäsen eduskuntaryhmä

Ensimmäinen varapuhemies: Il-
moitetaan, että ed. U. Leppänen on tänään pu-
hemiehelle ilmoittanut eroavansa Suomen maa-
seudun puolueen eduskuntaryhmästä ja muo-
dostanut oman ryhmänsä nimellä vapaiden de-
mokraattien eduskuntaryhmä.

Valtioneuvoston tiedonanto toimintansa suun- taviivoista

Ensimmäinen varapuhemies: Ul-
kopuolella päiväjärjestyksen tehdään päätös
valtioneuvoston toimintansa suuntaviivoista
antamasta tiedonannosta. Keskustelu asiasta
julistettiin viime istunnossa päättyneeksi.

Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 1 momentin
mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttä-
väksi yksinkertaisen päiväjärjestyksen siirty-
misen, jonka sanamuoto on seuraava: "Saa-
tuansa tiedonannon eduskunta siirtyy päiväjär-
jestykseen." Kutsun tätä puhemiehen ehdotuk-
seksi.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on ed. Juhantalo ed. Seppäsen kannattamana ehdottanut, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on lisäksi tehty viisi ehdotusta perustelluksi päiväjärjestykseen siirtymiseksi.

Ed. Juhantalo on ed. Pekkarisen kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen tiedonannon eduskunta toteaa, että hallitus on epäonnistunut talouspolitiikassaan, lisännyt sosiaalista ja alueellista eriarvoisuutta sekä kiristänyt tuntuvasti verotusta ja ei tästä syystä nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Seppänen on ed. Astalan kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Eduskunta edellyttää,

että asutuspoliittinen häpeätila korjataan rakennuttamalla valtion varoin maahan lisää vuokra-asuntoja,

että verotus saatetaan oikeudenmukaisemmaksi, niin että ei alistuta suurituloisten napinaan antamalla heille uusia verohelpotuksia,

että peruselintarvikkeita ja palveluksia ei panna liikevaihtoverolle,

että asuntojen korkovähennysoikeus säilyy mutta että vähennys tehdään tulevaisuudessa verosta,

että lounasaseteloiden verotukseen liittyvä tulonsiirto yritys sektorin hyväksi kumotaan,

että finanssipolitiikkaa ei kiristetä julkisten palvelujen huonontamiseksi vaan että torjutaan vaihtotaseen vajetta kiristämällä löysän tuontirahan politiikkaa,

että Suomen liittyessä Euroopan neuvostoon asetetaan velvoite suomalaisten toimimiselle Itä- ja Länsi-Euroopan laajemman yhteistyön puolesta,

että ei vain pyritä huolehtimaan idänkaupan määrällisestä tasosta vaan että siitä myös huolehditaan,

että vielä kuluvan vuoden aikana käydään varallisuuspoliittisia neuvotteluja Suomen historian suurimman varallisuuden uusjaon tulonjakovaikutuksista,

että kasinotalouskehitys saatetaan kuriin korko- ja leimaveropoliittisin toimin tulevan pörssiromahduksen vaikutusten ennaltaehkäisemiseksi ja

että ruvetaan suojautumaan tulevilta ympäristökatastrofeilta muun muassa perustamalla

naapurivaltioiden kanssa alueellisia ekokatas-trofikesukuksia,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Moilanen on ed. Almgrenin kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan tiedonannon eduskunta toteaa, että tiedonanto ei kaikessa laajuudessaankaan anna vastausta siihen, miten hallitus aikoo ratkaista tämän hetken kipeimmät yhteiskuntamme ongelmat.

Sen vuoksi eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii niistä toimista, joilla vuokra-asuntoja saadaan tarjolle ja joilla omistusasunnon hankintaa helpotetaan.

Edelleen eduskunta edellyttää,

että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatu ja laajuus eivät vaarannu säästötoimien vuoksi,

että hallitus lopulta tunnustaa sen tosiasian, että päivähoidon umpikujalta välttyään vain luomalla todelliset mahdollisuudet lasten kotihoidolle, ja tekee tämän mukaiset toimenpide-ehdotukset,

että verouudistus toteutetaan oikeudenmukaisesti niin, että kansalaisten veronmaksuvelvollisuus on oikeassa suhteessa veronmaksukykyyn, ja että verouudistus edistää kehitystä, jolla päästään kansalliselta pohjalta hallituksen esittämään uudenaikaiseen ja tasa-arvoiseen hyvinvointiyhteiskuntaan, jossa myös henkisen hyvinvoinnin edellytykset on turvattu,

sekä siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Pulliainen on ed. Haaviston kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan hallituksen tiedonannon eduskunta toteaa, että hallituksen tiedonanto on ylimalkainen ja monelta osin ristiriidassa hallituksen tähän mennessä suorittamien toimien kanssa ja että siinä ei ole esitetty konkreettisia ja hyväksyttäviä toimia ympäristöä säästävään kehtävään kehitykseen siirtymiseksi, sekä katsoo, että tiedonanto ei tyydytä eduskuntaa,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Stenius-Kaukonen on ed. Laineen kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa:

”Kuultuaan valtioneuvoston tiedonannon eduskunta

toteaa, että hallituksen uusoikeistolainen talouspolitiikka ja säästöohjelma lisäävät työttömyyttä, supistavat julkista rakentamista, heikentävät edellytyksiä sosiaalisen asuntotuotannon laajentamiseen, lyövät laimin tarvittavat toimenpiteet idänkaupan kehittämiseksi, ja

kehottaa hallitusta luopumaan säästöohjel-

masta ja sen sisältämästä korkovähennysoikeuden rajoittamisesta, valtion palveluksessa olevan henkilöstön määrän vähentämisestä, valtion rahoittamien tarpeellisten rakennustöiden lykkäämisestä, lakimääräisten valtionosuuksien supistamissuunnitelmista, suunnitellusta hävittäjälaivueiden hankinnasta, sekä

vaatii hallitusta ryhtymään toimenpiteisiin työttömyyden vähentämiseksi, vuokra-asuntotuotannon ja julkisen rakentamisen lisäämiseksi, idänkaupan kehittämiseksi, yleiseurooppalaisen yhteistyön edistämiseksi, pääomien ulosviennin rajoittamiseksi, asuntolainojen koron alentamiseksi ja asuntopankin perustamiseksi, perusturvaudistuksen toteuttamiseksi, pieni- ja keskituloisten verotuksen keventämiseksi, liikevaihtoveron poistamiseksi välttämättömyys-tarvikkeilta ja asuntolainojen korkovähennyksen tekemiseksi verosta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestykset ja päätökset:

Ensimmäinen varapuhemies: Työjärjestyksen 52 §:n 1 momentin mukaan on asian valiokuntaan lähettämistä koskevista ehdotuksista ensin tehtävä päätös. Jos ed. Juhantalon ehdotus asian lähettämisestä valtiovarainvaliokuntaan hyväksytään, päiväjärjestykseen siirtymistä koskevat ehdotukset raukeavat. Jos ehdotus valiokuntaan lähettämistä sen sijaan hylätään, tehdään sen jälkeen päätös päiväjärjestykseen siirtymistä koskevista ehdotuksista.

Menettelytapa hyväksytään.

Joka haluaa asian ratkaistavaksi sitä valiokuntaan lähettämättä, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa lähetetään asia valtiovarainvaliokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 122 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 11. (Koneään. 1)

Eduskunta on päättänyt ratkaista asian sitä valiokuntaan lähettämättä.

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestykseen siirtymistä koskevista ehdotuksista äänestettäessä ehdotan meneteltäväksi si-

ten, että ensin äänestetään ed. Stenius-Kaukosen ehdotuksesta ed. Seppäsen ehdotusta vastaan, sitten voittaneesta ed. Juhantalon ehdotusta vastaan, sen jälkeen voittaneesta ed. Pulliaisen ehdotusta vastaan, sitten voittaneesta ed. Moilasan ehdotusta vastaan ja lopuksi voittaneesta ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Seppäsen ja ed. Stenius-Kaukosen ehdotusten välillä.

Ed. Seppäsen ehdotus "jaa", ed. Stenius-Kaukosen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 150 jaa- ja 8 ei-ääntä, 30 tyhjää; poissa 11. (Koneään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Seppäsen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Juhantalon ja ed. Seppäsen ehdotusten välillä.

Ed. Juhantalon ehdotus "jaa", ed. Seppäsen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 160 jaa- ja 28 ei-ääntä; poissa 11. (Koneään. 3)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Juhantalon ehdotuksen.

3) Äänestys ed. Pulliaisen ja ed. Juhantalon ehdotusten välillä.

Ed. Pulliaisen ehdotus "jaa", ed. Juhantalon ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 124 jaa- ja 63 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 11. (Koneään. 4)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Pulliaisen ehdotuksen.

4) Äänestys ed. Moilasan ja ed. Pulliaisen ehdotusten välillä.

Ed. Moilasan ehdotus "jaa", ed. Pulliaisen ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 156 jaa- ja 30 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 11. (Koneään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Moilasan ehdotuksen.

5) Äänetyt ed. Moilasan ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Puhemiehen ehdotus "jaa", ed. Moilasan ehdotus "ei".

Ensimmäinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 13. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiehen ehdotuksen ja siirtyy päiväjärjestykseen.

Asia on loppuun käsitelty.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset yhdistyslaiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 64/1988 vp.
Lakialoite n:o 91/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 15/1988 vp.

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 15/1988 vp.

Keskustelu:

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies, värderade talman! Lakivaliokunta on tehnyt muutoksia hallituksen esitykseen yhdistyslaiksi peräti 20 pykälään. Eräät muutokset ovat teknisuonteisia, toisiin sisältyy periaatteellisiakin kannanottoja. Keskityn lähinnä näihin periaatteellisiin kannanottoihin.

Valiokunta pitää hallitusmuodossa taatun yhdistymisvapauden kaikinpuolisen toteutumisen kannalta tärkeänä, että sekä positiivisen että negatiivisen yhdistymisvapauden tehosteena on rangaistusuhka. Sen vuoksi valiokunta esittää, että asia selvitetään omana kokonaisuutenaan rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ja eduskunnalle annetaan asiaa koskeva esitys.

Ulkomaalaisten yhdistymisvapautta lisätään jo hallituksen esityksessä. Saamansa selvityksen ja perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella lakivaliokunta katsoo vastoin II vastalauseessa esitettyä kantaa yhdistyslakiehdotuksen vastaavan niitä vähimmäisvaatimuksia, jotka kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus asettaa. Vaikka kansainvälisten sopimusten asettamat vähimmäisvaatimukset täyttyvätkin, asiantila ei vielä ole valiokunnan mielestä tyydyttävä. Esimerkiksi rauhanyhdistysten toiminta jäänee edelleen ulkomaalaisten ulottumattomiin. Muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisten asema on myös epätydyttävä.

Valiokunta ei kuitenkaan ehdota tässä yhteydessä muutoksia, koska saatujen selvitysten perusteella vaikutukset ulottuvat muuhunkin lainsäädäntöön, esimerkiksi puoluelakiin, kokoontumislakiin ja kansanedustajien vaaleista annettuun lakiin, ja koska hallitus on luvannut palata asiaan saatuaan pyytämänsä selvityksen. Valiokunta kuitenkin edellyttää hallituksen viivyttämättä antavan eduskunnalle asiaa koskevat lakiehdotukset, kun selvitys nytemmin on valmistunut.

Yhdistyslakiehdotuksessa ei ole yhdistysten sulautumista koskevia säännöksiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämäkin asia selvitetään ja tarvittaessa annetaan eduskunnalle asiaa koskeva lakiesitys. Valiokunta on myös tehnyt tarkennuksia vaalipykälisiin. Enemmistövaalitapa ja suhteellinen vaalitapa asetetaan tasavertaisiksi. Valiokunta on tarkentanut hallituksen esitystä siltä osin, että jos 28 §:n nojalla määrätään vaalin toimittamisesta suhteellisenä, on 29 §:ssä myös määrättävä, miten suhteellinen vaali toimitetaan. Näin ollen valiokunta on kirjoittanut 29 §:n 2 ja 3 momentin pääosin uudelleen.

Valiokunta on myös kiinnittänyt huomiota yhdistysrekisteritoimiston työtilanteeseen uuden lain astuessa voimaan. Valiokunta pitää välttämättömänä, että yhdistysrekisteritoimiston henkilökuntaa vahvistetaan siirtymävaiheessa tilapäisesti pari- tai kolmeksi vuodeksi toimistoalan ja lakimieskoulutuksen saaneilla henkilöillä, jotta välttyttäisiin vaikean ruuhkan syntymiseltä lain astuessa voimaan.

Herr talman! Lagutskottet har ändrat på regeringens proposition när det gäller närmare tjugo olika paragrafer. I en del fall är det fråga om detaljer, i andra fråga om viktiga principer.

Lagutskottet är inte tillfreds med regeringens proposition när det gäller utlänningars ställning. Men i stället för att börja göra detaljändringar i denna lag gick utskottet in för att förut-sätta att regeringen snarast möjligt avlåter ett lagförslag till riksdagen, i vilket man i ett bredare perspektiv granskar utlänningars situation i Finland.

Till utskottets kännedom kom att ett betänkande i saken skulle publiceras i en nära framtid, vilket också har varit fallet. Det åligger nu regeringen att i snabb ordning avge ett lagförslag, som i väsentlig grad förbättrar utlänningarnas ställning i vårt land.

Lagutskottet efterlyser också åtgärder från regeringens sida när det gäller resurseringen av föreningsregistrets personal under övergångsskedet till de nya bestämmelserna samt en eventuell proposition om fusionering av föreningar.

Enligt regeringens proposition kan föreningar också registreras som tvåspråkiga, om detta har fastslagits i stadgarna, stadgarna skall finnas på bägge språken och registreringen sker likaså på bägge språken.

Vid hörandet av de sakkunniga har det framgått att det kan stöta på praktiska problem att få intyg av en auktoriserad translator — den termen skall alltså användas — och att stadgarna är likalydande.

Utskottet har därför ansett det vara nödvändigt att ge föreningarna tilläggstid för att över-sända intyget. Det här kan bäst ske genom en förordning.

En fråga som inte alls har diskuterats i den utsträckning det skulle ha varit av nöden är om vi skall ha en så detaljerad föreningslag som den gamla och nu föreslagna. I en del länder klarar man sig helt utan föreningslag.

Den försiktighet som präglar också regeringens inställning till utlänningars rätt att bilda och vara aktiva i föreningar är på många håll helt förlegad. I Sverige har man t.o.m. i regeringsformen slagit fast att utlänningar har samma rätt att bilda föreningar och vara aktiva i dem som de egna medborgarna. Varför är det nödvändigt att så i detalj reglera föreningslivet, när det samtidigt är så lätt att bilda nya föreningar, om man inte accepterar reglerna i den man är medlem i? Men det är en helt annan historia.

Oikeusministeri Louekoski: Rouva puhemies! Puutun vain yhteen asiaan yhdistyslakiesityksen käsittelyn tässä vaiheessa. Se on ulkomaalaisten yhdistymisoikeus. Lakiesityksen

mukaan ulkomaisten kansalaisten yhdistymisoikeus ei vielä Suomessa saa sellaisia muotoja kuin tämän päivän Euroopassa ja Suomessa eurooppalaisena sivistysvaltiona olisi toivottavaa.

Olen kiinnittänyt huomiota niihin puheenvuoroihin, joita julkisuudessa on lakivaliokunnan mietinnön julkaisemisen jälkeen käytetty tästä asiasta. Haluan tässä yhteydessä hallituksen puolesta todeta, että myös valtioneuvoston piirissä on keskustelua käyty. Keskustelun kohteena on ollut lähinnä se seikka, pitäisikö vielä asian eduskuntakäsittelyn yhteydessä uudelleen avata mietinnön se kohta, jossa ulkomaisten kansalaisilta kielletään puolueisiin kuuluminen. Keskustelun jälkeen valtioneuvostossa on päädytty kannalle, ettei se ole tässä yhteydessä asiallista, siitä huolimatta, että valtioneuvostossa ollaan jokseenkin yhtä mieltä siitä, että tämä tavoite on hyvin perusteltu, ja siitäkin, että tämän kevään aikana vielä on tarkoitus laajentaa ulkomaan kansalaisten mahdollisuuksia osallistua yhdistystoimintaan ja puolue-elämään Suomessa.

Kielteinen kanta perustuu pääosin niihin seikkoihin, jotka valiokunnan puheenjohtaja ed. Björkstrand äsken toi esille. Nimittäin jos laissa tehtäisiin mahdolliseksi ulkomaan kansalaisen puolueeseen kuuluminen, saattaisi syntyä — korostan sitä: saattaisi syntyä — vaikeuksia tämän oikeuden käytännön toteuttamisessa. Minkälainen sellainen ulkomaan kansalainen esimerkiksi sosialidemokraattisen puolueen jäsenenä olisi, jolta kenties olisi kielletty mielenosoitus-oikeus, oikeus osallistua keskeiseen poliittiseen päätöksentekoon, osallistuminen joihinkin kokouksiin? Nämä ovat seikkoja, jotka on saatava kuntoon samassa yhteydessä, kun ulkomaan kansalaiselle annetaan mahdollisuus nykyistä laajemmin osallistua poliittiseen toimintaan. Tästä syystä pidän tärkeänä sitä, että hallituksen piirissä valmistellaan asiaa koskeva erillinen esitys mahdollisimman nopeasti sellaisena kokonaisuutena, ettei poliittiseen osallistumiseen jää tarpeettomia kieltoja. Haluan tämän hyvin selvästi tässä yhteydessä todeta, ettei jää väärinkäsityksiä siitä, mikä hallituksen kanta on.

Siis asiallisesti hyväksymme annettua esitystä laajemmalle menevän osallistumisoikeuden, mutta osallistumisoikeus on toteutettava niin, ettei siltä putoa pohjaa pois joidenkin muualla lainsäädännössä olevien esteiden takia. Tästä on kysymys.

Vielä haluan kiinnittää huomiota tässä yhteydessä siihenkin, ettei ole hyvä enää suuressa valiokunnassa avata näin suuren ja keskeisen lain valiokuntamietintöä, kun ei tiedetä, miltä kailta osiltaan se saattaisi avautua, ja kun taas tiedetään, että koko uudistuksen pääasiallinen paino on aivan muissa asioissa kuin nyt puheena olevassa.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! ”Muukalaisuutta kohtaan tuntemamme vastenmielisyys myrkyttää meitä yhä.” Näin toteaa Johannes Salminen kirjassaan Aleksandrian muisto. Yhdistyslain eduskuntakäsittelyn aikana nämä sanat ovat muuttumassa arkitodellisuudeksi. Puolueiden ohjelmat pursuavat sanoja inhimillisyydestä, solidaarisuudesta ja ihmisten välisestä tasa-arvosta. Todellisuus on toinen. Arkitodellisuutta leimaa yhä torjuva ennakoasenne ulkomaalaisia kohtaan, haluttomuus tunnustaa ulkomaalaisille tasavertaisia oikeuksia millään elämän alueella. Kysymys on politiikan, puolueiden ja kansanedustajien, tekojen ja sanojen välisestä ristiriidasta. Suhtautumisessa ulkomaalaisiin tämä kuilu tuntuu todella suurelta. Avarakatseisuus, inhimillisuus ja oikeudenmukaisuus eivät ole sanoja, jotka kuvailisivat oikealla tavalla tämän päivän päättäjiä, eduskuntaa kansainvälistyvässä maailmassa. Herää kysymys, olemmeko me suomalaiset sittenkin jollakin tavalla muita suvaitsemattomampia, haluamme olla yksin omissa oloissa muista välittämättä.

Uskalsin toivoa, että viimeaikainen keskustelu kansainvälistymisestä olisi herättänyt meidät huomaamaan, että kansainvälistyminen on kaksisuuntainen ilmiö ja että ihmisoikeudet ovat osa yleistä kansainvälistymistä. Me emme voi vain syödä rusinoita kansainvälisyyden pulasta. Kansainvälistyminen ei koske vain valtioita, yrityksiä ja pääomia. Se koskettaa myös yksilöitä ja heidän arkielämänsä.

Ihmisoikeuksien vakavasti ottamisen esteenä on meillä sitkeä ennakkoluulo siitä, että koko käsite ”ihmisoikeudet” kuuluu vain juhlapuheisiin tai lehtihaastatteluihin, ei päätöksentekoon. Ministeri Louekoski ehdotti eräässä lehtihaastattelussa toukokuun 16 päivänä viime vuonna, että maamme kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet olisi nostettava valtion sisäisesti perustuslain tasolle. Yhdistyslain käsittelyn aikana olemme huomanneet, että ministeri ei halua taata yhdistymisvapautta tässä vaiheessa edes tavallisen lain tasolla.

Toivottavasti Suomen liittyminen Euroopan neuvostoon merkitsee rajapyykkiä, jonka jälkeen ihmisoikeudet otetaan vakavasti myös meidän maassamme. Ne eivät ole vain eettisesti ja ohjelmallisesti velvoittavia suosituksia vaan aitoja oikeusnormeja. Ihmisoikeudet ovat joillekulle ihmisille, meille kaikille, hyvin arkipäiväisiä oikeuksia.

Me olemme nyt jättämässä ulkomaalaiset puolueiden ja puoluetoinnin ulkopuolelle. He eivät kuulu meihin, ja kaikki ne, jotka jäävät tai jätetään kussakin yhteisössä vallitsevan me-käsitteen ulkopuolelle, ovat vaaravyöhykkeessä. Heitä on aina helppo epäillä ja syrjiä ja arvella heidän vaarantavan meidän oikeuksiamme.

Kuten tehdyssä vastalauseessa on todettu, ei ole mitään syytä ylläpitää sitä käsitystä, että ulkomaalaiset yleensä muodostaisivat vaaran meidän oikeusjärjestyksellemme. Suomessa asuu tällä hetkellä arviolta 30 000 ulkomaista syntyperää olevaa ihmistä, joista väestön keskusrekisterin tietojen mukaan 18 294:llä on ulkomaan kansalaisuus. Ulkomaalaisten osuus väestöstä on eurooppalaisittain tarkasteltuna erittäin vähäinen. Esimerkiksi Ruotsissa ulkomailla syntyneen väestön osuus on 13, meillä 1.

Hallitus ei perustele 10 §:n 2 momentin rajoitusta millään tavalla. Tämä on nykyhallituksen hyvin yleinen tapa, virkamiesmäisen hallinnon tapa puolustaa asemaansa ja vastustaa tai ehkäistä muutosta. On kuitenkin vaarallista tehdä päätöksiä, joiden perusteita ei tiedetä. Näin tekee helposti virheitä tai tulee harhautetuksi. On myös hyvä saattaa päätöksen perustelut kansalaisten tietoon.

Kysynkin nyt: Mikä järkevästi perusteltu intressi estää Suomea eurooppalaisena oikeusvaltiona takaamasta Suomessa pysyvästi asuville ulkomaalaisille täydellistä yhdistymisvapautta, samanlaista yhdistymisvapautta kuin muissa oikeuskulttuuriltaan Suomeen rinnastettavissa valtioissa? Tänä päivänä Euroopan markkinatalousmaista vain tasan kaksi, Espanja ja Suomi, kieltävät ulkomaalaisilta oikeuden liittyä puolueisiin.

Toivon vieläkin, että eduskunta osoittaisi avarakatseisuutta ja murtautuisi ulos ahtaudesta ja ennakkoluuloista sallimalla Suomessa asuville ulkomaalaisille täydellisen yhdistymisvapauden. Uskaltaisin melkein arvata, että välittömästi sen jälkeen, kun Suomi on liittynyt Euroopan neuvostoon, joku tekee valituksen neuvostolle yhdistyslain ulkomaalaisia sortavasta

pykälästä. Jokainen meistä voi miettiä, onko asia Suomen maineelle eduksi vai haitaksi. Menettely osoittaa myös Suomen kaksinaamaisuuden. Hiljattain Suomi moitti Romaniaa, kun se esitti Etykin loppuasiakirjaan varaumia. Olemme siis valmiit moittimaan muita, kun nämä eivät kunniota ihmisoikeuksia, ajattelematta sen enempää omaa toimintaamme.

On toki myönnettävä, että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus sallii rajoituksia yhdistymisvapauteen, mikäli esimerkiksi maan turvallisuus sitä vaatii. Tällä hetkellä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksesta ei yhdistymisvapauden osalta valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden mukaan liene oikeuskäytäntöä. Tämä johtunee siitä, että Euroopan neuvoston jäsenmaista vain Espanja on rajoittanut ulkomaalaisten oikeutta kuulua yhdistyksiin.

Lakivaliokunnan enemmistönkään mielestä yhdistyslaki ei suo maassamme vakinaisesti asuville ulkomaalaisille riittäviä mahdollisuuksia yhdistystoimintaan. Valiokunta ei kuitenkaan mietinnön valmistumisen aikoihin ennen joulua katsonut voivansa ehdottaa säännösten muuttamista, koska muutoksen vaikutukset puoluelakiin ja kansanedustajien vaaleista annettuun lakiin ovat mietinnön mukaan selvittämättä. Onneksi asiat ovat edenneet ja selvityksiä on saatu, ja tulokset on julkaistu näyttävästi. Tammikuun 6 päivänä siirtolaisasiain neuvottelukunta luovutti mietintönsä pääministeri Harri Holkerille. Neuvottelukunta esittää, että kaikille Suomessa asuville ulkomaalaisille taataan oikeus kuulua suomalaisiin poliittisiin puolueisiin.

Luovutuspuheenvuorossaan ministeri Puhakka totesi, että hyvä ulkomaalaispolitiikka lähtee siitä, että täällä olevilla ulkomaalaisilla on mahdollisimman pitkälle samat oikeudet kuin suomalaisilla. Pääministeri Harri Holkeri totesi vastauspuheenvuorossaan, että aktiivisuutemme kansainvälisissä elimissä edellyttää tietenkin, että hoidamme ulkomaalaisasiat kotikentällä mahdollisimman hyvin. Maailmalla meitä verrataan luonnollisesti eri alueisiin, muihin Pohjoismaihin, joihin kuulumme. Näin pääministeri Holkeri.

Valitettavasti tuntuu, kuten Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa 10. tammikuuta todetaan, että mietinnön kirjoittamista on ensisijaisesti elähdyttänyt isänmaallinen pyrkimys kiillottaa himmeää Suomi-kuvaa Euroopan neuvoston päämajassa. Paljon vähemmälle huomiolle on jäänyt sen miettiminen, miten esityk-

set todella pystytään toteuttamaan. Ihmetystä herättääkin lähinnä se, että samanaikaisesti kun ministeri Puhakka esittää yhdistymisvapautta, hänen ministerikollegansa Louekoski vastustaa sitä, mutta lupaa tulevaisuudessa antaa eduskunnalle keskustan vastalauseessa ilmaiseman kannan mukaisen muutosesityksen. Enää SDP:lle ei siis riitä kaksoisstrategia, vaan nyt on siirrytty kolmoisstrategiaan: samanaikaisesti kannatetaan asiaa, vastustetaan asiaa ja luetaan kannattaa asiaa tulevaisuudessa, ja koko hallitusrintama pyörii SDP:n narujen mukaan.

Arvoisa puhemies! Haluaisin kysyä, onko mitään järkeä säädättää eduskunnalla laki, joka myönnetään etukäteen vanhentuneeksi. Ulkomaalaisten oikeuksia koskevat korjaukset voidaan tehdä yhdistyslakiin tämän eduskuntakäsittelyn aikana, jos poliittista tahtoa on. Mitkään viittaukset siihen, että tämä vaatii muutoksia myös muihin lakeihin, eivät riitä, ei myöskään se, että eduskunnan on saatava tämä laki kiireellisesti pois ja voimaan. Laki on tarkoitettu astumaan voimaan ensi vuoden alusta, ja muutosten tekeminen ei myöhästyä lain voimaantumista. Ehkä tarkoitus onkin, että esitykset annetaan ehkä kevään aikana, mutta niitä ei sitten ehdittäisikään käsitellä valiokunnassa ja ne raukeaisivat.

Arvoisa puhemies! Olemme viime aikoina puhuneet hyvin paljon eduskunnan arvovallasta. Yhdistyslain käsittelyn yhteydessä tulemme mittaamaan sitä, voimmeko me kansanedustajat muuttaa hallituksen esitystä itsenäisesti sellaiseksi kuin haluamme vai täytyykö meidän pyytää hallitukselta ja asianomaiselta ministeriltä tai ehkäpä SDP:n puoluetoimikunnalta lupa muutoksen tekemiseen. Onko eduskunta vain tarkastusvaliokunta, joka tarkistaa, että väliamerkit ovat oikeilla paikoilla? Asiamuutoksiin vaaditaankin sitten suostumus hallitukselta, jota eduskunta palvelee! Ihmeelliseltä tuntui se, että valtioneuvosto on päättänyt, että eduskunta ei voi tähän asiaan muutosta tehdä. Olen ymmärtänyt, että eduskunnalla on itsenäinen päätösvalta asiassa.

Olen vakuuttunut siitä, että jos kansanedustajille tässä asiassa annettaisiin vapaat kädet, he osoittaisivat enemmän avarakatseisuutta kuin hallitus ja myöntäisivät ulkomaalaisille oikeuden liittyä myös puolueisiin. Eduskuntakäsittelyn aikana, myöhemmässä käsittelyvaiheessa, keskustan eduskuntaryhmä tulee tekemään tätä koskevan muutosesityksen ja muutosesityksiä myös muihin pykäliin.

Oikeusministeri Louekoski: Rouva puhemies! Ed. Jäätteenmäen puheenvuoron johdosta on oltava sekä iloinen että surullinen, iloinen siitä syystä, että keskustapuolueen merkittävä edustaja (Ed. Kääriäinen: Suomen keskustan!) — anteeksi, Suomen keskustan — käyttää näin jämerää kieltä ja puolustaa ulkomaisten kansalaisten oikeuksia ja niitten kehittämistä Suomessa. Näin selkeätä tekstiä Suomen keskustan, entisen keskustapuolueen, edustajilta en muistakaan asiassa kuulleeni.

Jos näitä puheenvuoroja olisi viljelty siihen aikaan, kun keskustapuolue oli hallituksessa, esitys kenties olisikin ollut toisensisältöinen. Tarkoitin tällä sitä, että se mietintö, joka esityksen takana on, on näiltä osin yksituumainen. Sen tekemiseen on osallistunut laaja joukko politiikan ja yhdistystoiminnan asiantuntijoita, ja tämä asia ei ole ollut ongelma aikaisemmin.

Kun nykyinen hallitus sai aikaan lakiesityksen, asiasta keskusteltiin ja todettiin, että tässä ei päästä aivan niin pitkälle kuin hallituksen piirissä tahtoa olisi ollut, mutta oli tärkeitä saada kiireesti vuosikymmeniä valmisteltu yhdistyslain remontti aikaan. Tuskin mikään muu hallitus viime aikoina on niin paljon kantanut huolta ja käytännössä toiminut Suomessa olevien ulkomaan kansalaisten aseman parantamiseksi kuin juuri tämä hallitus. (Ed. Jokinen: Jo on aikakin!) — Aivan oikein, ed. Jokinen, kyllä on aikakin. — Mutta minä kieltäydyn ottamasta sitä syntisäkin osaa, jota ed. Jäätteenmäki minulle tarjosi siksi, ettei tässä esityksessä nyt korjattu kaikkia niitä puutteita, joita ihmisoikeussopimukset ja muut Suomen kansainväliset velvoitteet asettavat meille ulkomaan kansalaisten aseman parantamiseksi.

Kun sanoin, että olen myös surullinen ed. Jäätteenmäen puheenvuoron johdosta, olen sitä siksi, että aika tavalla epärehellinen tuo puheenvuoro oli siinä suhteessa, että ed. Jäätteenmäki tietää, mitkä ovat olleet tämän hallituksen esityksen valmistelun lähtökohdat. On niin sanottua myöhäistä herännäisyyttä tulla eduskunnan pönttöön kertomaan, että yhden lain pienellä korjauksella, pienellä niksausuksella, saataisiin aikaan sellainen ulkomaan kansalaisten etujen parannus, mistä nyt on kysymys. Ed. Jäätteenmäki tietää yhtä hyvin kuin minäkin sen, ettei sellaisella oikeudella ole paljon merkitystä, jota ei voi käyttää. Valiokunnan puheenjohtaja ed. Björkstrand omassa puheenvuorossaan kiinnitti tähän huomiota, ja minäkin ensimmäisessä puheenvuorossani aika selväsanaisesti lupasin,

että puutteet korjataan, mutta korjaus vaatii hallitukselta uuden esityksen, jossa ei rajoituta vain yhdistyslain 10 §:ään, vaan asia vaatii korjauksia laajemmin ulkomaan kansalaisten oikeuksien osalta.

Ed. Jäätteenmäki kertoi kuulleensa haastatteluni, vai oliko niin, että ed. Jäätteenmäki oli lukenut noin vuoden takaisen haastatteluni, jossa olen ollut sitä mieltä, että ihmisoikeussopimuksista aiheutuvat velvollisuudet ulkomaan kansalaisten kohtelun suhteen Suomessa olisi saatava perustuslain tasolle. Minä olen todella sitä mieltä. Kun tästä saadaan aikaan hallituksen esityksiä, toivon, että Suomen keskustan edustajat yhtä pontevasti kuin ed. Jäätteenmäki äsken, ovat hankkeen takana. Ehkä minulle sallitaan vielä tässä vaiheessa pienoinen epäily, mutta tervetuloa rintamaan.

Ed. Jäätteenmäki sanoi, että Suomi on kaksinaamainen. Ei ole. Me olemme hyvin yksinaamaisia ja yksituumaisia ja yksisuuntaisia. Me nimittäin emme oikein salli muille sellaisia oikeuksia, joita vaadimme itsellemme. Tässä suhteessa Suomen käyttäytyminen on hyvin yksilitteistä ja selvää. Meidän hallitusmuotomme toisen luvun otsikkokin on jo: Suomen kansalaisen perusoikeudet. On epäselvää monien oikeusoppineitten mielestä, voidaanko ilman muuta Suomen kansalaisille taattu perusoikeuksia edes turvata nykyisen hallitusmuodon 2 luvun ollessa tässä muodossa ulkomaan kansalaisille. Tämäkin on asia, joka toivottavasti tämän eduskunnan toimesta vielä tutkitaan ja muutetaan, jos muutostarvetta on.

Ed. Jäätteenmäki kysyi ponnekkaasti pariinkin kertaan, mikä estää tekemästä tässä yhteydessä tarvittavia muutoksia, ja ihmetteli sitä, että hallitus ei anna eduskunnalle vapaita käsiä. Ei mikään estä muuttamasta tätä pykälää eduskunnan tahdon mukaisesti siihen muotoon kuin eduskunta haluaa. Mutta toistan ties kuinka monennen kerran, että se ei vie perille. Pelkäämään tämän pykälän muutos ei tuo niitä oikeuksia, joita ollaan peräänkuuluttamassa.

Sitä paitsi minä en kuulu niihin valtioneuvoston jäseniin, jotka ovat rajoittamassa eduskunnan käsiä. Se ei ole valtioneuvoston asia eikä valtioneuvoston jäsenen oikeuksiin kuuluva seikka. Haluan kuitenkin puolustaa mielipidettäni tässä asiassa ponnekkaasti ja todeta, että parempi on, kun tämä asia korjataan huolellisen valmistelun jälkeen ja mahdollisimman nopeasti.

Kun ed. Jäätteenmäki sanoi, että Suomen tulua ilmeisestikin toukokuun alussa Euroopan

neuvoston jäseneksi ja jouduttua sen jälkeen vastuulliseksi ihmisoikeuksien soveltamisesta tässä maassa ja kenties soveltamisen puutteiden takia tuomiolle, niin Suomi ei ehdi tuomiolle, jos oikeusministeriön aikataulun mukaisesti pystytään nämä asiat korjaamaan. Sekin tulee riippumaan hyvin paljon siitä, millä tavalla eduskunta meiltä valmistuvat esitykset on valmis käsittelemään. Tuomioita ei ehdi tulla, ainakin oikeusministeriön aikataulu näissä asioissa on niin nopea.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Asialliselta kannalta on helppo yhtyä niihin näkemyksiin, joita ed. Jäätteenmäki toi esiin. Olen edustanut niitä näkemyksiä koko käsittelyn ajan valiokunnassa. Sitä vastoin en voi ymmärtää enkä hyväksyä sitä, että ed. Jäätteenmäki täällä antaa sen kuvan, että ne, jotka edustavat valiokunnan enemmistön kantaa, edustaisivat jonkinlaista ulkomaalaisvihaa tai ainakin heidän sydämensä olisi kovinkin pieni. Asiantila on, kuten ed. Jäätteenmäki hyvin tietää, päinvastainen. Minä pyrin siihen, että kaikessa lainsäädännössä olevat puutteet korjataan samassa yhteydessä. Ed. Jäätteenmäki on ollut niin kauan lakivaliokunnan jäsen, että hän tietää, kuinka vaikeata on muuttaa lakia ja kuinka helposti muutos vaikuttaa kaikkeen muuhun lainsäädäntöön.

Lopuksi korostan vielä kerran sitä, että hallituksen on viivyttelöttä — kuten lakivaliokunnan enemmistö toivoo — annettava tämä esitys ja siihen on liitettävä kaikki ne lainkohdat, joissa puhutaan ulkomaalaisten asemasta.

I sak kan jag alltså omfatta det som riksdagsledamot Jäätteenmäki framhåller, men det är av största betydelse att frågan behandlas i hela dess vidd och inte bara när det gäller den enskilda detaljen.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys korjaa tilanteen niin, että ulkomaalaisilla on vapaus olla jäsenenä yhdistyksissä paitsi puolueissa. Tämä muutos on asiantuntijalausuntojen mukaa riittävä kansainvälisenä vähimmäisvaatimuksena. Puolueitten tehtävänä on vaikuttaa siihen, miten Suomea kehitetään. Sen vuoksi on asianmukaista, että suomalaiset vaikuttavat siihen, miten Suomea kehitetään, eivätkä ne ihmiset, jotka ovat olleet esimerkiksi vain vuoden Suomessa. Jos kerran ulkomaalainen haluaa

vaikuttaa Suomen kehittämiseen ja on niin kiinnostunut tästä maasta, miksei hän voi tulla Suomen kansalaiseksi? Meillä on mahdollisuus tulla kansalaisiksi, se on suotu.

Yhdistymisvapausasiasta on erotettava ulkomaalaisen oikeus saada asianmukaista kohtelua Suomessa. Nämä ovat kaksi eri asiaa. On syytä muistaa se, että meidän tulee kansainvälistyä, sopeutua kansainväliseen kehitykseen ja muuttaa asenteitamme sen mukaan. Mutta meidän ei pidä silmät ummussa ratsastaa kansainvälistymisen kustannuksella.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäelle eräs pieni reunahuomautus hänen puheenvuoronsa johdosta. Hän puhui koko ajan puheenvuorossaan siitä, että Suomessa pysyvästi asuville ulkomaalaisille pitäisi suoda oikeus liittyä puolueisiin. Kuitenkin siinä vastalauseessa, jonka hän on alkekirjoittanut, ei puhuta mitään pysyvästi asuvista ulkomaalaisista, ei pitkäaikaisesti asuvista ulkomaalaisista, ei edes sellaisista ulkomaalaisista, jotka ylipäänsä asuvat Suomessa. Hänen oman vastalauseensa mukaan suomalaisiin puolueisiin saisi liittyä kuka hyvänsä riippumatta siitä, missä hän asuu. Riittää, kun hän on luonnollinen henkilö eli ihminen, kuten perustelutekstissä sanotaan. Jos vastalause oli tarkoitettu sellaiseksi kuin puheenvuoro, se olisi pitänyt muotoilla siten. Tai jos puheenvuoro oli tarkoitettu sellaiseksi kuin vastalause, se olisi pitänyt muotoilla sen mukaiseksi.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomen keskusta ei voi luonnollisestikaan ottaa vastaan kaikkia niitä syytteitä, joita esitetään siitä, että yhdistyslakit toimikunta aikoinaan oli sitä mieltä, että ulkomaalaisille ei tule yhdistymisvapautta antaa. Yhdistyslakit toimikunta on toiminut aikana, jolloin ilmapiiri oli varmasti Suomessa erilainen eikä kansainvälistymisestä niin paljon puhuttu.

Myönnän toki mielelläni, että yhdistymisvapaudessa on kysymys hyvin pienestä parannuksesta ulkomaalaisten oikeuksiin, mutta tämän yhdistyslakikäsittelyn yhteydessä meillä ei ole valitettavasti mahdollisuus puuttua muihin lakeihin ja avata näiden muiden lakien pykälä. Näin ollen olemme joutuneet toimimaan sen mukaan, mitkä mahdollisuudet meille on annettu.

Täällä tuotiin esille, että ulkomaalaiset voivat toimia muissa yhdistyksissä paitsi puolueissa. Olemme tässä vastalauseessamme tuoneet esille

myös sen, että tämä lain sanonta "valtiollisiin yhdistyksiin vaikuttaminen" on hyvin epämääräinen. Se tarkoittaa myös muita yhdistyksiä kuin puolueita. Mutta kukaan valiokunnan asiantuntijoista ei ole pystynyt yksiselitteisesti vastaamaan, mitä nämä muut yhdistykset ovat. Me kannamme tästä huolta, koska on yksilön oikeusturvalle vahingoksi, jos ei tiedä, mihin yhdistykseen voi kuulua ja mihin ei.

Ed. Paloheimolle haluaisin todeta, että puhtaaksikirjoitusvaiheesta tästä vastalauseesta on jäänyt sana "pysyvästi" pois. Sen vuoksi halusinkin monta kertaa tämänpäiväisessä puheenvuorossani tuoda esille tämän sanan "pysyvä".

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täysin samaa mieltä kuin ministeri Louekoski siitä, että kun lähdetään säätelemään itse asiassa hallitusmuodon tasoisia oikeuksia, niin on toki aika lailla perusteltua selvittää hyvin huolellisessa valmistelussa, mitä säädetään. Viittaisin myös siihen, että meillä on tehtään kokonaisselvitystä tällä hetkellä ihmisoikeuksista Suomessa, ja tähän kokonaisselvitykseen — silmällä pitäen Euroopan neuvoston säännöstöjä — luonnollisesti tämäkin kysymys varsin luontevasti sopii tutkittavaksi.

Kiinnitin ed. Jäätteenmäen puheenvuorossa huomiota aivan samaan ristiriitaan, jonka ed. Paloheimo toi täällä esiin. Ilmeisesti muutokseen se, mitä ed. Jäätteenmäki täällä puhui, ei ole aivan sopusoinnussa painetun tekstin kanssa.

Kovin hämmästynyt olen siitä, kun ed. Jäätteenmäki lausui, että tämä laki on jotenkin sosialidemokraattisvetoinen. Mikäli ed. Jäätteenmäki oli paikalla lakivaliokunnassa, niin hän lienee havainnut, että kokoomuksen taholta pidettiin esillä hyvin keskeisiä periaatteita, jotka sitten hallituksen esityksessä muuttuivatkin. Valitettavasti keskustapuolueen tukea ei saatu kaikille meidänkään tavoitteillemme, niin että yhä vielä ilmeisesti jää sellainen ongelma, että suurimmat yhdistykset Suomessa kautta kirjon ovat tyytymättömiä muutamiin pieniin yksityiskohtiin, jotka olisi voitu kyllä hyvin paikata tässä samassa yhteydessä.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ministeri Louekosken puheenvuoroon. Ensinnäkin täytyy sanoa, että kuulun niihin kansanedustajiin, jotka ovat hyvin pahoillaan siitä,

että tätä yhdistyslakia käsiteltäessä on tunnut tyytyvän termiin "kansainvälinen vähimmäisvaatimus" silloin, kun puhutaan YK:n yleissopimuksista ja niiden noudattamisesta. En pidä siitä, että Suomessa koetetaan mennä siitä kohdasta, missä aita on matalin, suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin.

Ministeri Louekoskella oli hyvin selkeä näkemys nyt täällä eduskuntasalissa siitä, mitä lakeja pitäisi myös muuttaa, jotta sellainen yhdistyslain muutos, jossa ulkomaalaisille tulisi tädet oikeudet, olisi todellinen Suomessa, ja ihmettelen sitä, että kun esitys uudeksi yhdistyslaiksi on annettu jo toukokuussa 1988, minkä vuoksi oikeusministeriössä ei sitten ole toimittu niin, että näitä muita esityksiä olisi valmisteltu samaan aikaan ja ne olisi saatu tänne eduskuntaan käsitteilyyn. Ministeri Louekoskella ymmärtääkseni on valta tuoda ja viedä eteenpäin tällaisia esityksiä, ja tuntuu epätarkoituksenmukaiselta eduskuntatyöltä nyt tehdä näitä lakeja pala palalta siten, että joudumme vielä palaamaan yhdistyslain tähän kohtaan ilmeisesti hyvin läheisessä tulevaisuudessa.

Oikeusministeri Louekoski: Rouva puhemies! Ed. Haaviston puheenvuoron johdosta on ensinnäkin todettava, että silloin, kun tämä nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys annettiin eduskuntaan, tilanne oli se, että hyvin kauan istunut ja perusteellisesti yhdistyslain uudistusta tutkinut toimikunta oli jättänyt mietintönsä. Siitä oli hankittu lausunnot. Koko materiaali oli tullut minulle ikään kuin edellisen hallituksen perintönä. En halunnut viivyttellä tippaakaan, vaan niin nopeasti kuin suinkin esittelin asian valtioneuvostossa, ja se tuli hallituksen esityksenä eduskuntaan. Sen jälkeen on kyllä oikeusministeriössä pantu käyntiin aika mittava selvittelytyö, mitä kaikkia muita muutoksia yhdistystoimintaa, sananvapautta, koontumisvapautta, mielenosoitusvapautta ja eräitä muita kansalaisten perusoikeuksia koskeviin säännöksiin on tehtävä. Näistä on luvassa, niin kuin äsken sanoin, uusia esityksiä.

Toteaisin vielä ikään kuin informaation vuoksi, että viimeksi tänään tasavallan presidentin esittelyssä on annettu eräs tärkeä ulkomaan kansalaisten oikeuksia koskeva esitys eduskunnalle, nimittäin ulkomaan kansalaisten kelpoisuutta valtion ja kuntien virkoihin koskevat säännökset korjataan kansainvälisiä vaatimuksia vastaavalle tasolle. Toisin sanoen hallituksessa on kaiken aikaa vireillä muun muassa

ulkomaan kansalaisten oikeusaseman parantamiseen tähtääviä selvitystöitä, ja esityksiä tulee niin nopeassa tahdissa kuin me niitä ehdimme tehdä. Mutta ei pidä edellyttää, että tällaisia varsin pitkiä valmisteluajoja ja perusteellista, huolellista valmistelua vaativia esityksiä voitaisiin käden käänteessä tänne tuoda. Tämän ed. Haavistokin varmasti jo parlamenttitoimintaa nähneenä hyvin ymmärtää.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haaviston puheenvuorosta sai sen käsityksen, että hän ihmetteli, miksi lakivaliokunnan enemmistö tyytyy vähimmäisvaatimuksiin. Tähän lakivaliokunnan enemmistö nimenomaan ei ole tyytynyt. Se jopa edellyttää ponnien muodossa hallituksen viivyttelemättä käynnistävän edellä mainitun selvityksen ja sen valmistuttua antavan eduskunnalle asiaa koskevat lakiehdotukset. Eli lakivaliokunnassa oli selvästi se kanta, että vähimmäisvaatimuksiin ei pidä tyytyä, vaan pitää ottaa asia kokonaisuudessaan käsiteltäväksi niin pian kuin suinkin on mahdollista, mutta koko laajuudessaan.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kuultuani ministeri Louekosken ja lakivaliokunnan puheenjohtaja Björkstrandin puheenvuorot en vieläkään ymmärrä, minkä vuoksi sellainen laki, josta ilmeisesti nyt vallitsee käsitys, että se ei täytä niitä ehtoja, joita esimerkiksi eduskunnan tai hallituksen enemmistö yhdistyslaille asettaa, nyt sitten halutaan eduskuntaan käsittelyyn, kun kerran tiedetään, että siihen hyvin läheisessä tulevaisuudessa joudutaan tekemään muutoksia. Ed. Björkstrand, luettuani tämän lakivaliokunnan mietinnön ja enemmistön hyväksymän kannan kyllä sain sen käsityksen, että vaikka siellä vähän nirinää ja narinaa tämän lain sisällöstä on, niin itse lakiteksti siellä hyväksytään ja se täyttää nämä minimivaatimukset, mutta ei yhtään sen enempää. Turha minusta sitä täällä salissa on kaunistella, että tarkoitus oli jokin toinen, mutta käytännön teksti on nyt tämä.

Oikeusministeri Louekoski: Rouva puhemies! Sanottakoon nyt myös ed. Haavistolle erikseenkin vielä, jos hän ei ole ymmärtänyt tähänastista keskustelua, että yhdistyslain 10 §:n muutos pelkästään ei vie perille. Ed. Haavisto, jos saa kuulua puolueeseen mutta ei saa osallistua poliittisiin kokouksiin eikä osoittaa mieltä,

niin mitä mieltä tällaisessa laissa on? Olen moineen kertaan luvannut, että tänne tuodaan hallituksen esitys näistä asioista mahdollisimman pian, ja toivon, että yhtä suuri yksimielisyys ulkomaan kansalaisten oikeusaseman parantamisesta vallitsee silloin tässä salissa.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Vastauspuheenvuorossa, kuten tunnettua, ei saa esittää kysymyksiä, mutta minä esitän toivomuksen, että ed. Jäätteenmäki minun jälkeeni käyttämässään vastauspuheenvuorossa lukisi lakitekstin sellaisena kuin hän on nyt ehdottanut ja sitten sellaisena, millainen se olisi, kun siellä olisi sana ”pysyvä” mukana, joka on jostain syystä jäänyt pois.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta, että jos haluaisimme mahdollisimman joutuisasti parantaa ulkomaalaisten oikeuksia, olisimme voineet taata yhdistymisvapauden tässä vaiheessa. Siitä huolimatta ja nimenomaan sen vuoksi hallitus olisi joutunut mahdollisimman pikaisesti tuomaan esitykset, jotka kohdistuisivat moniin muihin ulkomaalaisten oikeuksiin. Uskoisin, että paine hallitusta kohtaan olisi silloin paljon suurempi ja muutokset jouduttaisiin todella tekemään. Pelkään nimittäin, että hallitus ei ole näistä ulkomaalaisasioista niin yksimielinen, että esitys voitaisiin keväällä antaa. Uskon kyllä, että ministeri Louekoski on vakaasti sitä mieltä, että ulkomaalaisten oikeuksia täytyy parantaa. Hän varmasti tekee parhaansa, että hallitus tällaisen esityksen antaa. Kun valiokunnan keskusteluja miettii, niin täytyy todeta, että eivät hallitusryhmät tästä asiasta ole suinkaan yksimielisiä. Kun yhdistymisvapauskin oikeastaan kaatui hallituksen pelisääntöihin, niin minä pahaa pelkään, että kevään kynnyksellä löytyy jälleen ainakin yksi ryhmä hallituksessa, joka asiaa vastustaa. Näin ollen esitys ei etene tänne eduskuntatasolle laisinkaan.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haavisto ihmetteli, miksi tämä asia etenee, koska tähän liittyy tietty selvästi tiedostettu puute. Kysymys ulkomaalaisten asemasta on pieni yksityiskohta suuressa lakiesityksessä, johon sisältyy 63 pykälää. Se on ajateltu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990. Meillä on erinomaisen laaja yhdistyskenttä, joka on odottanut tätä uudistusta ja jonka täytyy saada tietää, mihin suuntaan muu-

tokset menevät. Eli sen takia, antaaksemme riittävän paljon aikaa heille, tämä laki on annettava nyt. Mutta tähän yksityiskohtaan voidaan palata sitten, kun kaikki tähän liittyvät asiat on selvitetty.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Kuten lakivaliokunnan puheenjohtaja Björkstrand totesi, on lakivaliokunta 20 pykkälän osalta muuttanut tätä esitystä. Tuo ulkomaalaisten asema on asia, joka lakivaliokunnassa vallitsevan enemmistön käsityksen mukaan tulee selvittää ja ratkaista yhtenä kokonaisuutena. Siihen meillä on halua heti, kun lakitekninen valmius sen muitten asioiden osalta sallii, kuten ministeri Louekoski on täällä jo esiin tuonut.

Tästä laista voisi puhua kovin monesta eri kohdasta. En siihen ryhdy, vaan käsittelen tätä ehdotusta pääpiirteissään sen keskeisiltä kohdilta. Totean, että eduskunnalla on jälleen käsiteltävänä merkittävä ja laaja lakiuudistus. Hallituksen esitys uudeksi yhdistyslaiksi tulee korvaamaan 70 vuotta sitten säädetyn vuoden 1919 yhdistyslain. Vanha yhdistyslaki heijasteli vuosisadan vaihteen yhteiskunnallisia käsityksiä. Perustuihan se pääosin vuoden 1906 lakiin lausunto-, kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta. Todettakoon, että yhdistyslakia on yritetty uudistaa jo 40 vuotta. Tämän lakiehdotuksen valmistelu koko laajuudessaan aloitettiin 10 vuotta sitten. Aatteellista yhdistystoimintaa koskeva uudistusehdotus koskee lähes jokaista suomalaista. Yhdistysrekisteriin oli vuonna 1987 merkitty yli 113 000 yhdistystä. Sanottuna vuonna syntyi 1 500 uutta yhdistystä. Kun lähes jokainen täysivaltainen suomalainen kuuluu johonkin yhdistykseen, on selvää, että yhdistyslain sisällöllä on tärkeä merkitys kansalaisille.

Muutama sana keskeisistä tavoitteista. Uudistusehdotuksen keskeisin tavoite on toteuttaa nykyaikaisen yhdistys- ja järjestötoiminnan vaatimukset. Uudistus rakentuu hallitusmuodossa säädetyn yhdistymisvapauden periaatteella. Tarkoitus on, että yhdistys itse mahdollisimman laajalti voisi päättää, miten yhdistyksen sisäinen toiminta järjestetään. Toisin sanoen on pyritty laajentamaan yhdistyksen itsemääräämisoikeutta päättää oman toimintansa järjestämisestä.

Toinen keskeinen periaate on kansanvaltaisuuden toteuttaminen yhdistystoiminnassa. Vanhassa laissa on pääsääntöinen vaalitapa enemmistövaali, mikä onkin paras vaalitapa, mikäli kysymys on vain yksityisistä henkilöistä

kokoonpantavista pienistä yhdistyksistä. Jos sitä vastoin kysymyksessä on suuri järjestö, jossa jäsenistön keskuudessa on useita erilaisia näkemyksiä, on suhteellinen vaalitapa yleensä kansanvaltaisuuden kannalta enemmistövaalia perustellumpi. Antaahan suhteellinen vaalitapa jäsenten vähemmistölle mahdollisuuden saada edustajansa järjestön toimielimiin ja täten näkemyksensä esille yhdistyksen toiminnassa. Vanhan lain säännökset tekevät kuitenkin käytännössä lähes mahdottomaksi siirtymisen suhteelliseen vaalitapaan silloinkin, kun muutoksen toteuttamiselle on yhdistyksessä laajan enemmistön kannatus. Tähän tulee nyt muutos.

Yhdistyksen sääntöjen muuttaminen helpottuu eräissä muissakin tilanteissa kuin jäsenäänestykseen, liittoäänestykseen taikka suhteelliseen vaaliin siirryttäessä. Vanhan lain mukaan tilannehan on ollut se, että sääntöjä ei ole voitu muuttaa edes 3/4:n enemmistöllä, jos muutos on heikentänyt jonkun jäsenen asemaa taikka muuten vähentänyt tälle kuuluvaa erityistä etua yhdistyksessä taikka jäsenen yhdenvertaisuutta muihin jäseniin nähden.

Kun muutoksen toteuttamiseen on tarvittu loukatuksi tulevan jäsenen suostumus, on se käytännössä usein merkinnyt yksimielistä päätöstä, siis konsensusta. Erityisesti liittomuotoisissa yhdistyksissä näin ankara vähemmistösuoja on johtanut organisaatioitten kehittämisen pysähtymiseen.

Yhdistyksen rekisteröintimenettely yksinkertaistuu ja nopeutuu. On painotettava, että aatteellista yhdistystoimintaa voidaan kuten jo tähänkin saakka edelleen harjoittaa ilman, että yhdistys merkitään yhdistysrekisteriin. Kun kuitenkin vain rekisteröity yhdistys on oikeuskelpoinen ja siis itsenäinen oikeushenkilö, jolloin yhdistyksen velvoitteista vastuu on vain yhdistyksellä itsellään, on rekisteröimisellä erittäin tärkeä merkitys. Rekisteröintimenettely tuleekin nopeutumaan oleellisesti, kun yhdistysten sääntöjen tarkastus kohdistuu tästedes yksinomaan laissa osoitettuun laillisuuskysymykseen. Enää ei siis puututa sääntöjen johdonmukaisuuteen taikka tarkoituksenmukaisuuteen.

Byrokratiaa kevennetään myös siten, että yhdistyksen sääntömuutosten tai nimenkirjoittajia koskevien muutosten yhteydessä ei tarvitse toimittaa jäljennöksiä kokouspöytäkirjoista. Tämähän on ollut iänikuinen riesa kaikissa yhdistyksissä. Puheenjohtajan antama vakuutus siitä, että ilmoituksessa mainitut tiedot ovat oikeat, riittäisi tästedes. Merkittävä rekisteröinti-

järjestelmää koskeva uudistusehdotus on niin ikään sääntöjen ja sääntömuutosten ennakko-tarkastusten virallistaminen.

Yhdistysoikeuden perustana on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapaus on Suomessa liittynyt kiinteästi valtiollisiin kehitysvaiheisiin. Tämän edellä käyty keskustelu osoittaa, että juuri tästä on kysymys. Ulkomaalaisten asema ei koskaan aikaisemmin olisi noussut näin merkittävän keskustelun kohteeksi kuin tänään täällä. Se heijastelee muuttuneita käsityksiä, muuttunutta kansalaisten suhtautumista ulkomaalaisiin ja heidän mahdollista tuloaan Suomen poliittiseen järjestelmään.

Muissa Pohjoismaissa vallitsee järjestelmä, jossa aatteellisista yhdistyksistä ei lainkaan ole yleistä lainsäädäntöä. Lainsäädännön puuttuessa yhdistysten toimintaa säätelevät pelkästään niiden säännöt ja tavanomaisessa oikeudessa vallitsevat periaatteet.

Arvoisa puhemies! Pohjoismaistakin liberaalia otoltilaa silmällä pitäen on tähdellistä, että hallituksen esitys eduskunnalle yhdistymislaiksi saatetaan suunnitellussa aikataulussa voimaan. Rakentuhan tämä lakiehdotus pääasiallisesti yhdistysten itsemääräämisoikeuteen eli yhdistysautonomiaan ja on siten merkittävä parannus vuosisadan vaihteen näkemyksille.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Aluksi minun on todettava, että olen varsin huono yhdistyslainsäädännön ja käytännön tuntija. Olen vapaaehtoisesti tainnut kuulua vain yhteen yhteisöön, joka toimii tavallaan yhdistysmuotoisesti. Kun erosin siitä, pääsin heti eduskuntaan. (Ed. Laine: Rikospoliisiyhdistyskö?) — Ei se ollut Rikospoliisiyhdistys.

Tästä syystä ja koska olen valiokunnassa ollut yhtä mieltä yhdistyslain sisällöstä muiden hallituspuolueiden kansanedustajien kanssa, puutun vain niihin kohtiin, jotka käsittelevät ulkomaalaisten osallistumisoikeutta suomalaisen yhdistystoimintaan, lakiehdotuksen 10 ja 35 §, niin kuin täällä aikaisemmassa keskustelussa on jo yksilöity.

Ulkomaalaisten asemaa on suomalaisessa lainsäädännössä kohennettu 80-luvulla useaan otteeseen merkittäväällä tavalla, mikä on ollut perusteltua ja välttämätöntäkin. On itsestään selvää, että sellaisille ulkomaan kansalaisille, jotka ovat maahamme laillisesti asettuneet pysyvästi tai tilapäisesti, on luotava samantasoiset elinolosuhteet kuin kantaväestölle, sekä elinta-

son että oikeusturvan osalta, mutta ei parempia edellytyksiä, mitä on omilla kansalaisilla.

Arvoisa puhemies! Kun vuonna 1984 voimaantullutta ulkomaalaislakia käsiteltiin eduskunnassa, sekä ulkoasiainvaliokunta mietinnössään 27/1982 vp. että lakivaliokunta siihen liittyvässä lausunnossaan 3/1982 vp. kiinnittivät huomiota eräisiin epäkohtiin ulkomaalaisten aseman suhteen. Ulkoasiainvaliokunta esitti tähän liittyen useita ulkomaalaisten asemaan liittyviä parannuksia, jotka kaikki eduskunta hyväksyi. Tämän jälkeen ja myös tämän eduskunnan aikana käsiteltäessä asiaa sivuavia lakiesityksiä ulkomaalaisten asemaa on muun muassa oikeusturvaan liittyen huomioitu ja heille on annettu samat mahdollisuudet muun muassa maksutonta oikeudenkäyntiä koskevassa lainsäädännössä sekä useilla muilla aloilla.

Niin sanottuja pakolaisia koskien on todettava, vaikka en aiokaan lietsoa tässä asiassa pakolaiskeskustelua, että heidän asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa on monessa asiassa monin verroin parempi kuin omien kansalaisten.

Nyt käsitellyssä olevan yhdistyslain 10 ja 35 § tuovat merkittävän muutoksen ulkomaalaisten asemaan suhteessa yhdistymisvapauteen. Lain 10 §:n mukaan valtiollisen yhdistyksen jäsenenä voisi olla myös sellainen muun Pohjoismaan kansalainen, jonka kotipaikka on Suomessa. Kunnallisen vaalioikeuden saanut toinen Pohjoismaan kansalainen voi toimia poliittisessa yhdistyksessä sekä olla myös sellaista perustamassa. Pykälän 3 momentin mukaan muun yhdistyksen jäsenistä voi enemmän kuin 1/3 olla ulkomaalaisia, jos säännöissä on niin määrätty. Ulkomaalaisilla on esityksen mukaan, vastoin kuin nykyisin, oikeus tällaisen yhdistyksen vapaaseen perustamiseen.

Esityksen 35 §:n mukaan muun kuin valtiollisen yhdistyksen hallituksen jäsenet voivat olla ulkomaalaisia, mutta puheenjohtajalla ja vähintään puolella hallituksen muista jäsenistä on oltava kotipaikka Suomessa. Perusteena tälle säännökselle on yhdistyksen hallintoon kuuluvien tavoitettavuus yhdistyksen sijaintimaassa. Valtiollisissa yhdistyksissä hallituksen jäsenten ulkomaalaisuus on rajoitettu koskemaan Pohjoismaan kansalaisia, joilla on kotipaikka Suomessa. Tämä on tietysti suorasti sidoksissa lain 10 §:n sisältöön.

Rouva puhemies! Ulkomaalaisten asemaa on suomalaisessa yhteiskunnassa sekä aikaisem-

man lainsäädännön että nyt käsittelyssä olevan esityksen pohjalta merkittävästi parantunut. Lakivaliokunta onkin mietintönsä yleisperusteluissa alakohdan Ulkomaalaisten asema ensimmäisessä kappaleessa todennut, että yhdistyslain ulkomaalaisten oikeuksia koskevat säännökset vastaavat niitä vähimmäisvaatimuksia, jotka kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus asettaa. Myöskään Euroopan neuvostoon liittyminen ei toisi tältä osin ongelmia. Tämä on luettavissa lakivaliokunnan mietinnöstä.

Vaikka tuossa ensimmäisessä kappaleessa sanonta vähimmäisvaatimuksista olisi voitu korvata ilmaisulla "hyvin vastaa" jne., kappale mielestäni riittävästi tuo esille vallitsevan olotilan tämän lain hyväksymisen jälkeen. Tämä ei kuitenkaan eräiden muiden lakivaliokunnan jäsenien mielestä ollut riittävää, vaan ruotsalaisen kansanpuolueen valiokuntaedustajan, valiokunnan puheenjohtajan, ajamana valiokunnan mietintöön lisättiin edellä mainitsemiä ja myös hyväksymäni kappaleen jälkeen vielä pitkä vuodatus ulkomaalaisten ystäviemme kurjuudesta Suomessa. Pitkä perustelu päättyy ponteen, jossa hallitusta patistetaan viivyttelämättä selvittämään asiaa ja antamaan asiaa koskevat lakiehdotukset eduskunnalle.

Huvittavinta asiassa on se, että tuo ponteen päättyvä pitkä perustelu sisältää viittaukset aikaisemmin mainitsemiini ulkoasiainvaliokunnan mietintöön ja lakivaliokunnan lausuntoon vuodelta 1982, vaikka niissä esitetyt muutokset on lähes kirjaimellisesti otettu huomioon vuoden 1984 ulkomaalaislaissa.

Rouva puhemies! Eduskunta varsin harvoin patistelee hallitusta omankaan maan kansalaisten asemaa ja oikeuksia koskevissa asioissa. Kun tässä eduskunnassa aikanaan ehdotin pontta aravavuokratulojen taloudellisen kurjuuden parantamiseksi, se koki kovan kohtalon. Kun viime syksynä esitin täällä hallitusryhmienkin kesken hyväksyttäväksi sovittua pontta kansalaisten perusturvan kehittämistä koskien, ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmäpuheenjohtaja sukkuloi täällä salissa viime hetkellä tekosyn nojalla ja sai ponnen hyväksymisen esteeksi sekavassa äänestystapahtumassa, kuten tällaisessa tapauksessa oli odotettavissakin.

Nyt ruotsalainen kansanpuolue on yhdessä muiden hallituspuolueiden, kokoomuksen ja sosialidemokraattien, kanssa ollut ainakin valiokuntavaiheessa innolla ajamassa läpi pontta ulkomaalaisten asiaa koskien, vaikka heidän

asemansa maassa on esimerkiksi asumisen ja jokapäiväisen leivän osalta monin verroin parempi kuin monen oman kansalaisen. Vai miten on, osoitetaanko meillä asunnoton uuteen hienoon asuntoon ilmaiseksi ja ohjataanko työtön nälkäänäkevä valtion toimesta täyteen ahdetun jääkaapin äärelle ja aina muutama tonni kouraan tullen menen, kuten tänne tuleville pakolaisperheille? Lapsiperheet menettävät oikeuden päiväkotiin, mutta muutamalle pakolaiskersalle riittää kuulemma tilaa tuolla Turun puolessa satojen neliöiden yksityishoitoon.

Arvoisa puhemies! Minä en voi hyväksyä tämän tyypistä suuntausta enkä pyrkimyksiä. Olen yhdessä kristillisen liiton edustaja Moilaslen kanssa liittänyt valiokunnan mietintöön vastalauseen ja tulen sen mukaisesti lain kolmannessa käsittelyssä esittämään, että mainitut kaksi kappaletta ponsineen poistetaan lain perusteluista. Nyt käsittelyssä oleva yhdistyslaki antaa sellaisille Pohjoismaan kansalaisille, jotka ovat suunnilleen samaa kulttuuripohjaa kuin me, mahdollisuuden osallistua poliittiseen yhdistystoimintaan. Muut eri kulttuureista tulevat, jotka eivät olleet tätä maata rakentamassa, voidaan perustellusti pitää ja täytyykin pitää poliittisen yhdistystoiminnan ulkopuolella ja yleensäkin varoa, etteivät he pääse muodostamaan meillä merkittävää kansanosaa, joka pyrkii polkemaan oman maan kansalaisten oikeudet jalkoihinsa.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jotta ei totuus unohtuisi, niin haluaisin muistuttaa keskustelijaa Aittoniemelle ja useille muillekin, että Suomessa on 100 000, ylikin, yhdistyksiä, niissä kymmeniä miljoonia jäseniä. Me olemme nyt täällä säätämässä hyvin pitkälti heidän toimintaansa koskettavaa lainsäädäntöä. Olisi varsin mielenkiintoista kuulla itse yhdistyslaista myöskin muitten ryhmien kuin sosialidemokraattien kannanottoja, jonka jo kuulumme. Ikään kuin toivoisin palaamista asiaan.

Ed. Ryyänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen varsin asenteelliseen puheenvuoroon haluaisin lyhyesti todeta, että jos meidän ihmiskuvamme todella lähtee ihmisten tasavertaisuuden periaatteelta, niin kyllä me silloin pystymme ihan pelkäämättä puolustamaan samojen perusoikeuksien antamista kaikille, niin pohjoismaalaisille kuin muillekin tässä maassa vakituisesti asuville,

myös ulkomaalaisille. Ei oikeastaan ole meidän asiamme ikään kuin ylhäältä päin määritellä, onko ulkomaalaisten hyvä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan, aatteelliseen toimintaan siinä maassa, jossa he vakituisesti kulloinkin asuvat. Se on heidän oma asiansa, mutta se mahdollisuus, se perusoikeus on todella heille turvattava.

Ei maassa vakituisesti asuva ulkomaalainen voi olla uhka kansalliselle kulttuurille tai identiteetille niin kuin täällä vähän esitettiin. Minä uskon, että meidän oma identiteettimme ja kulttuurimme kyllä päinvastoin tällaisesta avoimesta vuorovaikutuksesta vahvistuu ja uudet vaikutteet vain elämäämme rikastuttavat. Kyllä ne uhat tulevat ihan muualta ylikansallisen massaviihdeteollisuuden mukana.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Sulo Aittoniemi lupasi puheenvuoronsa aluksi, ettei aio provosoida täällä pakolaieskustelua ja minäkin yritin olla provosoimatta, mutta totean vain, että tämän tyypillisillä asenteilla, joita ed. Aittoniemi puheenvuorossaan esitti, on kyllä hyvin pitkä matka eurooppalaiseen yhteistyöhön puhumattaakaan maailmanlaajuisesta yhteistyöstä. Tiedän, että sellaisia asenteita Suomessa paljon on, mutta odottaisin, että kansanedustajat pystyisivät vaikuttamaan myönteisesti siihen, että nämä asenteet pikkuhiljaa kehittyisivät, eikä tehtäisi päinvastaista manipulaatiotyötä, kuten ed. Aittoniemi äskeisessä puheenvuorossaan.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä toteaisin ed. Niinistölle, että minä ilmoitin olevani yhdistyslain hyväksymisen kannalla siltä osin kuin valiokunta on esittänyt ja puutu vain mietinnön eräseen ponsiosaan. Mielestäni pysyin koko ajan asiassa, vaikka tietysti eräät pelkäävät sitä, että joku saattaa puuttua myöskin pakolaieskymykseen. Mitä pakolaiset ovat muuta kuin ulkomaalaisia?

Ed. Ryynäselä totean sen, että me täällä eduskunnassa ratkaisemme, minkälaisia lakeja me täällä laadimme, ja me olemme vastuussa myöskin siitä, että ne ovat sellaiset, jotka toisaalta ovat asiallisia ja inhimillisiä, mutta toisaalta turvaavat myöskin kansalliset tarpeet.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Niin miellyttävältä kuin edustajatoveri Sulo Aittoniemi muutoin tuntuukin, hänen ajatuksensa

äskän olivat todella järkyttäviä. Ed. Haavistohan jo puuttuikin siihen, mutta vielä muutama ajatus siitä. Jos tuolla tavoin ajatellaan ja vielä lietsotaan kansanedustajan arvovallalla suomalaisiakin tällaiseen ajatteluun, niin se on todellakin hyvin järkyttävää, hyvin huolestuttavaa. Se todella antaa myöskin meille muille edustajille enemmän vielä vastuuta nähdä, mihin me kuljemme, jos tuolla tavoin ihmiset saadaan ajattelemaan. (Ed. Aittoniemi: Olen siis susi lampaan vaatteissa!)

Yhdistyslaki on joutunut täysistunnossa ja eri valiokunnissa perusteelliseen käsittelyyn. Laki valiokunta teki siihen eräitä korjauksia, mutta se ei onnistunut saamaan aikakautemme ehdotomasti viimeinkin vaatimia uudistuksia läpi. Niin lujasti pitivät hallituspuolueiden edustajat kiinni hallituksen esityksestä, eikä kait ilman hallituksen lujaa otetta sen takana, ja sen sai kyllä huomata käsittelyn aikana. Näyttää olevan vähän joka uudistuksessa samanlainen linja. Eduskunnalla ei siis todellakaan ole juuri sananvaltaa, ei sittenkään, vaikka myös hallituspuolueiden edustajat lakiehdotuksiin ja uudistuksiin paneutuessaan näkisivät muutokset välttämättömiksi. SKDL:n mietintöön jättämä vastalause sekä muut saman suuntaiset vastalauseet kertovat mielipide-eroista käsittelyn aikana. Siitä kertovat myös julkisuudessa olleet tiedot asian käsittelyn eri vaiheissa.

Kysymyksessä oleva yhdistystoimintaa koskeva lainsäädäntö korvataan vihdoin, koska edellinen on jo 70-vuotias. Tämä vanhentunut, vielä käytössä oleva lainsäädäntö on ajalta, jolloin ei oikeudenmukaisuutta maassa juurikaan tunnettu. Kuitenkin se antaa vieläkin määrätyn rasisen tähän nyt käsittelyssä olevaan uudistukseen.

Vaikka meillä tehdään pitkän ja monivaiheisen työn jäljiltä tämän päivän lakimuutoksia, jää niihin kuitenkin liian usein vanhentunut leima ja sisältö. Mistähän muusta tämä johtuu kuin siitä konservatiivisuudesta, joka vaikuttaa hallituksen sisällä ja myöskin valmistelevalle virkamieskunnassa, joka pitää valtaa tässä maassa. Mietinnön selvitys on kyllä kauniisti laadittu ja se noudattaa tietenkin valiokunnan enemmistön linjaa. Siinä todetaan, että uudistuksen tavoitteena on saattaa yhdistymisvapauden sääntely vastaamaan nykyaikaisen yhdistysjärjestötoiminnan vaatimuksia, järjestää sisäiset toimintamuotonsa parhaiten vastaamaan yhdistyksen tarpeita ja edesauttaa kansanvaltuutuksen periaatteen kannalta perusteltujen me-

nettelytapojen käyttöönottoa yhdistyksissä. Tietenkin se eräiltä osin vastaakin nykyajan vaatimuksia edeltäjänsä paremmin. Mutta kun se tässä käsittelyssä olisi voitu tehdä paremmin ajan haasteisiin vastaavaksi, niin miksi jätetään uudistus puolitiehen ja eräiltä osin keskeneräiseksi?

Erityisen kipeäksi puutteenksi jääkin Suomessa asuvien ulkomaalaisten kohtelu tässä laissa. Siitä kertovat valiokunnan mietintöön jätetyt vastalauseet. Suomalaiselle elämänmuodolle ehkä omintakeisimman leiman antaa kirjava ja monilukuinen yhdistysten verkosto, joka maassamme toimii. Käsitteltävänä oleva yhdistyslaki koskettaa välittömästi siis varsin suurta osaa ihmisten arkisesta elämänpiristä. Yhdistysten historia kuvaa myös suomalaisen säätelyjärjestelmän asteittaista kehitystä kohti suurempaa yhdistymisvapautta. Nykyinen yhdistyslakimme on ollut voimassa lähestulkoon muuttumattomana vuodesta 1919. Uuden yhdistyslakiesityksen myönteinen lähtökohta on sen perusteluissa ilmaistu ajatus yhdistymisvapauden vahvistamisesta. Laki siis konkretisoi yhdistymisvapauden sisältöä.

Yhdistystoiminnan sääntelyajatuksen sisältyy kuitenkin edelleen myös rajoituksia, jotka koskevat ulkomaalaisten, Suomessa pysyvästi asuvien ihmisten oikeutta yhdistymisvapauteen. Hallituksen esityksessä yhdistymisvapauden käyttäminen on sidottu osittain kansalaisuuteen. Se kysymys, ovatko lakiesityksen ulkomaalaisrajoitukset kirjaimellisesti Suomea sitovien kansainvälisten sitoumusten vastaisia, kuten olemme esittäneet vastalauseessamme, vai ei, on lopultakin lainoppia.

Ulkomaalaisten yhdistymisvapautta rajoittavat kannanotot lakivaliokunnan työskentelyssä ilmaisivat hämmästyttäviä ennakkoluuloja, joiden taustalla perimmältään voi olla vain synkkä muukalaispelko. On varmaankin paikallaan kysyä: Millainen uhka ulkomaalaisten yhtäläinen järjestäytymisoikeus on suomalaiselle elämänmenolle? Viitataan valiokunnassa käytyyn keskusteluun ja siinä ilmi käyneeseen ulkomaalaisten vierastamiseen, joka on tullut myös tässä salissa jo esille. Voidaan hyvinkin kysyä ed. Aittoniemeltä ja kumppaneilta, järjestäytyvätkö terroristit yhdistyksiin. Mitä ja keitä yhdistyslakiin sisältyvillä ulkomaalaisrajoituksilla suojataan? Esimerkiksi ruotsalainen yhteiskunta ja muut Skandinavian maat kestävät hyvin siirtolaisten poliittisen toiminnan, jonka tämä lakiesitys pyrkii epäämään.

Lakivaliokunnan vuonna 1982 antamassa lausunnossa n:o 3 hallituksen esityksestä ulkomaalaislaiksi, hallituksen esitys n:o 186/1981, todettiin selkeästi linja, jolla ulkomaalaiskysymyksessä tulee toimia. Tällöin todettiin muun muassa, että on maassamme yleistymässä käsitys, että maassa laillisesti oleskeleville ulkomaalaisille on turvattava tasavertainen kohtelu oman maan kansalaisten rinnalla. Edelleen valiokunta katsoi silloin, että tämä tasavertaisen kohtelun periaate tulisi kaikessa viranomais toiminnassa ottaa ohjeellisena huomioon.

Mielestäni tämä lausuma koskee myös eduskuntaa itseään. Miten onkaan tällä 80-luvulla menty taaksepäin? Se on aiheellinen kysymys juuri hallitukselle ja myös eduskunnalle itselleen. Sitä on pakko nyt miettiä. Lakivaliokunnan puheenjohtajalle on kyllä annettava tunnustus. Hän ei ainakaan tässä kohdin ollut uudistusta vastustamassa. Vastustajia oli sitenkin hallituksen suunnalla, jotka myös laittoivat järjestykseen omat edustajansa valiokunnassa.

Ministeri Louekosken antama haastattelu Demari-lehdelle 9.1. kuluvaan vuoteen, vuonna 1989, ilmaisee mielenkiintoisen ristiriidan hallituksen työskentelyssä: Toisaalla oikeusministeriön johdolla annetaan yhdistyslakiesitys, joka estää ulkomaalaisten puoluetoiminnan, ja toisaalla istuu työvoimaministeri Puhakan johdolla siirtolaisasiain neuvottelukunta, joka esittää täsmälleen päinvastaista. Asioiden hoitaminen ei voi olla enää tämän järjettömämpää. Siitä on kyllä viime aikoina ollut vähän muunlaisiakin esimerkkejä.

Voidaan asettaa epäilyksiä koko lakiesityksen valmistelun osalta ja asettaa kyseenalaiseksi se, millä perusteellisuudella esitystä on laadittu, vaikka sitä on niin pitkään ja perusteellisesti valmisteltu, niin kuin olemme kuulleet. Yhtä kaikki ministeri Louekosken haastattelusta käy ilmi, että hallitukselta on jo tämän kevään aikana tulossa lakiesitys, jossa ulkomaalaisten poliittinen toiminta turvataan vastalauseessamme edellytetyllä tavalla.

Seuraamme hallituksen työskentelyä suurella mielenkiinnolla. Ehkä olisi hyvä myöntää myös siellä taholla joskus, että olemme oppineet vähitellen, ettei ole mahdollisuutta kiertää näitä tosiasioita, vaan parasta on myöntää, että on tullut viisaammiksi kuin on oltu aikaisemmin. Se olisi hyvin hieno asia, että sen voisi myöntää. (Min. Louekoski: Olisi oppimista ed. Jokisella-kin!)

Ehkä sitten kun nämä uudistukset tulevat, korjataan muitakin nyt tähän lakiin jääviä puutteita. Olen yhdessä keskustapuolueen kansanedustajien kanssa esittänyt vastalauseessamme muutosta lain 27 §:ään. Sen mukaan yhdistyksen sääntöjen muuttaminen olisi mahdollista valiokunnan esittämän 3/4:n määräenemmistön sijasta 2/3:lla annetuista äänistä. Esityksemme nojaa sille ajatukselle, että moista päätöksentekoa kangistavaa enemmistövaatimusta pitäisi lailla lieventää, koska se valiokunnan enemmistön hyväksymässä muodossa vaikeuttaa yhdistysten joustavaa päätöksentekoa.

Lain 28 §:n osalta olemme vastalauseessamme esittäneet yhdistyksen kokouksessa toimitettavasta vaalista, että enemmistövaalin ohella voisi 1/3 kokouksessa läsnä olevista äänioikeutetuista jäsenistä vaatia vaalin toimitamista suhteellisenä. Tällaisen esityksen taustalla on pyrkimys turvata lain säännösten nojalla vähemmistöjäsenten mahdollisuus saada edustajiaan yhdistyksen eri hallintoelimiin. Sen tarkoituksena on siis tukea moniarvoisuutta.

Erillisenä vastalauseena esitin edelleen niinsanoitujen ulkomaalaisyhdistyksen osalta, jotka siis tarkoittavat sellaisia yhdistyksiä, joiden jäseninä on enemmän kuin kolmasosa ulkomaalaisia, sellaista muutosta, että tavallisen ei-ulkomaalaisyhdistyksen sääntömuutos yhdistyksen muuttumiseksi niinsanotuksi ulkomaalaisyhdistykseksi olisi mahdollista tehdä yhdistyksen kokouksessa yksinkertaisella määräenemmistöllä. Valiokunnan enemmistön kannan mukaan tällainen sääntömuutos olisi tehtävä normaalina sääntömuutoksena, joten se jäisi riippumaan 3/4:n määräenemmistöstä.

Esitykseni pyrkii siihen, että kun Suomi kansainvälistyy kovalla vauhdilla ja tänne on ehkä tulevaisuudessa asettumassa eri ammattiryhmiin kuuluvia työntekijöitä ja toimihenkilöitä, niin näillä ihmisillä on myös mahdollisuus toimia yhdessä esimerkiksi muodostamalla ammatillisia etujärjestöjä tai osallistua jo olemassa oleviin järjestöihin. Mainittu sääntömuutosta tarkoittava poikkeussäännös eli päätöksenteko yksinkertaisella enemmistöllä voitaisiin toteuttaa lisäämällä tuota tarkoittava kohta 27 §:n 2 momenttiin.

Herra puhemies! Tulen esittämään keskustapuolueen lakivaliokunnassa toimineiden kansanedustajien kanssa tekemääni vastalauseeseen ja omaan erilliseen vastalauseeseeni sisältyvien

muutosten hyväksymistä asianomaisiksi säännöiksi sitten, kun tämä asia on siinä vaiheessa.

Ministeri Louekoski selvitti äsken nyt käsitellyssä olevan lakiuudistuksen tarpeellisuutta siltä osin, miltä se nyt jää eniten vajaaksi. Suomen asema on nyt sellainen, että maan hallituksenkin täytyy ottaa huomioon kansainvälistyminen. Juuri tältä pohjalta selittyy myös myönteisyys. Juuri yhdistyslaki sellaisena, miksi valiokunta enemmistö sen pakotti, on malliesimerkki suomalaisesta jälkeenjääneisyydestä ja jukuriipaisuudesta. Kyllä sitä ollaan tunkemassa mukaan Euroopan neuvostoon kaikin voimin, mutta ei Suomi kelpaa sinne näin puutteellisella lainsäädännössä, joka sillä nykyisin on. (Min. Louekoski: Suomi on kutsuttu!) Meidän lainsäädäntömme perustan korjaaminen on aivan välttämätöntä, ja se on nyt ilmeisesti tajuttu myös hallituksen suunnalla. Ei ulkomaalaisia voi jatkuvasti tölviä niin kuin tähän asti, jos me olemme mukana Euroopan neuvostossa.

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen yhdistyslain uudistusesitys on tarpeen ja ajankohtainen. Tätä tarpeellisuutta ja ajankohtaisuutta osoittaa jo se määrä muutoksia, joka hallituksen esitykseen on sisältynyt, sekä näiden muutosten laajuus. Lakiesityksen sisältö on lakivaliokunnan muuttamassa muodossa varsin hyvä ja sellainen, että eduskunta sen voi perustellusti hyväksyä. Puutun tässä puheenvuorossani joihinkin uudistuksiin ja muutoksiin, joita lakiesitys sisältää.

Se sisältää muun muassa säännökset positiivisesta ja negatiivisesta yhdistymisvapaudesta. Positiivinen yhdistymisvapaus tarkoittaa sitä, että jokainen Suomen kansalainen voi liittyä yhdistykseen. Tämän positiivisen yhdistymisvapauden tehosteeksi on lakiin ja voimassa oleviin säännöksiin otettu rangaistusuhka. Muun muassa työsopimuslaissa on erityissäännös, jonka mukaan työnantaja ja työntekijä eivät saa estää toisiansa liittymästä yhdistyksiin ja joka kieltää työntekijää estämästä toista työntekijää liittymästä ja toimimasta luvallisessa yhdistyksessä. Positiivisen yhdistymisvapauden kiellon rikkominen on työsopimuslaissa säädetty rangaistavaksi. Vastaavanlaista rangaistusuhkaa ei kuitenkaan ole negatiivisen yhdistymisvapauden tehosteena. Eli pakottamista liittymään johonkin yhdistykseen ei ole tehostettu rangaistusuhalla. Tätä epäkohtaa ei korjattu myöskään eduskunnalle annetussa hallituksen

esityksessä. Siksi onkin myönteistä, että lakivaliokunta edellytti mietintönsä perusteluissa, että asia korjataan ja selvitetään omana kokonaisuutenaan ja että rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä annetaan asiaa koskeva esitys. On tarpeen, että tämä asia rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä todella muistetaan ja myös negatiivisen yhdistymisvapauden tehosteeksi tulee rangaistusuhka.

Yhdistystoiminnassa on jäsenmaksun toistuva laiminlyönti käytännön järjestöelämässä ollut vakiintuneesti eri asemassa kuin muut erottamisperusteet. Valiokunta kiinnitti huomiota myös niihin ongelmiin, joita jäsenmaksun toistuva laiminlyönti käytännössä aiheuttaa, ja katsoi aivan oikein, että jäsenmaksun toistuva laiminlyönti käsitellään erillisenä erottamisperusteena. Sen vuoksi valiokunta lisäsi lakiesitykseen uuden 4 momentin, jonka mukaan säännöissä voidaan määrätä, että yhdistys voi katsoa jäsenen eronneeksi yhdistyksestä, jos jäsen on jättänyt jäsenmaksunsa säännöissä määrätyn ajan maksamatta.

Myös vaalikäytäntöä uudistetaan tässä lakiesityksessä varsin oikeaan suuntaan. Monia muitakin tarpeellisia uudistuksia ja täsmennyksiä esitys sisältää.

Edellä on jo varsin useaan otteeseen puututtu lain sisältämään ulkomaalaiskysymykseen. Ennen kuin tarkastelen sitä, muutama sana väärinkäsityksien välttämiseksi myös pakolaiskysymyksestä.

Pakolaiset ovat lähimmäisiämme, joista me olemme myös suomalaisina osaltamme vastuussa. Kun me otamme vastaan pakolaisia, mikä myös on meidän valvollisuutemme ja oikeutemme, meidän on muistettava vastuun jatkuvuus, ei niin, että me alkuinnostuksessa olemme valmiit ottamaan tänne muista maista lähimmäisiämme, vaan että me olemme valmiit ottamaan ja myös jatkossa pidämme heistä huolta niin, että turvaamme tänne kutsumillemme ihmisille pysyvästi elämän edellytykset niin hyvin kuin me vain voimme sen tehdä niin taloudellisessa, sosiaalisessa kuin henkisessäkin mielessä. Tämä "henkisessä mielessä" on erittäin tärkeä muun muassa siksi, että ei riitä se, että me otamme vastaan ihmiset, turvaamme heille työpaikan, asunnon jne., vaan miedän täytyy myös suhtautua heihin lähimmäisinämme. Tämä on erityisen tärkeätä silloin, kun puhutaan pakolaispolitiikasta.

Uusi, nyt käsiteltävänä oleva yhdistyslakiesitys toteutuessaan laajentaa ulkomaalaisten oi-

keutta osallistua yhdistystoimintaan. Sen mukaan ulkomaalaiset, muut kuin pohjoismaalaiset, saavat osallistua kaikkien muiden yhdistysten toimintaan paitsi niiden, joiden varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin. Korostan, että Pohjoismaiden kansalaiset, joilla on kotipaikka Suomessa, saavat olla yhdistyksen jäseninä myös niissä yhdistyksissä, joiden varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin. Sen sijaan muista maista olevat ulkomaalaiset eivät nyt käsiteltävän lakiuudistuksenkaan jälkeen voi olla jäseninä niissä yhdistyksissä, joiden varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin.

Tämä on hallituksen esityksen sisältö ja myös lakivaliokunnan hyväksymän pykäläkohtaisen esityksen sisältö. Kyseisten 10 ja 35 §:n arvostelijat ovat täällä nojautuneet muun muassa siihen verukkeeseen, että sanonta "varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin vaaleihin" olisi jotenkin epäselvä, epätasällinen ja harhaanjohtava sekä vaikeasti tulkittava. Mutta sanonnalla "varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin" on suomen kielessä kuitenkin jo varsin vakiintunut sisältö. Jos ei haluta nähdä tätä sisältöä vakiintuneeksi vaan katsotaan, että sisältö aiheuttaa erilaista sekaannusta ja kysymyksiä, viimeistään hallituksen esityksen perustelujen tulisi riittää kyseisille yksilöille vakuuttamaan, että käsite "varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen" on varsin selkeä. Täällä nimenomaan todetaan, että jotta yhdistystä pidettäisiin tällaisena, edellytetään, että sen vaikuttamistarkoitus ei rajoitu vain johonkin tiettyyn siinä valtiollisena pidettävään asiaryhmään.

Tässä yhteydessä, kun on keskusteltu edellä mainitusta käsitteestä, on otettu esimerkiksi se, että erilaiset yhdistykset, jotka edistävät rauhaa, ns. rauhantoimintaa edistävät yhdistykset, eivät saisi ottaa jäsenikseen ulkomaalaisia kyseisen pykälän vuoksi. Mikäli tällaisen rauhan- yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, silloin on kysymyksessä piiloyhdistys. Nimenomaan todetaan joitakin lisäesimerkkejä, joista sanotaan, että vaikka nämä vaikuttavat tietyillä sektoreilla yhteiskuntatoimintaan, silti ne eivät ole tällaisia yhdistyksiä, joiden varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Tämä ei aiheuta ongelmia. Jos tämä aiheuttaa ongelmia, silloinhan pykälä voidaan korjata siihen muotoon, että kysymyksessä ovat poliittiset puolueet ja näiden jäsenjärjestöt.

Täällä on myös esitetty perusteluiksi sille, että pykälä pitäisi muuttaa, se, että kansainväliset sopimukset edellyttävät sitä, että kaikki ulkomaalaiset, mistä maasta tahansa tulevat, saavat olla jäseninä meidän puolueissamme. Asiantuntijalausunnat ovat aivan selvästi osoittaneet, että kansainvälisten sopimusten edellyttämät vaatimukset täyttyvät. Tämä tuli esille aivan selvästi lakivaliokunnassakin. Silloin on epärehellistä ja epäasiallista väittää, että tällä perusteella pitää laki kirjoittaa johonkin toiseen muotoon. Sanottakoon silloin suoraan, että se täytyy kirjoittaa toiseen muotoon sen takia, että kansanedustajat niin haluavat. Se on aivan eri peruste kuin se, että kansainväliset sopimukset edellyttävät. Puhuttakoon asioista asioiden oikealla nimellä ja niin kuin ne ovat, vaikka olemmekin asioista eri mieltä.

Tänä päivänä meidän on oltava mukana kansainvälistymiskehityksessä, ja on myönteistä, että saamme olla siinä mukana, mutta tässäkin kohden ymmärrän, että valtioneuvoston tiedonannon sisältämä periaate tulee toteuttaa. Täällä todetaan, että keskeisenä lähtökohtana on pyrkimys omalta kansalliselta pohjaltamme uudenaikaiseen ja tasa-arvoiseen hyvinvointiyhteiskuntaan — eli kansalliselta pohjaltamme. Se edellyttää sitä, että me säilyttämme oman kansallisen identiteettimme. On todella vaikea ymmärtää, että kansakunta voi säilyttää oman kansallisen identiteettinsä siten, että yhteiskunnan kehittämisen suuntaviivoista, linjoista ja periaatteista päättävät jotkut muut kuin kansan omat kansalaiset. Täten päättäkäämme itse yhteiskuntamme asioista. Jos kerran ne, jotka asuvat pysyvästi meillä täällä, ovat niin kiinnostuneita Suomen sisäisestä kehittämisestä, että haluavat siihen poliittisten puolueiden jäseninä ja jopa puolueiden puheenjohtajina vaikuttaa, miksi silloin he eivät voi ottaa Suomen kansalaisuutta? Tätä kohtaa ihmettelen.

Silti edellä sanottu ei tarkoita sitä, ettemme soisi ulkomaalaisille kaikkia niitä edellytyksiä elää tässä maassa, jotka ovat perusteltuja ja asianmukaisia. On erotettava oikeus vaikuttaa poliittiseen toimintaan ja erotettava oikeus saada oikeutta tässä maassa. Jälkimmäisessä kohdassa meillä on paljon korjattavaa niin lainsäädännössä, hallinnossa kuin asenteissakin.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilasan puheenvuoro oli vähintäänkin ristiriitainen. Oli aika vaikea ymmärtää, mitä hän oikeastaan ajoi takaa, koska

hän itsekin mainitsi, että asioista pitäisi puhua niiden omalla nimellä, mutta ei kuitenkaan sitä tehnyt. Hän poimi mukaan puheenvuoroonsa esimerkiksi pakolaiset ja halusi korostaa, että hänen puolueensa kaikin puolin humanismia tukee, mutta ei sitten kuitenkaan ollut valmis antamaan pakolaisille niitä kansalaisoikeuksia, joita yleensä nyt ollaan ajamassa, jotta todellakin näitä voitaisiin antaa. Nimittäin tarkoitan juuri sitä pykälää, johon on monta kertaa viitattu.

On ehkä jonkin verran naiivia väittää, että ne, jotka haluavat todellakin vaikuttaa täällä, voivat ottaa Suomen kansalaisuuden. Olen itse ollut mukana niin monessa tapauksessa, jossa seitsemän, jopa kymmenen vuoden jälkeen on ollut vaikea ottaa Suomen kansalaisuutta, koska sitä ei niin vain hevin myönnetä. Tämä on melko ihmeellistä puhetta. Olisi parempi suoraan sanoa, että kristillinen liitto ei hyväksy ulkomaalaisille kansalaisoikeuksia siinä mittakaavassa kuin suomalaisille.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilanen kritisoi vastalauseen sitä kohtaa, jossa arvostelimme yhdistyslain sanamuotoa ”vaikuttaa valtiollisiin asioihin”. Haluan todeta, että tätä eivät kritisoi ainoastaan lakivaliokunnan vähemmistöön jääneet jäsenet vaan tätä yhdistyslain sanamuotoa on kritisoinut koko perustuslakivaliokunta. Haluan lukea valiokunnan mietinnöstä ed. Moilaselle perustelut. ”Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota 10 §:n 2 momenttiin, joka voitaisiin muuttaa koskemaan rekisteröityjä puolueita ja niiden jäsenyhdistyksiä.” Muutoksen myötä vältetään myös ne tulkinnanvaraisuudet, jotka sisältyvät esityksessä käytettyyn ilmaisuun ’yhdistyksestä, jonka varsinaisena tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin’.” Asian käsittelyyn perustuslakivaliokunnassa ovat ottaneet osaa hyvin monet henkilöt, sekä hallituspuolueiden että oppositiopuolueiden edustajat.

Sanamuoto todella aiheuttaa tulkinnanvaraisuuksia, ja tämä on myös siinä mielessä hyvin epäjohdonmukainen, että esimerkiksi ammattiyhdistyksiä ei katsota sellaisiksi yhdistyksiksi, joiden tarkoituksena on vaikuttaa valtiollisiin asioihin. Mutta sen sijaan esimerkiksi jonkin puolueen paikallisosaston urheilukerho on sellainen, jonka toimintaan kukaan ulkomaalainen ei voi ottaa osaa. Minun mielestäni tämä rajanveto ei ole aivan oikea.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin kuten ed. Rehn kiinnitin huomiota siihen ristiriitaisuuteen, joka oli ilmiselvä ed. Moilasan puheenvuorossa. Toisaalta hän puhui kauniisti siitä, että pakolaisista on huolehdittava pitkäjänteisesti. Mutta sitten, kun tultiin sille konkreettiselle tasolle, jolla nimenomaan huolehditaan, eli sille, jolla heille annetaan oikeuksia, hän oli erinomaisen pidätyväinen. Minä en voi hyväksyä sellaista. En voi myöskään ymmärtää, miten sellainen näkemys voi nousta kristillisen elämäntätömuksen pohjalta.

Mitä Suomen kansalaisuuteen tulee, minulle Suomen kansalaisuus merkitsee erinomaisen paljon. Jos minä joskus esimerkiksi työnhaun tarpeen takia joutuisin ulkomaille, viimeinen asia, josta luopuisin, olisi Suomen kansalaisuus. Jos minulla itselläni on tällainen vakaus, miksi minä odotan muilta, että heidän saadakseen tiettyjä perusoikeuksia olisi luovutava oman maan kansalaisuudestaan? Tämä on mielestäni sellaista itsekkyyttä, että minä en sitä ainakaan ymmärrä enkä hyväksy.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ruotsalaisen kansanpuolueen edustajat valitettavasti näkevät asian kovin mustavalkoisesti. Tilannehan on se, että on kokonaan eri asia, kun puhutaan poliittisista oikeuksista, jotka ovat kansakunnan omia asioita enemmälti kuin yleinen elintaso tai muu huolehtivaisuus yhteiskunnassa. Esimerkiksi omassa puheenvuorossani olen maininnut sen, että kun me otamme tänne pakolaisia, heille täytyy antaa samanlaiset olosuhteet kuin meillä Suomen kansalaisilla yhtään siitä tinkimättä. Mutta kokonaan toinen asia on sitten se, mitä on poliittisen vaikuttamisen puolella. Poliittisen vaikuttamisen puolella tärkeintä on se, että asioista päättämme me suomalaiset itse ja sellaiset ulkomalaiset, jotka ovat katsoneet asialliseksi hankkia itselleen Suomen kansalaisuuden eli suomalaisuuden.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Björkstrand totesi, että pitkäjänteisesti, ihan samalla lailla kuin itsekin totesin, tulee huolehtia. En näe, mitä pitkäjänteisyyttä on siinä, että jo 1—2 vuoden täällä asumisen jälkeen voisi vaikuttaa valtiollisiin asioihin poliittisen puolueen jäsenenä ulkomalainen.

Mitä tulee sitten ed. Jäätteenmäen toteami-

seen, minähän itse puheenvuorossani totesin sen, että jos varsinainen tarkoituksalausuma tuottaa vaikeuksia, voidaan hyvin pykälää muuttaa niin, että siinä sanotaan "poliittiset puolueet ja niiden jäsenjärjestöt". Tässähän meillä ei erimielisyyttä ole vaan siinä, miten pitkälle asiassa mennään. Siinä on eri näkemys, joten edellytän, että puhutaan tässäkin asioista niiden oikeilla nimillä eikä ratsasteta sellaisella, mistä ei ole kysymys.

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Kun kuunteli ed. Moilasta ja aikaisemmin ed. Aittoniemeä, niin huomasi, että oikeisto on aina johdonmukainen. He vaativat rahan vapaata liikumista yli rajojen ja muun muassa ylikansallisen pääoman osuuden lisäämistä suomalaisissa osakeyhtiöissä, jolloin vaikutusta varmasti tulee. Sen sijaan tavallisten ihmisten, tänne tulneiden, osalta heidän linjansa on se, että ei saa vaikuttaa. Tässä näkyy se ihmisvastaisuus, joka oikeiston ajattelun perimmäisenä piirteenä varmaankin on. Ainakin se siltä näyttää, ja niin se varmasti on.

Kannattaa muuten muistaa, että me suomalaiset olemme tehneet kovasti työtä, että suomalaiset ulkomaille voisivat vaikuttaa siinä maassa, missä he asuvat, suomalaisina asioiden kulkuun. Esimerkiksi Ruotsissa on saatu hyviä tuloksia aikaan. Ei tarvitse luopua suomalaisuudesta, kun voi Ruotsin politiikassa jo melko laajasti vaikuttaa. Olette te aika lailla pimeitä!

Rouva puhemies! Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ammattiin ja elinkeinoin liittyvät yhdistykset muodostavat suurimman ryhmän yhdistyksistä, toimialoittain ryhmiteltäessä. Kaikista rekisteröidyistä yhdistyksistä kuuluu tähän ryhmään hallituksen esityksen mukaan noin 30 %. Siis ammatteihin ja elinkeinoin liittyvät yhdistykset muodostavat erittäin suuren osan kaikista yhdistyksistä. Siksi on syytä tarkastella lyhyesti tätä yhdistyslakiesitystä myös ammattiyhdistysliikkeen näkökulmasta, aivan erityisesti ammattiyhdistysliikkeen jäsenten oikeuksien kannalta.

Ammattiyhdistysliikkeen Suomessa on yhtä aikaa sekä vahva että heikko. Vahva se on siksi, että Suomessa työhön osallistuvien ihmisten osuus on erittäin korkea kaikkien kansainvälisten vertailujenkin mukaan. Meillä erittäin suuri osa väestä osallistuu työelämään ja nimenomaisesti palkansaajina yhä suurempi osa heistä.

Ammattiyhdistysliikkeen tekee potentiaalisesti edelleen vahvaksi se, että tässä maassa jär-

jestäytyneisyys on erittäin korkea. Se on poikkeuksellisen korkea. Melkein päi voisi sanoa, että se on korkein koko kapitalistisessa maailmassa, siis järjestäytyneisyys ay-liikkeeseen. Nämä ovat niitä myönteisiä puolia, jotka tekevät ay-liikkeestä potentiaalisesti erittäin vahvan. Halutessaan ay-liike tässä maassa voi todella vaikuttaa palkkoihin, mutta paljon laajemminkin sosiaali- ja talouspolitiikkaan, halutessaan.

Ay-liike on valitettavasti samaan aikaan kuitenkin myös heikko. Senhän jokainen tietää. Se on heikko siksi, että ammattiyhdistysliikkeessä jäsendemokratia on poljettu maahan. Jäsendemokratian puute tuli varmasti mahdollisimman selvästi näkyviin, kun niin sanottua viimeistä vakautusta, niin sanottua vakautusta, tehtiin. Siitähän päättivät valtiovarainministeri Liikanen, SAK:n puheenjohtaja ja STK:n korkein johto jossakin kabinetissa tai missä lienevät päättäneetkin. Ay-liikkeen jäsenillä ei ollut mitään sanomista siihen, mille tasolle palkkaratkaisut tehdään ja mitä muita asioita sopimukseen on saatava. Sopimus oli tavallisten palkansaajien kannalta erittäin huono. Yleiskorotuskin oli vain vaivainen prosentti eli 40 penniä, eikä siihen muuta oikeastaan sisältynytkään, hyviä toiveita vain: pitääkö te työläiset ja toimihenkilöt maltti mielessä.

Sopimusehdotus oli erittäin keho. Miten sen kanssa meneteltiin? Mitä jäsenistö sitten sai tai saattoi tehdä? Ei mitään! Johtajat päättivät! Oli vain itse asiassa yksi liitto alun alkaen, jossa tämä keho sopimusesitys suostuttiin alistaamaan jäsenäänestykseen, Rakennusliitto. Muualla se vain vietiin läpi muutamien johtajien päätöksellä. Esimerkiksi Metalliliitossa kommunistit yrittivät todella voimallisesti saada sopimusesityksen jäsenäänestykseen, mutta siitä yksinkertaisesti vain kieltäydyttiin. Ei suostuttu panemaan sitä jäsenäänestykseen, koska se olisi kaatunut äänestyksessä.

Me haluamme vahvistaa ammattiyhdistysliikettä ja näemme, että ainoa tie tähän on ay-liikkeen jäsendemokratian turvaaminen. Se on ainoa tie! Kun ay-liikkeeseen saadaan palautettua jäsendemokratia, se lisää ay-liikkeen jäsenten osallistumishalukkuutta, ja sitäkin kautta ay-liike vahvistuu. Toisekseen jäsenvalta estää sen, että joku Viinanen voi parin miljoonan ihmisen puolesta mennä ja sopia asiat siten, ettei sopimus näitä paria miljoonaa tyydytä lainkaan.

Täytyy saada jokin turva ay-liikkeen jäsenille. Ja se turva voi olla vain se, että nyt kun yh-

distyslakia käsitellään ja kun siitä päätetään, liittoäänestys määrätään pakolliseksi, kun palkka- ja työehtosopimuksesta päätetään. Tällaisen ehdotuksen, rinnakkaisen lakialoitteen, olemme tehneet. Tuossa 19 §:ssä lähdetään siitä, että liittoäänestys voidaan suorittaa, ja siinä on myös ne muodot, miten se voidaan suorittaa. Me ehdotamme lisämomenttia, jossa todetaan, että on pakko suorittaa liittoäänestys, kun palkka- ja työehtosopimuksesta päätetään. Tämä turvaa ay-liikkeen jäsenille todellisen vaikutusvallan ja tätä kautta saadaan kontrolliin johtajat ja tätä kautta ay-liikkeen jäsenistä tulee todellisia isäntiä omissa järjestöissään.

Työväenliikkeen tunnuksena on aina ollut ”meitä keisarit ei enää hoivaa”. Kun työläinen tai toimihenkilö astuu tehtaan portista sisäpuolelle tai toimistoon, tilanne on yhä edelleen se, että silloin täysivaltainen kansalaisuus menee ja alkaa alamaisuuden aika 8 tunniksi tai joskus pitemmäksikin aikaa päivässä. Tästä on päästävä pois. On taisteltava ihmisille todelliset oikeudet myös työelämässä, niille, jotka työnkin tekevät eli palkansaajille, joiden osuus todellakin koko ajan on vielä kasvussa. Mutta että tähän päästään ja että tätä voidaan todella voimallisesti vaatia, meidän pitää ay-liikkeessä toteuttaa demokratia ensin.

Tilanne on jo niin paha, että todellakin olemme varmoja siitä, ettei tilannetta korjata, ellei nyt oteta eduskunnan kautta asioita käsiin ja paineta läpi velvoittavaa määräystä siitä, että palkka- ja työehtosopimukset on todella pakko alistaa jäsenäänestykseen. Luulisi, että tätä vastaan kenelläkään ei ole mitään.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tennilän esityksen alkuosaan totean, kun hän lausui, että suomalaiset pyrkivät ja suomalaisten puolesta pyritään toimimaan ulkomailla niin, että heidän asemansa olisi mahdollisimman hyvä. Näin varmasti on. Samalla tavoin pyrkivät Suomeen tulevat ulkomaalaiset siihen, että heidän asemansa olisi mahdollisimman hyvä.

Mutta suomalaiset eivät ole oikein onnistuneet. Esimerkiksi viime aikoina julkistetun tutkimuksen mukaan suomalaiset ”pakolaiset” ovat Ruotsissa muiden pakolaisten alapuolella onnistumisissaan. Heidän on jopa vaikeaa saada siellä omalla kielellään minkäänlaista opetusta. Se on jatkuvissa vaikeuksissa. Ei ainaakaan Ruotsin oloista voida ottaa esimerkkejä

siitä, miten suomalainen on menestynyt. Se on jossakin siellä kurdien asteella tai alapuolella tai jonkin muun pakolaisryhmän.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemi ei tunne selvästi-kään Ruotsin tilannetta. Ruotsin ulkomaalaispolitiikasta ja myös pakolaispolitiikasta tällä maalla on varmasti paljon opittavaa. Mutta pitäisi esimerkiksi tietää sellaisen seikka, että Ruotsissa asuvat suomalaiset voivat äänestää kunnallisvaaleissa suomalaisina.

Ed. Niinistö: Herra puhemies! Kun tätä yhdistyslakikeskustelua on seurannut, väistämättä tulee mieleen vähän sellainen kyyninen ajatus, että taitaa olla yksi lysti, minkälaisissa yhdistyksissä Suomessa toimitaan. Pääasia on sitten, puhujasta riippuen, toimiiko vai eikö siellä varmuudella toimi ulkomaalaisia.

Minä haluaisin keskittyä puhtaasti yhdistyslakiin, joka aika syvällisesti kuitenkin vaikuttaa suomalaisten ja suomalaisten yhdistysten toimintaan. Uudistuksen tavoitteenahan oli nyky-aikaistaa liki 70 vuotta vanhaa yhdistyslakia siten, että yhdistysten toimintavapaus lisääntyisi ja kansanvaltaisuus yhdistyksissä myös lisääntyisi. Näihin kaikkiin tavoitteisiin esitys sinänsä vastaa varsin myönteisesti.

Tämä lakiehdotushan perustuu asianomaisen komitean mietintöön, josta sitten kuitenkin hallituksen esityksessä varsin oleellisilta osin, aiheettomastikin, poikettiin. Käsittely lakivaliokunnassa muodostuikin sellaiseksi, että varsin pitkälti palattiin komitean näkemyksiin. Tästä johtuu, että lakivaliokunta todella teki parisenkymmentä muutosta. Muutoksissa on hyvinkin keskeisissä kysymyksissä todella lähestytty komitean kannanottoja. Uskon, että kaikkiinkin ryhmiin on tullut tieto, että enempi lähestymisenkin olisi ollut paikallaan, mutta valitettavasti valmiutta kaikkien muutosesitysten tekemiseen ei kuitenkaan hallituspuolueitten keskuudessa syntynyt. Tämä kyllä opettaa minusta hallituspuolueille sen, että kannattaa aika ennakkoloolottomasti suhtautua tällaisessa vähemmän poliittista merkitystä omaavassa lainsäädännössä asiantuntijoiden antamiin kommentteihin.

Karkeasti lain tavoite toimintavapaudesta toteutuu sillä tavalla, että päätöksentekoprosessi helpottuu. Teknisesti se toteutuu sillä tavoin, että yhdistyksessä on mahdollisuus delegoida sen omille toimielimille nykyistä enemmän päätösvaltaa. Varsin hyvää on myös se, että nykyi-

seen lainsäädäntöön sisältyvästä täyden yksimielisyyden vaatimuksesta luovutaan eräissä sääntöjen muutostapauksissa. Tilanne on ollut sellainen, että joissain tilanteissa sääntöjen muutos on ollut täysin mahdotonta toteuttaa.

Esityksen vaalitapasäännökset ovat herättäneet paljon keskustelua. Lähtökohtana on se, että yhdistys vapaasti määrittelee oman vaalitapansa. Kuitenkin laissa on siltä varalta, että yhdistys ei halua säännöissään määrätä vaalitavasta, toissijaisia säännöksiä, hyvinkin yksityiskohtaisia menettelytapaohteita siitä, miten yhdistyksessä ratkaisu tehdään.

Uutuutena laissa on määräys suhteellisista vaaleista, jotka ovat pääsääntönä kaikissa muissa kuin kokousvaalitalanteissa. Kokouksissa noudatettaisiin vanhaa enemmistövaaliperiaatetta. Suhteellisten vaalien toimittamistapa on ehkä herättänyt eniten keskustelua, koska siinä yhteydessä keskusteluun on tuotu niin sanotut pitkät listat. Hallituksen esityshän sisälsi tällaisen merkillisen priorisoinnin, että ellei yhdistys itse muuta päättä, suhteellinen vaali toimitetaan pitkiä listoja noudattaen. Hyvin painavat perustelut kuitenkin puhuvat hallituksen esitystä vastaan ja itse asiassa tämän lain tavoitteetkin. Yksi niistähän oli kansanvaltaisuuden lisääntyminen. Pitkien listojen järjestelmä ei ole omiaan ainakaan lisäämään kansanvaltaisuutta, vaan paremminkin se yhdistyksessä suosii sitten vallassa olevia voimaryhmiä ehkä kohtuuttomasti.

Lakivaliokunta on mietinnössään paikannut tilanteen sillä tavoin, että yhdistyksen tulee itse valita suhteellisten vaalien toimittamistapa. Ja sitten, ikään kuin yhdistyksiä auttaakseen, valiokunta on kirjoittanut erilaisia vaihtoehtoisia malleja, miten tämä vaalitapa toteutetaan.

Lakivaliokunta otti kantaa, niin kuin jo ed. Moilanen totesi, myös hallitusmuodon käsittämään yhdistymisvapauteen, joka on turvattu Suomen kansalaisille. Ongelmana on se, että vapaus on turvattu, mutta sen takeeksi ei ole kovin merkillisiä säännöksiä. Hallituskin toteaa, että yhdistymisvapauteen kuuluu sekä positiivinen että negatiivinen vapaus, siis oikeus liittyä ja olla jäsenenä yhdistyksessä, mutta yhtä lailla oikeus olla niihin liittymättä tai niistä erota. Lainsäädännössämme on selvä aukko siinä suhteessa, että negatiivista yhdistymisvapautta ei ole ollenkaan turvattu tämän pidemmälle ja positiivinenkin yhdistymisvapaus on turvattu vain työelämän alaan kuuluvien yhdistysten osalta.

Kun rikoslain kokonaisuudistusta parastakaa valmistellaan, niin siinä yhteydessä tietysti olisi luontevaa ottaa esille myös sekä positiivisen että negatiivisen yhdistymisvapauden turvaaminen sillä tavalla, että kaikenlainen painostus niin jäseneksi liittymiseen kuin eroamiseen kriminalisoitaisiin. Nykyinen ns. pakottamista koskeva rikoslain säännös ei valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan ulotu läheskään riittävän pitkälle tässä suhteessa.

Hallituksen esityksessä on näkyvissä eräs sellainen yleisempi periaate, joka ainakin minua on kovasti kiusannut. Se liittyy hallituksen esityksen perusteluihin. Meillä on tullut yhä enenevässä määrin tavaksi se, että hallituksen esityksen perusteluissa esitetään sellaisia näkökulmia ja käsityksiä, jotka eivät sitten saakaan tukea itse lakitekstistä taikka ovat suorastaan risiiridassa sen kanssa.

Tässäkin hallituksen esityksessä tällaisia hyvin rohkeita perusteluvetoja on useita. Aivan esimerkinomaisesti, esityksen 11 §:n perusteluissa todetaan, että viranomaisilla on katsottava olevan oikeus saada yhdistyksen jäsenluettelosta haluamansa tiedot. Kun sitten sekä perustuslakivaliokunta että lakivaliokunta selvittivät, mistä tällainen "on katsottava" mahtaisi johtua, niin todettiin, että ei se johdu mistään. Ei sellaista oikeutta ole olemassa eikä tämä lakiteksti siihen anna oikeutta. Voidaan kuitenkin hyvin kuvitella, minkälaiseen tilanteeseen silloin, kun tilanne kärjistyy, saatettaisiin ajautua. Joku viranomainen tutustuu hallituksen esityksen perusteluihin, toteaa, että näköjään viranomaisella on oikeus saada kaikki haluamansa tiedot, menee ja vaatii niitä ja käyttää pakkokeinoja jotain yhdistystä kohtaan, joka puolestaan lukee lakikirjaa eikä löydä sieltä sellaista viranomaisoikeutusta.

Minusta tässä on todellakin viitteitä myös yleisempään keskusteluun. Täällä täysistuntosalissa on monen monta kertaa kinasteltu siitä, mikä on jonkin hallituksen esityksen perustelujen vaikutus. Esimerkiksi silloin kun työllisyyslakia porrastettiin, käytiin hyvinkin pitkää keskustelua työllisyyslain perusteluihin otetusta tietystä tarkasta tulkintailmaisusta. Tämä ei ole eikä voi olla hyvä lainsäädäntötapa. Toivoisin, että valiokunnissa kiinnitetäisiin hyvin tarkasti huomiota siihen, ettei perusteluissa mennä hyväksymään jotain sellaista, mitä itse asiassa ei ollut aikomuskaan hyväksyä.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Yhdistyslain uudistus sinänsä on äärimmäisen tervetullut. Myös valiokuntatyössä lakivaliokunnassa esitystä on hiottu monilta osin myönteiseen suuntaan, mainittakoon vain yhdistyksen kaksikielisyyden osalta taikka jo ed. Niinistön mainitsema kysymys viranomaisten oikeudesta saada tietoja yhdistyksen jäsenrekisteristä. Lisäksi esitetyssä II vastalauseessa on mielestäni perusteltuja muutoksia, jotka koskevat mm. määränemistösäännöksiä ja suhteellisen vaalitavan käyttöä yhdistyksen vaaleissa. Se, että määrävähemistöllä olisi oikeus vaatia vaali suoritettavaksi suhteellisenä, merkitsisi mielestäni taattua vähemmistösuojaa yhdistyksissä. Tässä mielestä vastalause on perusteltu.

Sen sijaan kysymys ulkomaalaisten oikeuksista toimia yhdistyksissä tuntuu tämänkin tänään käydyin keskustelun perusteella aika mutkikkaalta. Tosiasiaan on se, että nyt annettu lakiesitys ei vastaa missään mielessä pohjoismaista eikä eurooppalaista nykykäytäntöä ulkomaalaisten oikeuksien osalta. En ole tässä salissa tänään kuullut mitään hyvää perustelua sille, miksi loppujen lopuksi esimerkiksi valiokunnassa ei olisi voitu tätä tarkoittavaa muutosta lakiin tehdä. Ministeri Louekoskenkaan asiasta antama selvitys ei tuntunut kovin vakuuttavalta, varsinkin kun elää pelko siitä, että jatko-uudistukset kuitenkin saattavat kariutua jonkin hallituspuolueen tiukkaan vastustukseen. Täällähän näitä vastustavia mielipiteitä ulkomaalaisten oikeuksien lisäämisestä on jo hallituspuolueidenkin puolelta tänään salissa kuultu.

Oli myös mielenkiintoista huomata tammöinen filosofinen seikka, että täällä salissa käydyssä keskustelussa Aittoniemi—Moilanen-akseli piti kyllä hyvin puoliaan pakolaisten taloudellisten tai aineellisten oikeuksien puolesta, mutta kun kyse on kansalaisoikeuksista tai toimintavapauksista, suhde oli niihin hyvin kriittinen. Minä ihmettelen, onko ed. Moilanen muuttanut käsityksiään siitä, että ihminen ei elä pelkästä leivästä. Minun mielestäni ulkomaalaisellakaan ei pitäisi turvata pelkkä leipä, vaan myös tiettyjä oikeuksia kansalaistoimintaan tässä maassa. Tässä mielestä ed. Björkstrandin puheenvoro vastasi omia käsityksiäni asiassa.

Lakivaliokunnan mietinnön yleisperusteluisa sanotaan, että maassamme on yleistymässä käsitys, että maassa laillisesti oleskeleville ulkomaalaisille on turvattava tasavertainen kohtelu oman maan kansalaisten rinnalla. Kun lukee

tätä yleisperustelun osaa, herää kysymys, tehdäänkö lainsäädäntötyötä todella tällä tavalla yleisen mielipiteen ehdoilla, niin että valiokunnan mietintöönkin kirjataan se, mikä maassa on yleinen mielipide jonkin asian kohdalla. Minun nähdäkseni kansanedustajien pitäisi ymmärtääkseni melko valistuneena joukkona kulkea näissäkin kysymyksissä edellä. Kansanedustajat tietävät, mitkä ovat kansainvälisten sopimusten velvoitukset Suomelle näissä kysymyksissä, eikä kansanedustajien tulisi tässä kulkea jälkijunassa odottaen, että yleinen mielipide muuttuu pikkuhiljaa myönteisemmäksi ja sitten voidaan Suomessa saattaa voimaan jokin laki, joka itse asiassa pitäisi jo nyt tehdä, jos haluttaisiin noudattaa kansainvälisten sopimusten henkeä tiukemmin.

Tässä mielessä, kun ajatellaan YK:ssa vuonna 1966 hyväksyttyä ja Suomeakin sitovaa yleis-sopimusta, joka koskee ihmisten kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia, sopimuksen 22 artikla takaa kaikille ihmisille yhdistymisvapauden eikä sitä saa rajoittaa muutoin kuin mikä on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden tahi yleisen järjestyksen takia taikka terveydenhoidon tai moraalien tai muiden oikeuksien tai vapauksien suojelemiseksi.

Olisi erittäin mielenkiintoista kuulla, mikä näistä kohdista erityisesti on kysymyksessä tai mikä asia vaarassa, kun hallitus ja lakivaliokunnan enemmistö nyt haluaa vielä jarruttaa ulkomaalaisten toimintaoikeuksien saamista suhteessa yhteiskunnallisiin yhdistyksiin tai poliittisiin puolueisiin. Yleensä itketään sitä, etteivät Suomessa asuvat ulkomaalaiset integroidu kylliksi suomalaiseen elämänmenoon ja yhteiskuntaan. Se tuntuu usein olevan pelkona, kun halutaan vastustaa ulkomaalaisten tuloa tänne tai pakolaisten määrän lisäämistä. Nyt täällä itse asiassa säädetään lakia, jossa juuri tätä ulkomaalaisten tai pakolaisten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan halutaan vielä yhdeltä osin erityisesti jarruttaa. Pitäisi päättää, kumpaa asiaa haluaa, ja sitten pysyä johdonmukaisesti siinä kannassa. Tässä mielessä minulle ei tuota mitään vaikeuksia yhtyä lakivaliokunnassa esitettyyn II vastalauseeseen ja myös lain 10 §:ää koskevaan kohtaan, jossa puututaan ulkomaalaisten oikeuksiin Suomessa. Tuntuu, että tällaisella hallituksen ja lakivaliokunnan enemmistön nurkkapatriotismilla on aika turha uneksia Suomen suuremmasta kansainvälisyydestä.

Sitten vielä puutun erääseen toiseen asiaan, joka liittyy käsillä olevaan lakiin, ja se koskee yhdistysrekisteritoimiston resursseja. Valiokunta toteaa, että yhdistysrekisteritoimiston henkilökuntaa pitäisi tilapäisesti vahvistaa pari kolmeksi vuodeksi siirtymäkauden ajaksi vanhasta laista uuteen siirryttäessä. Kun tänään tarkistin yhdistysrekisteritoimistosta, kuinka kauan kestää yhdistyksen rekisteröintiprosessi tänä päivänä, niin vastaus oli, että vähintään 8—12 kuukautta riippuen heidän oman byrokratiensa kulloisestakin vauhdista. Mielestäni se on liian pitkä aika, jos kunnioitetaan kansalaisten yhdistymisvapautta ja oikeutta perustaa yhdistyksiä. Yhdistykset ovat niin tärkeä osa vapaata kansalaistoimintaa, että yhdistyksen perustamista koskevien asioiden käsittelyyn yhdistysrekisteritoimistossa ei pitäisi mennä yhtä tai kahta kuukautta kauempaa. Kun yhdistyksiä tällä hetkellä perustetaan myös joidenkin tiettyjen teemojen tai ajankohtaisten asioiden ympärille, niin on kohtuutonta, että nämä yhdistykset joutuvat odottamaan lupaa saada avata pankkitilejä tai lupaa toimia juridisena henkilönä näin pitkän aikaa pelkästään sen vuoksi, että byrokratia tässä suhteessa toimii liian hitaasti. Tässä mielessä yhdistysrekisteritoimiston pysyvä resurssien lisäys olisi tärkeitä kansalaisten toimintaoikeuksien kannalta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan huomauttaa ed. Haavistolle, että me edustamme täällä kansaa ja myös kansan mielipidettä emmekä Yhdistyneitä kansakuntia. Minä ymmärrän sen, että meidän on säädettävä lakejamme kansainvälisten vaatimusten mukaisesti, mutta aina muistettava se, ketä me täällä edustamme.

Toisekseen huomautan siitä, että minä omassa puheenvuorossani materiaalisien hyvinvoinnin lisäksi pakolaisten osalta korostin oikeusturvan merkitystä, jopa luettelin joitakin sellaisia lakeja, ainakin mainitsin yhden sellaisen, joka on tämänkin eduskunnan aikana säädetty ja jossa myös pakolaisten oikeusturva on otettu huomioon.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Oli todella outo se väittämä, joka ilmeni edellisen varsinaisen puheenvuoron käyttäjän puheesta, että ihmisen muut kuin taloudelliset oikeudet jäivät toteutumatta silloin, jos tämä ihminen ei voi kuulua poliittiseen puolueeseen. Vielä oudompaa oli lausuma, että ih-

minen ei elä ainoastaan leivästä, vaan sen toteutumiseksi on edellytyksenä, että ihminen toimii poliittisessa puolueessa. Onko sitten niin, että 85 % kansastamme elää vain leivästä?

Ed. Ryy n ä n e n : Arvoisa puhemies! Käsittävänä olevaa yhdistyslain uudistusta on todella valmisteltu pitkään, onhan voimassa oleva yhdistyslakimme vuodelta 1919. Tämän uudistuksen tavoitteena on ollut saattaa yhdistymisvapauden sääntely vastaamaan nykyaikaisen ja varsin monimuotoisen yhdistys- ja järjestötoiminnan vaatimuksia. Samalla on haluttu antaa yhdistyksille mahdollisuus järjestää sisäinen toimintansa parhaiten vastaamaan juuri kunkin yhdistyksen omia tarpeita. Lisäksi tavoitteena on ollut edistää kansanvaltaisia menettelytapoja yhdistyksissä.

Pääosiltaan hallituksen esitys yhdistyslaiksi vastaa juuri näitä lain uudistamiselle asetettuja tavoitteita. Useimmat valiokunnan tekemät muutokset ovat suhteellisen pieniä täsmennyksiä ja selvennyksiä juuri edellä esitettyjen periaatteiden hengessä. Tällaisia asioita ovat muun muassa seuraavat: yhdistyksen perustajajäseniltä edellytetään 15 vuoden ikää, jäsenluetteloon riittää postiosoitteen sijasta merkintä jäsenen kotipaikasta, viranomaiselle ei ole syytä antaa laissa oikeutta tarkastaa minkään yhdistyksen jäsenluetteloa, yhdistyksen jäsen voidaan katsoa eronneeksi yhdistyksestä, jos hän on jättänyt jäsenmaksunsa säännöissä määrätyn ajan maksamatta, muissa kuin jäsenmaksun laiminlyönnin perusteella tapahtuvissa erottamispäätösten tekemistä varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Käsiteltävässä asiassa esteellinen jäsen ei saa kokouksessa äänestää eikä myöskään tehdä päätösehdotuksia, ja yhdistyksellä on oltava varsinaisen tilintarkastajan lisäksi vähintään yksi varatilintarkastaja, mutta tilintarkastajien kelpoisuusehdoista ei ole syytä säätää laissa, vaan niistä voidaan päättää yhdistyksen säännöissä. Yhdistyksellä voi olla suomen- tai ruotsinkielisen nimen ohella myös saamenkielinen nimi.

Uusi yhdistyslaki antaa myös mahdollisuuden perustaa virallisesti kaksikielisiä yhdistyksiä. Tällaiset yhdistykset merkittäisiin myös yhdistysrekisteriin sekä suomen että ruotsin kielellä. Etenkin pohjoismaista yhteistyötä harjoittavat järjestöt tarvitsevat tätä mahdollisuutta toimia suhteessa viranomaisiin ja muihinkin tahoihin yhtä pätevästi kummallakin kansalliskielel-

lä. Valiokunta halusi kuitenkin korostaa, että yhdistykset voivat edelleenkin toimia epävirallisesti kaksikielisinä muuttamatta sääntöjään kaksikielisiksi tai hankkimatta virallisen kielenkääntäjän lausuntoa sääntöjen samansisällöisyydestä. Yhdistyslain käsittelyn yhteydessä tuli myös esille ongelmia, jotka vaativat lisää selvityksiä ja niiden pohjalta mahdollisesti annettavia lakiesityksiä. Tällaisia ongelmia ovat fuusioitumissäännösten puuttuminen ja sekä positiivisen että negatiivisen yhdistymisvapauden toteutumisen takaava rangaistusuhka, jonka selvittäminen kuuluu rikoslain kokonaisuudistuksen yhteyteen.

Arvoisa puhemies! Vaikeimmaksi asiaksi yhdistyslain valiokuntakäsittelyssä osoittautui ulkomaalaisten asema aatteellisissa yhdistyksissä, kuten täälläkin käyty keskustelu on hyvin selvästi osoittanut. Hallituksen esitys toki lieventää ulkomaalaisten yhdistymisvapauten nykyisin kohdistuvia rajoituksia ja on sellaisenaan myönteinen edistysaskel, mutta kuitenkin täysin riittämätön nykyisen kansainvälisyyden ja avoimuuden aikana. Vaikka kansainvälisten sopimusten asettamat minimivaatimukset juuri ja juuri täyttyvät, ei asian tila ole tyydyttävä, kuten valiokunta aivan oikein mietinnössään toteaa.

Käsitellessään ulkomaalaislakia vuodelta 1982, jonka uudistamista nyt jo valmistellaan, ulkoasiainvaliokunta mietinnössään totesi, että käsitykset ulkomaalaisten ja omien kansalaisten oikeuksien erosta ovat suuresti muuttuneet. Maassa laillisesti oleskeleville ulkomaalaisille on turvattava tasavertainen kohtelu oman maan kansalaisten rinnalla. Kyseisessä mietinnössään ulkoasiainvaliokunta esitti, että tulevassa lainsäädäntötyössä on pyrittävä ottamaan huomioon maassa pidempään asuvien ulkomaalaisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vaatimukset, ja että ulkomaalaisten oikeutta muodostaa yhdistyksiä ja osallistua yhdistysten toimintaan asianmukaisella tavalla tarkistetaan.

Hallituksen lakiesitys jää kuitenkin puolittiehen kieltäessään ulkomaalaisilta oikeuden liittyä yhdistyksiin, joiden tarkoituksena on vaikuttaa valtiolliseen toimintaan. Hallituspuolueiden sisäisten erimielisyyksien vuoksi valiokunnan enemmistöllä ei ollut rohkeutta tehdä ajankukaista lainsäädäntöä, vaan se turvautui mietinnössään hurskaaseen toiveeseen selvitysten käynnistämisestä ja tarvittavista uusista lakiehdotuksista. Mitä järkeä on säätää eduskunnassa lakeja, jotka myönnetään jo etukäteen

joiltakin osin vanhentuneiksi? Eikö tasavertaisuuden edellyttämät korjaukset pitäisi tehdä aina sen lain kohdalla, joka kulloinkin on käsiteltävänä? Ei se suinkaan olisi este tulevalle lainsäädäntötyölle, vaan päinvastoin askel oikeaan suuntaan.

Ministeri Louekoski aivan oikein totesi, että tämä pieni kohta yhdistyslaissa ei vielä sinällään antaisi ulkomaalaisille todellisia vaikuttamisen mahdollisuuksia ja oikeuksia, eli nämä oikeudet todella jäisivät puolitiehen. Tämän ei toki pitäisi olla este ajanmukaisen lainsäädännön tekemiselle.

Ministeri Puhakan johtaman siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan mietintö sisältää runsaasti ennakkoluulottomia ja konkreettisia parannusesityksiä tyylyyn ulkomaalaispolitiikkaamme. Mietinnössä esitetään mm. ulkomaalaisille oikeutta kuulua poliittisiin puolueisiin, mikä taas käsiteltävänä olevassa yhdistyslaissa halutaan estää.

Helsingin Sanomat totesi pääkirjoituksessaan 10.1., että virallisen Suomen suhtautumisessa ulkomaalaisiin näyttää olevan meneillään murrosvaihe: ”Arkitodellisuutta leimaa yhä torjuva ennakoasenne, joustamaton virkavaltaisuus, haluttomuus tunnustaa ulkomaalaiselle tasavertaisia oikeuksia millään elämän alueilla. Juhlapuheissa ja virallisissa komiteoissa aletaan myöntää, että ulkomaalaispolitiikkamme kaipaa pikaista ajanmukaistamista kohti nykyistä suvaitsevampaa perusilmettä.”

Onko ministeri Puhakan johtaman laaja-alaisen komitean mietintö tarkoitettu vain juhlapuheeksi, pyrkimykseksi kiillottaa himmeää Suomi-kuvaa Euroopan neuvoston päämajassa? Haluan uskoa, että mietintönsä jättänyt neuvottelukunta, joka edustaa ulkomaalaispolitiikkamme koko suunnittelu- ja toimeenpanotasoa, on tehnyt esityksensä vakavasti harkiten ja toimeenpantaviksi.

YK:ssa hyväksytyn ja Suomea sitovan kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 22 artiklan 2 kohdan mukaan yhdistymisvapaudelle ei saa asettaa muita rajoituksia kuin ne, jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa, kansallisen tai yleisen turvallisuuden tai yleisen järjestyksen, terveydenhoidon tai moraalin tai muiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. On uskomatonta asenteellisuutta, että ulkomaalaisten mahdollisuus liittyä poliittisiin yhdistyksiin halutaan nähdä vaarana yleiselle turvallisuudelle. Kuitenkin yhdistys, joka toimii lain tai sääntöjen vas-

taisesti, voidaan lakiehdotuksen 43 §:n mukaisesti lakkauttaa ja sen toimihenkilöt saattaa teoistaan rikosoikeudelliseen vastuuseen aivan siitä riippumatta, onko tällainen toiminta tapahtunut ulkomaalaisen vai Suomen kansalaisen toimesta. Muissa Pohjoismaissa ei poliittiseen puolueeseen tai aatteelliseen yhdistykseen kuulumiselle ole asetettu kansalaisuusrajoituksia. On vaikea löytää perusteita Suomen poikkeamiselle pohjoismaisesta käytännöstä voimistuvan kansainvälistymisen aikakaudella.

Arvoisa puhemies! Yhdistyslain 10 § on tietysti hyvin pieni ja eräässä mielessä marginaalinen lainkohta sen arvioimiseksi, miten suomalaiset suhtautuvat ulkomaalaisiin. Kuitenkin valiokunta ja täysistuntokeskustelut, kuten tänään, osoittavat, että ulkomaalaisia koskevat ikävät ja asenteelliset kannanotot otetaan esille aina, kun tilaisuus siihen tarjoutuu. Koska eduskunnalla on mielestäni erittäin keskeinen tehtävä edistää ihmisoikeuksia ja kansalaisvapauksia kaikissa tilanteissa, on syytä käyttää tätäkin keskustelua sen viestittämiseen, että eduskunnan tehtävä on juuri tukea valistuneen kansalaismielipiteen muodostamista. Ennakkoluuloja, muukalaispelkoa ja vihamielisyyttä on helppo lietsoa. Ihmisten itsekkyteen vetoaminen voi myös tuottaa helppoja poliittisia pisteitä. Kansanedustajan tehtävään valittu ei saisi kuitenkaan olla edistämässä ennakkoluuloihin perustuvaa ihmisten epäoikeudenmukaista kohtelua.

Usein kuulee väitettävän, että ns. tavalliset ihmiset eivät hyväksy vapaamielistä ulkomaalais- ja pakolaispolitiikkaa. Tähän ehkä ed. Aitonienikin äsken viittasi sanoessaan, että edustamme täällä kansaa emmekä kansainvälisiä järjestöjä. Tällä epämääräisellä verukkeella monet päättäjät ja virkamiehet populistisesti pitäytyvät taantumuksellisiin esityksiin. En ole kuitenkaan ollenkaan vakuuttunut siitä, että ns. kansalla, jos se saa oikeaa tietoa asioista, olisi kovin epäluuloisia käsityksiä esimerkiksi ulkomaalaisista. Päinvastoin olen monesti ihmetellyt sitä, kuinka luontevasti ja ennakkoluulottomasti ns. tavalliset ihmiset suhtautuvat erilaista kulttuuritaustaa edustaviin ihmisiin.

Eräs ystäväni oli löytänyt lukemastaan Santeeri Jakobssonin Suomen juutalaiskysymystä käsittelevästä kirjasta Taistelu ihmisoikeuksista mielenkiintoisia yhtymäkohtia tämän päivän ulkomaalaistaloustalouden ja sen ilmaisemiin asenteisiin. Keskusteltaessa Suomessa oleskelleiden juutalaisten oikeusasemasta käytettiin melkein samoja äänenpainoja, melkein pä samoja sa-

nontojakin kuin esimerkiksi tämän päivän paikalliskeskustelussa. Mikä mielenkiintoisinta, silloin juutalaisten ihmisoikeuksia puolsi johdonmukaisimmin koulua käymätön Liperin kihlakunnan valtiopäivämies Antti Puhakka, kun sitä vastoin suurena kansanvalistajana historiaan jäänyt Agathon Meurman oli vuosikymmeniä antisemiittien keulahahmo. Tämä pieni esimerkki historian tarjoamana varoitukseksi siitä, että kansalaismielipiteeseen vetoaminen sittenkin saattaa aiheuttaa näköharhoja eikä aina perustu kansan todellisiin tuntemuksiin. Joka tapauksessa meidän tulisi vakavasti pohtia vaikuttimiamme silloin, kun haluamme rajoittaa jonkin ihmisryhmän oikeuksia ja vapauksia kansan tahtoon vedoten.

Ed. P a l o h e i m o: Arvoisa puhemies! Tänään käsiteltävässä yhdistyslaissa on siihen liitetty jätetty II vastalause, johon olen yhtynyt muilta osin paitsi sen 10 §:n 2 momentin poisjätettävän kohdan osalta. Pois jätettävä kohta, jossa rajoitetaan poliittisiin puolueisiin kuuluvien jäsenyyttä, on luonteeltaan sellainen, että jäsenenä saavat olla vain Suomen kansalaiset ja sellaiset muun Pohjoismaan kansalaiset, joilla on kotipaikka Suomessa. Kun tämä momentti jätetään pois, olen todennut jo aikaisemmin täällä keskustelussa, sen jälkeen tämän lain mukaan saa poliittisiin puolueisiin ja yhdistyksiin kuulua kuka vain maailmassa elävä ihminen, riippumatta siitä, asuuko hän Suomessa vai ei. Minusta tämä on liioittelua.

Haluaisin huomauttaa, kuten olen valiokunnassakin huomauttanut, että mielestäni provinsiaalisuutta — suomeksi vapaasti käännettynä maalaistolloutta — on kahta lajia, joihin suomalaiset kumpaankin melko usein syyllistyvät. Tässä keskustelussa on ollut vivahteita kummastakin lajista.

Ensimmäinen provinsiaalisuuden laji liittyy vanhaan tarinaan lastusta ja kirveestä. Lastu ajelehtii virtaa myöten, otetaan kirves, mennään ja lyödään lastun lähettäjä. Tästä ilmenee suomalaisissa hyvin syvällä oleva muukalaisviha, joka tässäkin keskustelussa on ilmentynyt.

Toinen provinsiaalisuuden laatu on viime aikoina myös alkanut olla melko yleistä ja on tämän vastakohta. Se on kritiikitön, ihaileva, hämmästelevä ja kummasteleva suhtautuminen kaikkeen ulkomaalaiseen, kaikkeen kansainväliseen, kaikkeen eksoottiseen ja vieraaseen.

Jälkimmäinen piirre on mielestäni jossain

määrin naurettava, kun edellinen on yksinomaan vastenmielinen. Haluan sanoutua näistä kummastakin selkeästi irti.

Jos tässä laissa olisi kysymys tutuista ulkomaalaisista, jos tässä olisi kysymys niistä ihmisistä, joita me tunnemme, niistä noin 18 000 Suomessa asuvasta ulkomaalaisesta, jotka eivät ole Suomen kansalaisia, jos tässä olisi kysymys ystävällisyydestä ja inhimillisyydestä heitä kohtaan, niin minusta tässä ei olisi mitään epäselvää, mitään rajoituksia ei tietenkään tarvittaisi. Mutta tästä ei loppujen lopuksi ole kysymys. Ei lakeja säädetä yksittäisille ihmisille, ei lakeja säädetä joltain tietystä pienestä piiristä, joka jollakin hetkellä sattuu olemaan jonkun henkilön lähiympäristössä. Lakeja säädetään pitkälle tulevaisuuteen, lakeja säädetään siten, että on pyrittävä ennakoimaan, minkälainen tulevaisuus maailmassa ja Suomessa tulee olemaan. On kysyttävä, mihin suuntaan yleensä maailmassa ollaan menossa.

Haluaisin huomauttaa, että tämä laki on erityisesti sellainen, jossa on erittäin vaikea ottaa askeleita taaksepäin. Tässä ei voida liikkua kuin eteenpäin. Kysymys on siitä, haluammeko jollakin lailla säädellä sitä vauhtia, millä liikumme eteenpäin, haluammeko varovaisesti, hallitusti vapauttaa ulkomaalaisten oikeuksia Suomessa vai nopeasti, äkillisesti pohtimatta sen seurauksia pitemmällä tähtäyksellä.

Haluaisin huomauttaa kolmesta kehitystrendistä, jotka aivan ilmeisesti ovat väistämättömiä ja jotka jollakin tavalla sivuavat tätä kysymystä, ei ehkä niin tämän lain puitteissa, mutta paljon laajemmin.

Ensimmäinen on niin sanotun kolmannen maailman kehitys ja sen väestönkasvu. Noin 30 vuoden kuluessa tulevat kaikki teollistuneet maat olemaan seuraavan ongelman edessä. Maailmassa on 10 miljardia ihmistä, heistä 8 miljardia suunnilleen kehitysmaissa, joista kaikkein valistunein ja lukenein osa pyrkii muuttamaan teollisiin maihin. Tämä ei ole eduksi teollisille maille eikä ennen muuta kehitysmaillekaan, koska nimenomaan valistuneimmat, lukeneimmat, oppineimmat ovat niitä ihmisiä, joita siellä tarvittaisiin.

Toinen prosessi, suuri muuttoliike, tulee olemaan Euroopan sisäinen. Paljon kiitelty EY-prosessi on minusta toisaalta sellainen, että siihen on suhtauduttava vähintään lievän varauksellisesti. Eurooppa on ollut maanosista se, joka on toistaiseksi säilyttänyt tietyn mosaiikkimaisen kulttuuririkkautensa. Jokaisessa val-

tiossa asuu oma kansa, jokaisessa valtiossa puhutaan omaa kieltä. Tämä rikkaus, tämä monimuotoisuus on aivan ilmeisesti uhattuna EY-prosessin aikana. Tämä on siis toinen seikka, joka on syytä ottaa huomioon noin sukupolven tähtäimellä.

Kolmas seikka on se, että kun Neuvostoliitto vapautuu, kun perestroika ja glasnost tulevat yhä vallitsevammiksi, on 30 vuoden kuluessa odotettavissa aika, että muuttoliike Suomen ja Neuvostoliiton välillä on hyvin vapaata. Tähän pääsee asumaan, ja hyvin helposti tulee silloin mieleen, että olemme ainakin lähellä sitä tilannetta, mikä Virossa tällä hetkellä on.

Kaikkien näiden kolmen prosessin johdosta epäilen, että noin sukupolven kuluessa me olemme helposti sellaisessa tilanteessa, että Suomessa asuu 1—2 miljoonaa ulkomaalaista samanaikaisesti, kun ehkä miljoona suomalaista asuu ulkomailla. Olisi syytä varautua tähän tilanteeseen etukäteen. Olisi syytä pohtia, mitkä ovat sen positiivisia ja mitkä ovat sen negatiivisia piirteitä.

Suomalaiset ovat erittäin suvaitsevia, mitä tulee suomalaisiin vähemmistöihin. Koska ed. Rehn nyökkäsi tässä kohdassa, haluan nimenomaan huomauttaa, että suomalaiset ovat kohdelleet omia vähemmistöjään, kuten mustalaisia, suomenruotsalaisia ja saamelaisia, erittäin ymmärtäväisesti ja suvaitsevaisesti. Koska ed. Rehn ei tätä usko, niin minä esitän siitä yhden esimerkin. Suomen pääkaupungin keskustassa, sen kaikkein kauneimmalla paikalla, on saari, jossa sijaitsee kerho, jonka nimi on Nyländska Jaktklubben. Ainakin joitakin vuosia sitten tuon kerhon kirjoittamaton sääntö oli, että sinne ei hyväksytty sellaisia ihmisiä, joiden sukunimi oli suomenkielinen. Aittoniemi ja Paloheimo eivät olisi päässeet sinne. (Eduskunnasta: Eikä Moilanen!) — Eikä Moilanen, mutta Nyman ja Rehn olisivat kyllä päässeet. (Ed. Nyman: Eipäs kuuluta!)

Jag skulle kanske tala också på svenska. Alltså, om Paloheimo skulle heta Brander så kunde Brander och Nyman båda sitta där på Nyländska Jaktklubbens terrass och titta på solnedgången och sjunga tillsammans "Helan går, sjung trallallallallaa...". Tack!

Kun me suomalaiset suhtaudumme omiin vähemmistöihimme näin tavattomalla suvaitsevaisuudella, jota tämä äskeinenkin esimerkki kuvaa, niin me unohdamme samalla, että itse

asiassa me suomalaiset olemme uskomattoman vähäinen siru maailmassa, yksi promille. Se on sama määrä kuin jokainen vähemmistö, joka on 5 000 suuruinen ja asuu Suomessa. 5 000 on yhtä paljon 5 miljoonasta kuin 5 miljoonaa on 5 miljardista.

On todettava, että Suomi on erittäin haavoittuva kansainvälisille vaikutuksille. Se näkyy meidän katukuvastamme. Se näkyy meidän kaikkien maalaishillemme ilmeestä tänään. Ei ole kuin viikko tai kaksi siitä, kun filosofi Georg Henrik von Wrightti haastateltiin televisiossa ja hän totesi juuri tämän saman seikan. Tulevaisuuden eräs uhka suomalaiselle kulttuurille on kansainvälistyminen. Tätä ei ole otettu huomioon.

Haluaisin huomauttaa, että suomalainen kulttuuri on jatkuvasti ollut tietyllä tavalla kaksijakoinen. Meillä on ollut kansainvälinen linjamme ja sitten meillä on ollut oma kansallinen linjamme. Minä en nyt puhu Sibeliuksesta enkä Aleksis Kivistä, Eino Leinosta tai Alvar Aallos-
ta, vaan mielellään puhuisin vähän myöhemmistä, moderneimmista henkilöistä.

Suomalainen ooppera on tullut viime aikoina maailmalla tunnetuksi nimenomaan ehkä juuri suomalaisuutensa takia, suomalaisista kuvanveistäjistä sellaiset kuin Kain Tapper, Mauno Hartman, joilla on nimenomaan suomalaisesta traditiosta ja suomalaisesta maaperästä ammennettu veistostyylinä. Ne ovat korvaamattomia siitä huolimatta, että voi antaa arvoa sellaisellekin konstruktivistille kuin Utriainen. Reima Pietilä on merkittävimpiä arkkitehtejä Suomessa juuri suomalaisuutensa takia, ei siitä syystä, että hän olisi kansainvälistä virtausta noudattaen ryhtynyt esimerkiksi plagioimaan muualta tulleita suuntauksia. Hannu Salama, Antti Tuuri, Heikki Turunen ovat esimerkkejä suomalaisista kirjailijoista, jotka juuri suomalaisuutensa takia ovat korvaamattomia.

Näistä kahdesta Suomen kulttuurin linjasta, kansainvälisestä ja kansallisesta, molemmat ovat arvokkaita, mutta kansainvälinen on helpommin korvattavissa. Kansallista suomalaista linjaa ei korvata millään. Pienen kansan voima on kulttuurissa. Minun ei tarvitse sanoa, ketä minä tässä referoin, kaikki tietävät sen tietysti.

Minä haluaisin vielä sanoa edustajatoveri Haavistolle, joka kuuntelee tätä — tiedän, että hän kuuntelee tätä radiostaan huoneessaan; kohta hän tulee tänne, kun hän huomaa, että minä puhun hänestä — että kun vihreät suojelevat luontoa, niin luonnonsuojelussa on ennen

muuta kysymys diversiteetin, monimuotoisuuden, rikkauden, suojelemisesta, ei elämän masan suojelemisesta. Samalla tavoin kuin me suojelemme kulttuureja, me suojelemme kulttuurien rikkautta, ei määrää tai massaa. Nämä kaksi asiaa ovat analogisia. Toinen asiapari, jossa haluan nähdä analogian, on se, että tulevaisuudessa pitkällä tähtäyksellä on kaksi seikkaa, joita haluan voimakkaasti puolustaa Suomen kansalaisien yksinoikeutena: toinen on maanomistus ja toinen on valta vaikuttaa maan valtiolliseen kehitykseen.

Herra puhemies! Minä julistaudun tässä juhlallisesti nyt kulttuuriprotektionistiksi. Tässä ei ole kysymys pelkästään Suomesta. Tässä on kysymys laajemmasta asiasta. Eikä ole kysymys pelkästään tästä laista, vaan on kysymys kokonaisuudesta, joka näkyy monissa muissakin asioissa. Haluan puolustaa vanhaa maanosaamme kokonaisuudessaan, Eurooppaa, sen mosaiikkimaisuutta, sen rikkautta, sen ainutlaatuisuutta maailmassa.

Ed. R y n ä n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Paloheimo totesi, että on ennakoitava tulevaisuutta, ja kiinnitti huomiota tulevaan muuttoliikkeeseen ja kansojen identiteetin menetykseen, eräänlaiseen kansainvälistymisen mukanaan tuomaan kulttuuriuhkaan. Eihän tästä nyt todellakaan ole tämän asian ja ulkomaalaisten perusoikeuksien yhteydessä kyse. Ei ole kyse siitä, että ulkomaalaiset muodostaisivat sinänsä uhkan kansalliselle kulttuurillemme. Olen aivan samaa mieltä tästä tunnetusta lainauksesta, että pienen kansan voima on todella sen sivistyksessä, ja minä haluaisin siihen lisätä, että pienen kansan voima on myöskin kulttuurien vuorovaikutuksessa. Se on siinä moninaisuuden rikkaudessa, jota meidän todella on suojeltava ihan niin kuin ed. Paloheimo täällä sanoi.

Tässä pienessä lain muutoksessa on todella kyse niiden ulkomaalaisten perusoikeuksista, jotka vakituisesti tässä maassa asuvat. Minä luulen, että sen sijaan, että me näitä uhkakuvia maalaillemme, meidän pitäisi tässäkin salissa olla enemmän huolestuneita siitä, että ihmiset yleensä eivät halua osallistua politiikkaan eivätkä koe puolueita kansanvaltaisina vaikutuskanavina, sen sijaan, että me yritämme juuri näillä uhkakuvilla, jotka eivät tähän asiaan kuulu, estää maassamme vakituisesti asuvien ulkomaalaisten tänne juurtumisen ja vaikuttamismahdollisuudet, joita puolueeseen kuuluminen heille antaisi.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Paloheimo oli aivan oikeassa siinä, että Suomessa kohdellaan kielellisiä vähemmistöjä aivan esimerkiksi tavalla. Tämä on todettu monessakin maassa ja meidän olisi mielestäni oltava siitä todellakin ylpeitä. Viimeksi viikko sitten keskustelin eestiläisen delegaation kanssa juuri näistä asioista, ja he olisivat mielellään ottaneet esimerkkiä juuri Suomen lainsäädännöstä ja tavasta kohdella vähemmistöjä.

Mutta mielestäni ed. Paloheimo tekee erinomaisen loogisen kuperkeikan, kun hän sitten samassa hengenvedossa puhuu myöskin diversiteetin suojelemisesta, koska ulkomaalaiset Suomessa antavat juuri tätä diversiteettiä, moniulottuvaisuutta ja vuorovaikutusta, josta ed. Ryynänenkin tässä mainitsi.

Sitten tuli todellakin hämmentävä kohta ed. Paloheimon puheessa, kun hän suoraan sanoi, että jos nämä ulkomaalaiset, joista nyt puhutaan, olisivat tuttuja, jos nimenomaan nämä 18 000, joita Suomessa nyt on, niin silloin ei olisi mitään pelkoa, mutta kun ei tiedetä, kuka tulee. Tämä ksenofobian, vieraan pelon, ilmaisu oli minulle todellakin hämmästyttävä. Uskoin, että edustaja, jolla on ed. Paloheimon henkinen kapasiteetti, olisi suurempi kuin näin.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy todella todeta, että nämä Johannes Salmisen sanat, joita jo heti alussa lainasin, eli muukalaisuutta kohtaan tuntemamme vastenmielisyyss myrkyttää meitä yhä, ovat todella arkipäivää tämänkin päivän eduskunnassa.

Olen vakuuttunut, että ed. Paloheimo on aivan samalla tavalla kuin monet, monet muut huolissaan kansallisen kulttuuririkkauden säilyttämisestä, mutta me ehkä olemme keinoista pitää yllä erilaisia kulttuureja hyvinkin eri mieltä. Olen sitä mieltä, että vuorovaikutus eri kulttuuripiirien, erilaisten kansallisuuksien välillä auttaa meitä suomalaisia eikä suinkaan ole uhkakuvaa.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimon puheenvuoro oli vaikeaselkoinen, ja tekee mieli kommentoida joitakin hänen ajatuksiaan.

Ajatus siitä, että kansallista kulttuuria voisi vahvistaa ja säilyttää eristäytymällä, on kyllä hämmästyttävä. Se, mitä me kutsumme kansalliseksi kulttuuriksi, on tulosta nimenomaan siitä, että me olemme ottaneet vaikutteita muista kulttuureista, muualta maailmasta.

Sitten puhe siitä, että me suomalaiset olemme erittäin suvaitsevaisia, olemme kohdelleet vähemmistöjä hyvin, minusta pitää harvinaisen huonosti paikkansa. Joku sanoi, että me olemme kohdelleet saamelaisia ja mustalaisia hyvin. Tämä on hämmästyttävä väite. Me olemme melkein onnistuneet hävittämään nämä ihmiset sukupuuttoon. Se, että suomenruotsalaisilla on niin hyvät oltavat ja hyvä vähemmistösuoja tässä maassa, johtuu kai siitä, että suomenruotsalaiset itse ovat tämän vähemmistölainsäädännön säätäneet.

Ed. Paloheimon puheenvuoro oli epämääräinen ja vähän haiskahti äärikonservatiiviselta biologismilta. Minun mielestäni se uhkakuva, jonka ed. Palohiemo piirsi, missä on pari miljoonaa ulkomaalaista Suomessa, tulee ehkä olemaan totta. Mutta silloin he eivät ole enää ulkomaalaisia. Silloin he ovat osa Suomen kansaa.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muistuttaisin tässä yhteydessä muutamista seikoista, jotka minä kyllä puheenvuorossani mainitsin, mutta jotka ehkä menivät ohi korvien.

Ensinnäkin meidän on todellakin erotettava laajempi kokonaisperspektiivi noin 30 vuoden tähtäimellä ja nykypäivä. Minusta tämä keskustelu on jatkuvasti kosketellut nykypäivää ja ottanut esimerkkinsä jokaisen keskustelijan lähiympäristöstä. Minusta lakeja ei pitäisi säätää niin.

Semmoisesta sekoittumisesta, josta ed. Rehn puhui, jossa samassa valtiossa ja samassa maassa elää hyvin monenlaisia ihmisiä, on esimerkkejä, vaikkapa Yhdysvalloista. Ei Yhdysvalloissa ole kovin suurta sisäistä diversiteettiä, ei sellaista laisinkaan kuin Euroopassa. Eurooppa on ainutlaatuinen maanosa toistaiseksi maailmassa. Sitä erilaisuutta, sitä monimuotoisuutta minä halusin itse asiassa puolustaa.

Ed. Anderssonille haluaisin sanoa, että mielestäni on erotettava toisistaan hyvin tiukasti sen tyyppiset asiat kuin ystävällisyys ja suvaitsevaisuus ja sitten melko oikeutettu omien perusoikeuksien, erittäin harvojen, puolustaminen, joista minä mainitsin ainoastaan kaksi: lopullinen poliittinen valta ja maanomistus.

Ed. Häkämies: Herra puhemies! Ed. Paloheimon lennokkaan puheenvuoron jälkeen on hyvin epäkiitollinen tehtävä astua tänne korokkeelle. Yritän kuitenkin omassa puheenvuorossani keskittyä käsiteltävään asiaan eli yhdistys-

lakiin. On hieman tuntunut siltä, että ajoittain se on tässä salissa päässyt unohtumaan.

Suomessa on tällä hetkellä yli 100 000 yhdistystä, joista suurimmat eli SAK ja SVUL ovat niin suuria, että jäsenmäärä jo yksinään on suurempi kuin kaikkien poliittisten puolueitten yhteensä. Nykyinen yhdistyslaki on mahdollistanut suomalaisen järjestelmän monipuolisen kehittymisen. Aikaa myöten laki on kuitenkin osoittautunut vanhentuneeksi ja aukolliseksi. Se on ilmentänyt pääosin viime vuosisadan vaihteen käsityksiä järjestöelämästä ja sen sääntelystä. Vanha laki on laadittu lähinnä pienimuotoisia yhdistyksiä varten, sellaisia joissa jäsenet muodostuvat yksityisistä henkilöistä. Suurten liittojen moninaisia tarpeita vanha laki ei oikein ole enää vastannut.

Nyt käsiteltävänä oleva yhdistyslaki pohjautuu varsin pitkälle ministeri Esko Rekolan johtaman yhdistyslakikomitean työn tuloksiin. Tämä komiteahan oli työssään varsin yksimielinen. Oikeusministeriö ei kuitenkaan kaikilta osin ollut komitean kansa asiasta samaa mieltä, ja hallituksen esitys poikkeaaakin itse asiassa aika monelta kohdin yhdistyslakikomitean esityksestä. Lakivaliokunta taas on, kuten monessa puheenvuorossa on käynyt ilmi, puuttunut hallituksen esitykseen monin kohdin ollen pikemminkin komitean kanssa samaa mieltä kuin oikeusministeriön. Näin jälkikäteen voisi ainakin jälkiviisaasti sanoa, että turhaa työtä tehtiin oikeusministeriössä. Monelta osin olisi ollut viisaampaa pidättäytyä ja olla samaa mieltä kuin tuo yksimielinen komitea oli.

Lakivaliokunta on mietinnössään ottanut kantaa muutamiin kysymyksiin, jotka eivät välttämättä käytännön yhdistyselämässä jokapäiväisesti aktualisoidu, mutta joilla kuitenkin on selvää periaatteellista merkitystä. Tällaisia ovat esimerkiksi viranomaisen oikeus saada tietoja yhdistysten jäsenluetteloista, negatiivinen ja positiivinen yhdistymisvapaus sekä yhdistysten noudattamat vaalitavat.

Hallituksen esityksen 11 §:n 2 momentin yksityiskohtaisten perustelujen mukaan viranomaisilla olisi katsottava olevan oikeus saada nähtäväkseen yhdistysten jäsenluetteloon otetut tiedot. Perustuslakivaliokunta omassa lausunnossaan on kuitenkin ollut toista mieltä. Voidaankin kai todeta, että yhdistystoiminnan kontrolloimiseen on oltava laissa viranomaisella nimenomainen valtuutus ja että yhdistämisvapaus asettaa rajoja niille tahoille, joilla valvontaa voidaan harjoittaa. Aivan yksityiselitteinen

tämä rajanveto ei ole, ja silloin tällöin julkisuu-teenkin tulee tapauksia, joissa viranomaisilla on ollut halu tietojen saantiin. Esimerkkejä löytyy valtionapuasioista aina Puolan solidaarisuusliikkeen jäsenluetteloon asti.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota samoin kuin lausunnon antanut perustuslakivaliokunta siihen, että Suomen kansalaista ei saa pakottaa liittymään yhdistykseen eikä häntä myöskään saa pakottaa olemaan liittymättä yhdistykseen. Tarvetta oikeussuojaan tämän kaltaisissa kysymyksissä ilmenee kaiketi lähinnä työmarkkinoilla, missä järjestäytymättömiä työntekijöitä voidaan painostaa liittymään ammattiosastoon. Kaikille ovat tuttuja tilanteet, joissa kokonainen työpaikka voi ilmoittaa ryhtyvänsä työtaistelutoimenpiteeseen, mikäli joku työntekijä ei suostu järjestäytymään. Tämän kaltaisissa kysymyksissä ei kuitenkaan lainsäädännöllä voida asioita valitettavasti kovin paljon ohjata, vaan kysymys on monta kertaa enemmän luonteeltaan moraalinen. Tosin työsopimuksiinkin on sisällynyt kieltoja painostaa ketään liittymästä yhdistykseen, mutta mahdollisen painostuksen kohteeksi joutuneella ei kuitenkaan ole ollut itsenäisiä oikeussuojakeinoja.

Nykyisen yhdistyslain mukaan on yhdistyksessä toimitettavissa vaaleissa pääsääntönä enemmistövaali. Se on ollut perinteisenä ja helpokäyttöisenä useimmissa järjestöissä noudatettu vaalitapa. Kuitenkin esimerkiksi suurimmissa yhdistyksissä enemmistövaali ei ole useinkaan aina käyttökelpoinen, vaan kun intressitahjoja on useita, on suhteellinen vaali tarkoituksenmukaisempi ja myös demokratian toteutumisen kannalta parempi. Suhteellinen vaali soveltuu parhaiten niihin yhdistyksiin, joiden jäsenkunnassa on selkeät voimasuhteet ja joissa eri ryhmillä on tarve päästä kannatuksen mukaisesti edustetuiksi yhdistyksen hallintoon.

Eduskunta kävi joulun alla varsin perusteellisen keskustelun niinsanotuista pitkistä listoista. Hallituksen esitykseen sisältyikin 29 §:ään ehdotus, jonka mukaisesti, mikäli yhdistys toimittaa vaalinsa suhteellisenä, olisi vaalit toimitettava niinsanottujen pitkien listojen vaalia käyttäen. Lakivaliokunta ei kuitenkaan halunnut asettaa pitkien listojen menetelmää ensisijaiseksi, vaan se lähti siitä, että yhdistyksen on säännöissään määrättävä, miten suhteellinen vaali toimitetaan. On huomattava, että tämä yhdistyslaki, sen kumminkin vanha kuin usikaan, ei koske esimerkiksi kansanedustajien valintaa,

joiden yhteydessä näistä pitkistä listoista lähinnä on peistä taitettu.

Kunnallisvaalilain jättäessä sääntelemättä, millaista vaalitapaa tällöin noudatetaan, tulevat yhdistyslain pykälät sovellettavaksi. Kunnallisvaaleissa ei kuitenkaan ehkä ehdokasasettelun kannalta ilmene sellaisia ongelmia kuin joissakin puolueissa esimerkiksi eduskuntavaalien yhteydessä on ilmaantunut. Tässäkin salissa on puolueita ja henkilöitä, jotka ovat esimerkkejä siitä, kuinka vaikeata lainsäädännöllä on tiukan paikan tullen puoluedemokratiaa varmistaa.

Kaiken kaikkiaan mielestäni on kuitenkin päädytty yhdistystoiminnan kannalta hyvään lopputulokseen. Tosin lakivaliokunta on liian moneen asiaan joutunut kiinnittämään huomiota. Ehkä tuo olisi voitu jo itse valmistelutyössä paremmin suorittaa.

Ed. P o k k a : Herra puhemies! Täällä on niin paljon puhuttu viimeisten kahden ja puolen tunnin aikana yhdistyslaista ja suhtautumisesta siihen, miten ulkomaalaiset saavat osallistua yhdistystoimintaamme, että itse pääasia alkaa unohtua. Minä kyllä lämpimästi yhdyn ed. Häkämiehen äsken puheensa loppupuolella sanomaan, että tuskinpa ulkomaalaiset poliittisessa toiminnassa ja poliittisissa järjestöissä tällä hetkellä ovat suurin uhka demokratian toteutumiselle. Enemminkin niitä uhkia on ollut poliittisten järjestöjen ja puolueiden toiminnan sisältä päin, muilta osin, niin kuin olemme viime päivinä havainneet.

Minun puheenvuoroni oikeastaan koski toista puolta yhdistyslaista, nimittäin sitä, että kysymyksessä on perustuslaki, jolla määritellään, miten me suomalaiset toimimme ja liitymme yhdistyksiin. Tämä maahan on perinteisesti ollut yhdistysten luvattu maa. Tämän lain periaatteena on antaa tietyt pelisäännöt sille, että kansanvaltaa noudatetaan. Sen vuoksi haluan vielä kerran kiinnittää huomiota siihen pitkien listojen asiaan, joka tulee esille erityisesti perustuslakivaliokunnan lakiesityksestä antamassa lausunnossa.

Olen iloinen siitä, että lakivaliokunta on voinut poistaa pitkien listojen ensisijaisuuden vaatimuksen, joka sisältyi hallituksen esitykseen alun perin. Olen tyytyväinen näin ollen lakiesityksen saamaan sisältöön tältä osin.

Haluan kiinnittää vielä huomiota siihen, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa on nimennömaan jo ennakolta torjuttu se mahdollisuus, että hallituksessa ja oikeusministeriössä

innostuttaisiin pitkien listojen käyttöön ottamiseen valtiollisissa vaaleissa. Silloin kun me tämän lausunnon teimme, emme tienneet, että valtiosääntöuudistuksen yhteydessä hallitus päättäisi asettaa toimikunnan, jonka tehtäväksi muun ohella tulisi pitkien listojen valmistelu.

Tämä asiahan oli esillä joulun alla hyvin laajasti eduskunnassa, ja ymmärtääkseni se täällä varsin laajasti torjuttiin. Sen vuoksi haluan tässä pöytäkirjoihin merkittäväksi vielä kerran valiokunnan käsittääkseni hyvin yksimielisen kannan, että tällaista järjestelmää ei Suomessa tarvita, vaan me luotamme siihen, että kansa osaa valita haluamansa henkilöt valtiollisissa vaaleissa kansanedustajiksi.

Mitä tulee ulkomaalaisasiaan, johon on täällä hyvin paljon puututtu, en ole myöskään ed. Paloheimon puheenvuoroon siltä osin tyytyväinen, että hän kovin kehui meidän suomalaisten hyvää politiikkaa suhtautumisessamme kansallisiin vähemmistöihin. Ehkäpä se ruotsinkielisen vähemmistön osalta pitää paikkansa, mutta samaa ei voi sanoa esimerkiksi saamelaisväestön osalta. Meiltä edelleenkin puuttuu kielilaki, joka välttämättä tarvittaisiin, jotta saamelaiskulttuuri voi maassa säilyä.

Meillä on käyty kuuden, seitsemän, kohta kymmenen vuoden taistelu siitä, että Suomeen pohjoiseen voitaisiin perustaa oppimateriaalikeskus, että voitaisiin valmistaa oppikirjoja, jotta saamen kielen opetusta voitaisiin kouluissa antaa, että olisi kirjoja, joita voitaisiin käyttää. Tämänkin aikaansaaminen on ollut ilmeisen kiven takana. Sen vuoksi ilmeisesti ei ole ihme, että sitäkään pientä tarkistusta, jota perustuslakivaliokunta lausunnossaan edellytti lakiesityksen 10 §:n 2 momenttiin, joka siis ei ollut asiasisältöön ulottuva muutos vaan pelkästään täsmennystä suhtautumisessa ulkomaalaisiin ja heidän toimintaansa poliittisissa puolueissa, ei lakivaliokunta ole voinut suorittaa. Kysymys oli vain säännöksen selkeyttämisestä.

Meillä ilmeisesti on aika paljon oppimista ja opettelemista ulkomaalaispolitiikassa. Käsitykseni kuitenkin on, että suomalaiset ovat luultua liberaalimpia. Tämänkin asian osalta halutaan varmasti, jos kohta varovaisesti, edetä liberaalimpaan suuntaan.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Ed. Pokalle kommentteistani, jotka koskevat suhtautumistamme vähemmistöihin: Puhuin suh-

teellisesta suhtautumisesta. Vertasin sitä, millä tavoin vähemmistöihin on suhtauduttu muualla maailmassa. Toivon, että siitä nyt ei saanut selkeää kuvaa, että olisin sitä mieltä, että vähemmistöihin ei pitäisi suhtautua niin suvaitsevaisesti. Olen ehdottomasti kannattamassa suvaitsevaista suhtautumista vähemmistöihin. Olisin kannattamassa vielä suvaitsevaisempaa suhtautumista vähemmistöihin, jos mahdollista.

Suomalaisissa on todettu eräänlaisissa kansallisissa luonnetesteissä kaksi piirrettä, jotka poikkeavat yleensä muista. Toinen on kateus, ja toinen on asettuminen heikomman puolelle. Nämä ovat aivan erityisiä piirteitä juuri suomalaisissa. Jälkimmäinen on positiivinen ominaisuus, edellinen negatiivinen. Uskoisin, että tästä positiivisesta ominaisuudesta olisi tulevaisuudessakin aika paljon apua, kun on kysymys suhtautumisestamme vähemmistöihin. Se, mitä korostin, oli se, että me unohdamme samalla, että itse olemme erittäin pieni vähemmistö maailmassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

sivistysvaliokuntaan

2) Hallituksen esitys n:o 235/1988 vp. laeiksi Sibelius-Akatemiasta, teatterikorkeakoulusta, taideteollisesta korkeakoulusta, Suomen elokuva-arkistosta ja elokuvien tarkastuksen toimitamisesta annettujen lakien muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

3) Hallituksen esitys n:o 236/1988 vp. laiksi etuostolain 1 §:n muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

4) Hallituksen esitys n:o 238/1988 vp. laiksi tullitariffilain liitteinä olevien tullitariffin ja teollisuustulliluettelon muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan

5) Hallituksen esitys n:o 239/1988 vp. laeiksi peruskoululain 13 §:n ja lukiolain 6 §:n muuttamisesta

sosiaalivaliokuntaan

6) Hallituksen esitys n:o 240/1988 vp. laiksi työväkilyslain 17 §:n muuttamisesta

7) Hallituksen esitys n:o 241/1988 vp. laiksi ammatinvalinnanohjauksesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

8) Hallituksen esitys n:o 242/1988 vp. laiksi aluevaihdon valtiossa ja Teknillisen Korkeakoulun Ylioppilaskunnan välillä

9) Hallituksen esitys n:o 243/1988 vp. laiksi kahden tontin myymisestä Pohjoismaiden Investointipankille

10) Hallituksen esitys n:o 244/1988 vp. laiksi Tammisaaren saariston kansallispuistosta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Rehn: Herr talman! Statsrådet har i februari 1978 fattat ett principbeslut om inrättande av Ekenäs skärgårds nationalpark. Beslutet hade föregåtts av en lång diskussion om nödvändigheten av att bevara en del av det folktäta Nylands unika skärgårdsområden i sitt nuvarande tillstånd och därigenom rädda de miljövärden de besitter.

Principbeslutet har genomgått en utlåtande runda i samtliga intressegrupper som berörs av nationalparkens inrättande och ingen har motsatt sig nationalparksidén. Däremot har Ekenäs stadsstyrelse enhälligt föreslagit ändringar i

gränsdragningen som bl.a. skulle innebära att vissa i dag bebodda områden skulle lämnas utanför parkens gränser. Stadsfullmäktige har också utgått ifrån att människor bosatta inom området skall ha full äganderätt till sina områden, vilket också innesluter besittningsrätten till kommande generationer genom arv. Fullmäktige var också fullständigt enigt om att staden och lokalbefolkningen bör ha en översyn över parkens angelägenheter i form av en delegation i likhet med den som inrättats och verkar i samband med Skärgårdshavets nationalpark. Särskilt viktigt är att i denna delegation skall finnas en majoritet bland medlemmarna som representerar de lokala intressena.

Dessvärre noterade inte miljöministeriet Ekenäs stads önskan om gränsjusteringar och vad som är betydligt allvarigare, inte heller kravet på en delegation för nationalparken. Därutöver är det som skrivs om statens inlösningsrätt av privata markområden minst sagt luddigt utformat i propositionens motiveringar, som väl kunde tolkas som en expropriationsrätt.

Svenska folkpartiets företrädare i regeringen krävde i samband med regeringsbehandlingen att en delegation för Ekenäs skärgårds nationalpark skall tillsättas i samband med beslutet om inrättande av parken och att delegationen skall ha en majoritet av lokalrepresentation, dvs Ekenäs stad och skärgårdsbefolkningen. Detta krav inskrevs också såsom en protokollsanteckning i beslutet i statsrådet.

Kun hallituksen esitys on annettu Tammisaaren saariston kansallispuistosta tai sen periaatepäätös, joka tehtiin jo vuonna 1978, lähetettiin tämä periaatepäätös laajalle lausuntokierrokselle, jonka kuluessa selvisi, ettei mikään lausunnonantajatahoista vastusta puiston perustamista. Sitä vastoin Tammisaaren kaupungilla oli rajanvetoon nähden toivomuksia sekä yksimielinen vaatimus neuvottelukunnan perustamisesta, jonka tehtävänä olisi puiston suunnitteluun, toteuttamiseen ja ylläpitämiseen liittyvä vaikuttaminen. Tämänkaltainen neuvottelukunta toimii Saaristomeren kansallispuiston yhteydessä, ja sen status on määritelty asetustasolla.

Tammisaaren kaupunki on myös edellyttänyt, että kansallispuiston rajojen sisälle jäävien yksityisomistuksessa olevien alueiden asukkaalle turvataan heidän omistusoikeutensa sekä mahdollisuutensa harjoittaa elinkeinojaan toimeentulonsa turvaamiseksi. Tältä osin hallituksen

esitys on puutteellinen, ja siihen on laki- ja talousvaliokunnan täysi syy kiinnittää erityistä huomiota.

Jo valtioneuvostokäsittelyssä RKP:n ministerit vaativat neuvottelukunnan asettamista ja sen sekä sille kuuluvien tehtävien kirjaamista asetustasolle. Edellytimme myös, että neuvottelukunnan enemmistön on edustettava paikallisia intressejä. Tästä on myös hallituksen pöytäkirjaan merkitty lausuma ministeri Norrbackin nimellä. Jotta puisto todellakin tulisi vastaamaan tarkoitustaan, sen suunnittelu noudattaisi paikallisväestön toivomuksia, on neuvottelukunnan asettaminen erittäin tarpeellinen.

Saaristomeren kansallispuistoon on metsähallituksen toimesta juuri valmistunut runkosuunnitelma, joka on lähdössä lausuntokierrokselle. Sen tarkoituksena on taata saaristolaisille laajat nautintaoikeudet sisältäen mm. etusijan puiston vesialueisiin sekä metsäystysoikeuden. Vastaavanlaiseen suunnitteluun Tammisaaren saariston suhteen tarvitaan ehdottomasti neuvottelukunnan tukea ja ajatuksia. Valiokunnan on kirjattava ponnen muodossa vaatimus neuvottelukunnan asettamisesta ja saatava se myös asetustasolle.

Omistusoikeuteen liittyvät kysymykset eivät ole tarvittavan selkeitä hallituksen esityksessä. Esityksen perusteluissa sanotaan: "Kansallispuiston rajojen sisäpuolelle jää eräitä yksityisomistuksessa olevia alueita, jotka eivät kuulu kansallispuistoon. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti niitä on kuitenkin tarkoitettu hankkia valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin." Perusteluihin sisältyy myös maininta siitä, että valtion hankittua yksityiset alueet omistukseensa "rajauksen sisäpuolella jo olevien loma-asuntojen samoin kuin pelkkien vesialueiden käyttö voisi kuitenkin jatkua entiseen tapaan". Kuinka pitkälle perustelut tarkoittavat pakkolunastusta? Mitä tapahtuu myynnin yhteydessä tai alueen siirtyessä perinnön kautta lapsille? Miten vaikuttaa kiinnitetty maanvuokraussuhde? Mikä on verotuksellinen kohtelu? Kuinka kauan voi loma-asuntojen ja vesialueiden käyttö jatkua entiseen tapaan?

Edellä on joukko kysymyksiä, joihin laki- ja talousvaliokunnan on täysi syy hankkia yksiselitteiset vastaukset ennen lain lopullista säätämistä. Tammisaaren saariston kansallispuiston perustaminen on merkittävä ja tärkeä hanke, jota ei missään tapauksessa saa pilata saariston paikallisväestön toimeentulon perusoikeuksien polkemisella. Tähänkin asti saaristolaiset itse

ovat olleet saaristoympäristön parhaita suojelijoita. Uhka on tullut vapaa-ajan viettäjäiden suunnalta ympäristöä kohtaan. Sen vuoksi on äärimmäisen tärkeää turvata saaristolaisten intressit myös jatkossa.

Herr talman! Det är ett stort framsteg för den viktiga miljövården i våra skärgårdsområden att vi nu kan förverkliga tanken på Ekenäs skärgårds nationalpark. Det vore synnerligen dumt att förstöra enigheten kring inrättandet av denna park med att förbigå i lagstiftningen den lokala befolkningens berättigade krav på ett säkerställande av deras hävdvunna rättigheter och utkomst.

Ed. N y m a n : Herra puhemies! En lähde pitkittämään keskustelua. Ed. Rehn jo ehti keskeisimmät seikat todeta asiassa. Mutta koska asia on tärkeä, haluan saada kirjatuksi myös kannattavan puheenvuoron, jossa erityisesti asetetaan eduskunnan valmistelevien elinten tietoon ne kannat, joita edustaa paikallinen väestö Tammisaaren puolesta.

On yllättävää nimittäin, että valmistelutyössä, jota on tehty hallituksen esityksen kohdalla, lukee muun muassa: "Tarkoituksena on, että Uudenmaan lääninhallitus asettaa Tammisaaren saariston kansallispuiston ja sitä ympäröivän saariston käyttöä selvittävän neuvotteluelimen, johon on tarkoitus ottaa paikallisen väestön edustus." Tästä ei näy yhtään mitään merkkiä missään laissa, sen tekstissä tai asetuksen tekstissä. Tämä on suorastaan pelottavaa, ja näin ollen pitää tässä vaiheessa, jolloin toivottavasti asia tulee laki- ja talousvaliokuntaan, jo ennen sen käsittelyä tämä tuoda täällä julki.

Toinen asia, johon ed. Rehn myös puuttui ohimennen, oli kysymys siitä, miten valtio hankkii alueitaan kansallispuiston puitteissa. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti — näin tekstissä lukee — niitä on kuitenkin tarkoitettu hankkia valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin, siis valtion periaatteen mukaisesti niitä eli yksityisomistuksessa olevia alueita on tarkoitettu hankkia jne. Miten tämä sitten tapahtuu? Tapahtuuko se pakkolunastuksen kautta, vai tapahtuuko tämä vapaaehtoisin kaupoin tai vaihdoin — ainoa tapa, jolla voidaan katsoa asian tulevan kunnolla ja siististi hoidettua?

När jag understöder riksdagsledamoten Rehn i den här frågan så gör jag det inte bara för att vi står varandra nära i de här resonemangen,

utan för att saken är så pass viktig. Och innan ärendet kommer till lag- och ekonomiutskottet så behöver vi få en hälsning på vägen, där det klart sägs att vi inte får glömma bort den lokala befolkningen. Och särskilt som det i motiveringstexterna för den här propositionen står att avsikten är att länsstyrelsen i Nylands län skall tillsätta ett konsultativt organ, där även lokalbefolkningen är företrädd, för att utreda dispositionen av Ekenäs skärgårds nationalpark och den kringliggande skärgården. Av detta påstående finns ingenting i hela lagtexten, inte heller i den till handlingarna fogade förordningen och därför måste vi redan nu få starkt poängtera detta på vägen till utskottsbehandlingen.

Och den andra frågan gäller formerna för statens markförvärv i sammanhanget. Man säger att privatägda områden enligt statsrådets principbeslut skall förvärfvas i statens ägo för naturskyddsändamål. Och då frågar man sig om det är fråga om expropriation eller om detta skall kunna ske på det enda vettiga sättet genom att syssla med frivilliga affärer, köp eller byte.

Det här ville jag få sagt för att poängtera att det handlar om ett av våra unika områden. Näst efter Skärgårdshavets nationalpark i Åboland är detta det mest unika skärgårdsområde vi har och det är någonting som vi här måste slå vakt om.

Jag är särskilt engagerad om att, fastän man egentligen i efterhand, herr talman, brukar kommentera och diskutera med andra kolleger, redan nu säga att när jag vet att rdm. Metsämäki har ordet efter mig, så vill jag gärna fråga honom om han inte som ekenäsbo kan bekräfta de här synpunkterna och samtidigt kanske ge en viss garanti för att också hans partivänner i lag- och ekonomiutskottet, dit hans dessvärre inte själv hör, skall kunna ge oss flankstöd när vi nu försöker få ordning på rdm. Metsämäkis och många andra ekenäsbornas hembygd och skärgården där omkring.

Ministeri H a l o n e n : Herra puhemies! Lie-nee todellakin aiheellista kaikessa rauhassa tutustua tekstiin valiokuntakäsittelyssä ja olla myös yhteydessä omaan hallitusryhmäänsä. Kyseiset asiat olivat esillä valtioneuvoston käsittelyssä ja niistä käsitteäkseni päästiin kaikkia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Tässä mielessä asian täällä nyt esille ottaminen antaa mielestäni hieman väärän kuvan siitä, mikä yksimielisyys lopulta saavutettiin. Mitä sitten tulee lunastusoikeuteen, niin käsitteäkseni kansalais-

ten tasa-arvoiseen kohteluun kuuluu se, että asiat ovat täsmälleen samoin sekä suomen että ruotsin kielellä.

Ed. N y m a n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Halonen toteaa, että asia on ollut valtioneuvoston käsittelyssä ja niin onkin tietenkin. Mutta tämä yksimielisyys on kyllä hyvin kyseenalainen, koska, kuten ed. Rehn jo tässä hetki sitten mainitsi, ministeri Norrback muun muassa on ilmoittanut poikkeavan näkemyksensä tähän päätökseen ja on myös luonut esityksiä asian muodolliseksi korjaamiseksi. Miten tämä on viety sitten pöytäkirjoihin valtioneuvostossa, en tiedä, mutta näin on meidän ministeriemme taholta ilmoitettu, ja meille on sanottu terveiset, että asiaa pitää nyt hoitaa eduskunnassa, kun ei valtioneuvosto tähän ole pystynyt.

Ministeri H a l o n e n : Herra puhemies! Kiihtäen avomielisyydestä. Tämä selvittänee monta asiaa RKP:n toiminnasta.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa puhemies, värederade talman! Ed. Nymanin suoraan kysymykseen vastaisin heti suoralta kädeltä, että olen pitkälti samaa mieltä edustajien Rehn ja Nyman kanssa siitä, että paikallisen väestön edut tulee turvata, ja myös siitä, että puiston hallintoon tulee perustaa neuvottelukunta ja siihen saada myös paikallisen väestön edustus.

Jag är i mycket av samma åsikt som riksdagsledamöterna Rehn och Nyman vad som gäller bevarandet av den lokala befolkningens rättigheter och hävdvunna rätt att vistas, fiska och jaga på de vattenområden det gäller. Samtidigt är jag också precis av samma åsikt att vad som gäller förvaltningen bör vi garantera den lokala befolkningen rättigheten att vara med.

Kun tänään käsittelemme hallituksen esitystä Tammisaaren kansallispuiston perustamisesta, saattaa olla mielenkiintoista kertoa joitakin asioita kansallispuiston historiasta. Oy Fiskars Ab, joka läntisen Uudenmaan suurin yksityinen maanomistaja, alkoi 1970-luvun alussa suunnitella maa- ja vesiomaisuutensa käyttöä silloisen Tammisaaren maalaiskunnan ja Tenholan kunnan alueella. Alueet, jotka silloin olivat suunnittelun kohteena, olivat Tenholassa lähes kokonaan mantereen puolella, kun taas Tammisaaren maalaiskunnassa alue käsitti noin 1 000 ha saaria ja 3 500 ha vesialueita.

Oy Fiskars Ab myi alueet tytäryhtiölleen Oy Predium Ab:lle, joka välittömästi ryhtyi ranta-kaavoittamaan alueita. Fiskars tarjosi tällöin kunnille yhteiskaavoitusta, joka olisi koskenut koko saaristoa. Mutta pelko kustannuksista ja siitä, etteivät pienet kunnat pystyisi pitämään puoliaan suuryhtiötä vastaan, johti siihen, että kunnat luopuivat yhteiskaavoituksesta. Jos jälkeensä halutaan spekuloida tai olla jälkiviisaita, voidaan todeta, että ehkä olisi voitu menetellä toisinkin. Ehkä yhteiskaavoituksen kautta olisi paremmin pystytty vaikuttamaan rantakaavoitukseen kuin nyt tapahtui.

Kun kunnassa tunnettiin Fiskarsin kaavoitus-suunnitelmat osittain uhkana saaristolle, heräsi ajatus, että osa alueesta tulisi pystyä säilyttämään esimerkiksi kansallispuistona. Vuonna 1974 teki sosialidemokraattinen valtuustoryhmä Tammisaaren maalaiskunnassa valtuustoaloitteen kansallispuiston perustamisesta Oy Predium Ab:n omistamille alueille. Aloite hyväksyttiin, ja se sai myönteisen vastaanoton myös valtion viranomaisilta. Muun muassa silloinen maa- ja metsätalousministeri Heimo Linna oli erittäin suopea ajatukselle ja pani hetimiten valmistelutyön käyntiin.

Byrokratian myllyt jauhavat kuitenkin erittäin hitaasti. Voimme kuitenkin olla iloisia siitä, että meillä nyt 15 vuoden jälkeen on asiasta lakiesitys, joka käytännössä merkitsee sitä, että keskeisimmät alueet Oy Predium Ab:n rantakaava-alueesta plus vähän muitakin alueita voidaan nyt säilyttää virkistys-, vapaa-ajanviettoa ja tutkimuskäyttöön.

Alue on monessa mielessä ainutlaatuinen. Se edustaa monipuolisella tavalla useilta osin lähes luonnontilassa säilynyttä saaristoa ja kaiken lisäksi ulottuu sisäsaariston kaislahahdistista aina ulkomerelle asti. Kyseisen valtuustoaloitteen ensimmäisenä allekirjoittajana, joka aikanaan pisti tämän kiven vierimään, tunnen tässä tilanteessa suurta tyytyväisyyttä. Lakiesityksessä on kuitenkin eräitä asioita, joihin haluan puuttua.

Ensinnäkään lakiesityksessä eikä asetuksessa sanota selvästi paikallisen väestön, kalastajien, oikeudesta jatkaa kalastusta vanhoilla pyyntivesillä, jotka nyt tulevat kansallispuiston alueeksi. Myöskään siinä ei ole mainintaa paikallisen väestön oikeudesta niin sanottuun kevätmetsästyksen.

Toiseksi puuttuisin alueen hallintoa koskevaan esitykseen. Esityksessä se on jätetty yksinomaan metsähallituksen tehtäväksi. Yksimieli-

nen paikallinen mielipide on kuitenkin se, että hallintoon tulisi saada myös paikallisia ihmisiä samaan tapaan kuin Saaristomeren kansallispuiston hallinnossa on tehty: metsähallituksen lisäksi on hoitokunta, jonka jäsenenä on myös paikallisia asukkaita. Mikäli nämä muutokset esitykseen saadaan, olen esitykseen tyytyväinen.

Herr talman! När vi i dag behandlar regeringens förslag om grundandet av Ekenäs nationalpark kan det vara av intresse att säga några ord om den historiska bakgrunden till parken.

Oy Fiskars Ab, som är den största enskilda markägaren i Västnyland, började i början av 1970-talet planera användningen av sina mark- och vattenområden inom den dåvarande Ekenäs landskommun och Tenala kommun. Områden som var aktuella var vissa fastlandsdelar i Tenala inklusive Järnö och cirka 1 000 hektar holmar och 3 500 hektar vatten i Ekenäs landskommun. Oy Fiskars Ab sålde de aktuella områdena till sitt dotterbolag Oy Predium Ab som omgäende började strandplaneringen. Fiskars erbjöd kommunerna möjlighet till samplanering, men rådslan för kostnader och kanske också rådslan för att kunna hävda sig mot ett storbolag resulterade i att man från kommunerna tackade nej.

Vill man nu efteråt spekulera och vara efterklok så kan man nog hävda att man borde ha tagit chansen. Man skulle på den vägen ha kunnat påverka planeringen mera än nu blev fallet.

När vi i kommunen upplevde Fiskars planering delvis som ett hot mot vår skärgård, väcktes tanken på att man borde kunna bevara en del av strandplaneområdet som nationalpark. År 1974 lämnade den socialdemokratiska fullmäktigegruppen i Ekenäs landskommun in en motion till fullmäktige om att av en del av Predium Ab:s område skall bildas en nationalpark. Motinen godkändes och den fick också ett positivt mottagande inom den statliga förvaltningen, bl.a. var dåvarande jord- och skogsbruksministern Heimo Linna mycket positiv till initiativet och satte omedelbart i gång med undersökningar. Byråkrats kvarnar malar dock mycket sakta. Vi får dock vara glada att vi efter 15 år har ett lagförslag att ta ställning till, ett lagförslag som betyder att de mest centrala delarna av Oy Predium Ab:s strandplaneområde plus litet övriga områden nu kommer att kunna bevaras dels för rekreation och friluftsliv, men också för forskning.

Området är på många sätt unikt. Det representerar en omväxlande och till många delar nästan i naturtillstånd bevarad skärgårdsnatur som sträcker sig från den inre skärgårdszonen ända ut till det öppna havet. Som den första undertecknaren till den motion som satte stenen i rullning kan jag känna mig nöjd i dag. Det finns endast några små saker som jag vill påtala.

För det första sägs det inte klart och tydligt varken i lagen eller i förordningen om de lokala fiskarnas rätt att fortsätta med fisket inom nationalparkens område.

Det sägs heller ingenting om skärgårdsbefolkningens hävdvunna rätt till vårjakt.

För det andra skall förvaltningen av nationalparken skötas av forststyrelsen allena. En enhällig lokal opinion vill att man skall kunna välja en delegation för skötseln av parken, som också skall ha lokala representanter, precis som man har gjort när det gäller Skärgårdshavets nationalpark.

Kan man i utskottsbehandlingen få ändring på de här frågorna så är jag nöjd med den för övrigt.

Ympäristöministeri Bär l u n d: Arvoisa puhemies, värderade talman! Sain sen käsitksen, että eräissä puheenvuoroissa on pidetty puutteena sitä, että pykälissä ei mainita muun muassa paikallisen väestön edustajista koottavan neuvotteluelimen asettamisesta. Tässä suhteessa on menetelty hallinnon yleisten kehittämisperiaatteiden pohjalta. Uudenmaan lääninhallitus tulee asettamaan neuvotteluelimen. Olen henkilökohtaisesti sopinut tästä läänin maaherran kanssa, joten asia on asiallisesti ottaen kunnossa.

Suomessa on tällä hetkellä lähes 30 kansallispuistoa. Ainoastaan kolmessa tai neljässä on tällaisia erityisiä hallinnollisia neuvotteluelimiä, joten joka tapauksessa Tammisaaren kansallispuisto tulee tässä olemaan muihin kansallispuistoihin nähden erityisasemassa.

Det kommer alltså att tillsättas ett förhandlingsorgan av Nylands länsstyrelse. Det här har jag kommit överens om med landshövdingen i Nyland län och på den här punkten kommer alltså Ekenäs nationalpark att vara i en särställning jämfört med de flesta nationalparkerna i vårt land.

Jämförelsen med Skärgårdshavets nationalpark haltar så till vida att vi i skärgårdshavet har en situation, där man fortfarande behöver

göra markköp och där det också har förekommit andra lokala konflikter. I Ekenäs är läget mycket bättre.

Ed. R e h n: Herr talman! Det gläder mig att minister Bär l u n d kan ge utfästelse på en delegation, men faktum är att vi har förordningstexten med lagförslaget och i fråga om Skärgårdshavets nationalpark är det inskrivet på förordningsnivå om delegationen för Skärgårdshavets nationalpark. Jag har också förstått att delegationen utnämns av ministeriet, så den är så att säga på en högre nivå.

Olen todellakin iloinen siitä, että neuvottelukunta saadaan aikaiseksi. Kuitenkin on toivotavaa, että se on mahdollisimman korkealla tasolla, ja sen mainitseminen myös asetuksessa olisi todellakin sen vuoksi ollut erittäin toivottavaa. Aivan erilaiset eivät tilanteet ole kahden puuston välillä, koska kyllähän Tammisaaren saariston kansallispuistoon myös jää vielä näiläkin näkymin yksityisomistuksessa olevaa maata, joka on lunastettava ehkä jo hyvinkin hitaasti, koska senhän pitää tapahtua ilman muuta vapaaehtoisuuden pohjalta.

Ed. N y m a n: Herra puhemies! Nyt ehkä toistan jossain määrin ed. Rehnin näkemyksiä, mutta haluaisin viitata juuri Turun saariston Saaristomeren kansallispuistoon ja siihen liittyvään asetukseen. Siinä on pitkä pykälä, missä nimenomaan kerrotaan tarkallensa, miten tällainen valtuuskunta on koottu. Tämä on esimerkki, jota mielestämme pitää seurata myös, kun on kyse Tammisaaren kansallispuistosta, ja sen takia me tähän asiaan puutumme.

Mitä sitten tulee lunastuksiin, niin ministeri Bär l u n d ei ollut paikalla silloin, kun todettiin, että tässä pitää olla varovainen ja vapaaehtoisin keinoin, ostoin tai vaihdoin, on suoritettava nämä toimenpiteet eikä pakkolunastuksilla.

Jag vill liksom riksdagsledamot Rehn understryka att det i den förordning som gäller Skärgårdshavets nationalpark finns en lång, lång paragraf som uttryckligen säger hur en sådan här delegation är sammansatt och mot bakgrunden av det så måste man kunna känna mera trygghet för att den delegationen, herr minister, överhuvudtaget skall åstadkommas, eftersom de här motiveringarna som finns i regeringens proposition plötsligt nog kan glömmas bort.

Vad vi är ute efter är att få en skriftlig para-grafbokning i förordningen om att den här dele-gationsfrågan skall skötas.

Ed. Metsämäki: Herra puhemies! Jou-dun hieman toistamaan, mitä jo edellä on sa-nottu, mutta minunkin pelkoni tässä hallin-toasiassa johtuu siitä, että asetuksessa ei ole siitä mitään sanottu. Ainoastaan lain perus-teluosassa on maininta tästä lääninhallituk-sen asettamasta neuvottelukunnasta. Mikäli se olisi sanottu tarkemmin laissa taikka ase-tuksessa, niin tämä keskustelu olisi ollut aivan tarpeeton.

Min rädsla, herr talman, grundar sig på det faktum när det gäller förvaltningen att man inte någonstans säger, varken i lagen eller i förordningen, på vilket sätt den lokala be-folkningen skall vara representerad. Skulle man ha sagt det klart och tydligt så tror jag att den här diskussionen skulle ha varit helt onö-dig.

Ympäristöministeri Bärilund: Puhemies, talman! Ei tätä keskustelua nyt kannata enää pitkään jatkaa, koska tästä asiasta ollaan täy-sin samaa mieltä. On tietysti valitettavaa, jos täällä puheenvuoron käyttäneet edustajat eivät luota Uudenmaan lääninhallituksen lupauksiin. Minä luotan ja olen varma, että tämä asia jär-jestyy. Asetustahan ei eduskunnassa hyväksytä, vaan se hyväksytään sitten hallituksessa aika-naan.

Det som sades här om markinköpet kommer också enligt den principlinje som miljöminis-tern hittills har fört att förverkligas, men vi har som bäst på gång en inlösningsprocess inom Ekenäs nationalpark och därför kan man inte heller som princip i svåra konfliktsituatio-ner helt och hållet utesluta inlösningsförfaran-det, som ofta dessutom av parterna efterlyses för att fastställa det riktiga priset för i praktiken frivilliga köp. Så därför tror jag att vi också på den här punkten är fullständigt överens i sak.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvalio-kuntaan.

11) Hallituksen esitys n:o 245/1988 vp. laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Val-litan, että näin viikonloppuillansuussa tuhlaan eduskunnan aikaa, mutta kun oikeusministe-riön lainsäädäntöosasto on jälleen ryhtynyt hyökkäykseen rikoksenteikijän oikeusturvan eli niin sanotun rankaisemattomuusperiaatteen puolesta, on minun pakko karvata tähän hyök-käykseen jo lähete keskustelussa eli ylhäällä, ku-ten Tapparan termi kuuluu, Hakamettän hallis-ta nääs.

Vaikka suuri rikoslain ja siihen liittyvien la-kien kokonaisuudistus on meneillään ja työn alla maan parhaiden asiantuntijavojimien olles-sa käytössä, oikeusministeriö tuo eduskunnan käsiteltäväksi toistuvasti virkamiestyönä val-misteltuja lakiesityksiä uudistettavalta alueelta. Saatesanoina ovat yleensä olleet maininnat muutoksen pienestä merkityksestä sekä jollakin perustellusta kiireestä. Tällaisia pääasian ohi ui-tettuja lakiesityksiä ovat aikaisemmin olleet muun muassa säädös ehdonalaisesta vapaudesta sekä eräät muut rangaistusten täytäntöönpa-noasetuksen muutokset.

Nyt käsitellyssä oleva hallituksen esitys kos-kee ehdollisista rangaistuksista annetun lain 1 §:n sekä RTA:n 4 luvun 2 §:n muuttamista. Viimeksi mainitulta osin muutosesitys on mie-lestäni hyvin perusteltu ja tarpeellinen. Sen mu-kaan nuorisovankilassa rangaistustaan kärsivä vanki, siis nuori rikoksenteikijä, voisi suorittaa osan rangaistuksestaan avolaitoksessa, mikä ei tähän saakka ole ollut mahdollista.

Nykyisen lain mukaan ei alle 18-vuotias nuori rikoksenteikijä ole ollut erityisasemassa ehdolli-sen vapausrangaistuksen suhteen. Käytännössä nuoren rikoksenteikijän vapausrangaistus on kuitenkin määrätty ehdolliseksi ja vasta usean ehdollisen tuomion jälkeen on ollut vuorossa kiinteään vapausrangaistukseen tuomitsemi-nen. Tuomioistuimen harkinnalla on ollut suh-teellisen vapaat kädet, ja tätä harkintaa suoma-lainen tuomioistuin on käyttänyt varsin lau-

piaasti, useimmiten antanut vieterin venyä ehkä liiankin pitkälle.

Hallituksen esityksen mukaisesti ehdollisista rangaistuksista annetun lain 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vapausrangaistukseen, elleivät erityisen painavat syyt sitä vaadi. Tämä tulee käytännössä merkitsemään sitä, ettei alle 18-vuotiaasta tulla tuomitsemaan ehdottomaan rangaistukseen kuin harvinaisissa poikkeustapauksissa. Laki sitoo tuomioistuimen tähänastisen positiivisen harkinnan ja merkitsee sitä, että törkeistäkin rikoksista langetetaan ehdonalainen ehdonalaisen perään.

Tiedämme valitettavasti varsin hyvin, miten törkeisiin rikoksiin tänä päivänä jopa alle 15-vuotiaat rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolella olevat, saati sitten 17—18-vuotiaat syyllistyvät. En nyt tarkoita viitata tässä Rauman tapaukseen. Se on tietysti eri asia ja ehkä eri syillä ja seurauksilla arvioitava. Erityisesti 16—18-vuotiaiden osalla käytössä on talousrikoksia lukuun ottamatta koko rikollisuuden skaala, murhia, tappoja, törkeitä ryöstöjä, törkeitä pahoinpitelyjä ja niin edelleen. Törkeissä ryöstöissä ja pahoinpitelyissä on useasti uhrina puolustuskyvytön vanhus, kuten olemme voineet viime aikoinakin todeta, lehdistä lukea ja julkisista muista tiedotusvälineistä haitaita.

Oikeusministeriön esitys tuomioistuimen käsiin ja harkintavallan sitomisesta on mielestäni vailla perusteita, jopa käsittämätön, ja panee epäilemään, kuka tämän systeemin taustalla oikein piileksii. Uskallan päinvastaiseen suuntaan väittää, että olisi syytä ottaa keskustelun alaiseksi rikosoikeudellisen vastuun rajan alentaminen nykyisestä 15 vuodesta 14 vuoteen. Tällöin olisi mielestäni perusteltua jakaa alle 18-vuotiaat rikoksenteikijät kahteen kategoriaan, 14-, vaan ei 16-vuotiaat, joihin perustellusti voitaisiin suunnitella erityistoimia olemassa olevan rangaistuskäytännön sijasta tai ohella, 16-, vaan ei 18-vuotiaat omassa luokassaan jo ankaramman sanktiouhan alaisina.

Edellä esitetyn lisäksi hallituksen esitys sotii pahasti erästä jo pitkään kriminaalipoliittisessa keskustelussa esille tuotua huolenaihetta vastaan tai sen puolesta, kuinka vain. On puhuttu niin sanotusta rangaistusten kasaantumisesta eli siitä, että nuorelle rikoksenteikijälle toistuvasti, perä perään langetetut ehdolliset tuomiot erää-

nä päivänä tuomitaan kiinteänä kokonaisakkuna, jota hän vankilan muurien sisällä pureksii pitkänkin tovin ja laitostuu lopullisesti. Samaa keskusteluun on liittynyt näkemys siitä, että lyhyt, kiinteä rangaistus jo rikollisen uran alkuvaiheessa kenties saattaisi hyvinkin palauttaa nuoren oikealle polulle, ainakin paremmin kuin ehdollisten tuomioiden sarja, josta useimmat viis veisaavat.

Oikeusministeriö siis näyttää hylänneen nämä järkeenkäyvät näkemykset ja lähteneen kokonaan aivan yllättäen uusille urille. Nämä toimenpiteet kyllä toteuttavat ylijohdaja Längin haaveen vähenevästä vankimäärästä, mutta ovat yhteiskunnan ja yleisen lain kunnioituksen kannalta vähintään epäilyttäviä.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys tulee lakivaliokuntaan, jonka jäsen olen. Tulen lakivaliokunnassa huomattavasti perustellummin esittämään tämän näkemykseni ja myös hankkimaan siihen kuultavien asiantuntijoiden näkemykset. Mielestäni ainakin, mikäli laki tällaisenaan hyväksytään, mitä en tietysti lakivaliokunnassa sen enempää tule vastustamaan, jos yhteinen näkemys niin edellyttää, lain perusteluihin pitäisi saada tietynlaiset ohjeet tuomioistuinkäytäntöä varten, että tämä käytäntö ei kokonaisuudessaan luisuisi tuomioistuinten käsistä.

Ed. Andersson: Herra puhemies! Haluan kommentoida ed. Aittoniemen puheen-
vuoroa kriminaalipoliittisesti.

Mielestäni kaikki ne toimenpiteet, jotka tähtäävät siihen, että alle 18-vuotiaita ei suljeta vankilaan, ovat myönteisiä. Tilanne on nyt se, että meillä on monta sataa alle 18-vuotiaita vankilassa. Tiedämme myös, että vankilassa olosta tulee usein kriminaalisen uran alku. Tiedämme myös, että nuorten rikoksenteikijöiden kohdalla, jotka joutuvat vankilaan, uusintaprosentti on 90 %, joten katsoisin todella, että tämä on hyvin tärkeä uudistus ja meidän tulisi pyrkiä siihen, että jos ei ole aivan pakottavaa syytä, ei alle 18-vuotiaasta pidä koskaan tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

laki- ja talousvaliokuntaan

12) Hallituksen esitys n:o 248/1988 vp. laeiksi kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain 8 ja 9 §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

13) Hallituksen esitys n:o 1 laeiksi ennakkopöytäkirjalain 10 ja 19 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

14) Hallituksen esitys n:o 2 laiksi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

15) Ed. Lahti-Nuuttilan ym. lakialoite n:o 118/1988 vp. laiksi kalastuslain 91 §:n muuttamisesta

sosiaalivaliokuntaan

16) Ed. Mönkäreen ym. lakialoite n:o 1 laiksi ammattitautilain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

17) Ed. Mönkäreen ym. lakialoite n:o 2 laiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 6 §:n muuttamisesta

18) Asetus 9 päivältä joulukuuta 1988 kehitysmaista peräisin olevien tavaroiden tulli- ja tuontimaksuetuksista annetun asetuksen muuttamisesta (A n:o 30/1988 vp.)

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies, äradet talman! Tämä asetus sisältää luettelon niistä kehitysmaista, joille Suomi myöntää tulli- ja tuontimaksuetuksia tavarakaupassa. Ensi silmäyksellä kyseessä on lähinnä rutiininomainen läpihuutojuttu, jonka eduskunta siunaa ilman sen enempää keskusteluja.

Mielestäni tämä lista kuitenkin antaa aiheen ainakin lyhyeen kommenttiin ja se myös antaa tilaisuuden hieman pohtia, onko kaupankäynnillä ja ihmisoikeuskysymyksillä mitään tekemistä toistensa kanssa. ”Ensin tulee syöminen, sitten moraali”, sanoo Bertolt Brecht. Ehkä näin on. Mutta pitäisikö asian aina olla näin? Ei välttämättä. Viimeksi tämäntyyppinen asia keskustelutti eduskuntaa hallituksen myöntäessä lainatakuuta Outokumpu Oy:lle La Escondida-hankkeelle. Silloin hallituksen kanta oli, etteivät Chilen sotilasjunta ja Chilessä vakavasti loukatut ihmisoikeudet ole esteenä kuparikaupoille. Kun tutkii tämän asetuksen luetteloa, löytää siitä monta mielenkiintoista maata Chilen lisäksi. Eräs niistä on Israel, jonka miehityspoliittikka Länsirannalla ja Gazassa on koko maailmassa herättänyt vakavaa paheksuntaa. Suhtautuuko Suomi kylmän liikemiesmäisesti siihen, mitä Israelin miehittämällä alueilla nyt tapahtuu? Siltä näyttää ainakin tämän asetuksen mukaan.

Toinen poiminta listalta on Romania, diktaatturi, jossa omia kansallisia vähemmistöjä alistetaan ja vainotaan, missä valtio vaihtaa omia saksankielisiä kansalaisiaan D-markkoihin ja missä koko unkarilaisvähemmistön kulttuuri ja olemassaolo on uhattuna. Eikö tämäkään vaadi minkäänlaista kannanottoa Suomen kannalta? Listalta löytyy myös Turkki, jossa oppositiota raskaasti vainotaan, vankilat täytetään poliittisilla vangeilla ja missä kidutukset Amnesty Internationalin mukaan ovat jokapäiväisiä ja hyvin räikeitä, mutta se ei vaikuta meidän kaupankäyntiimme. Siltä vaikuttaa.

Tiedän, että on helppo vaatia ja tuomita täältä Suomesta käsin. Ei tietenkään turhaan pidä moralisoida ja rehvastella omalla erinomaisuudellaan. Kuitenkin hämästyttää se seikka, ettei Suomen valtiovalta ole lainkaan nähnyt aiheelliseksi tarkistaa tämän asetuksen tullihuojennuslistaa edes kaikkein räikeimpien ja silmäänpiistävimpien maiden kohdalla. Tiedän myös, ettei eduskunta voi asetukseen ehdottaa muutoksia. Tässä yhteydessä en voi muuta kuin toivoa, että

vastaisuudessa tämän tyyppisten asetusluetteloiden kohdalla suostuttaisiin näkemään, ettei ole soveliaasta myöntää tullihuojennuksia niille maille, joissa ihmisoikeuksia näin räikeästi loukataan, ja että ainakin näitä asioita pitäisi nostaa esille ja jatkuvasti problematisoida.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan

19) Valtioneuvoston päätös 8 päivältä joulukuuta 1988 tupakkatuotteista suoritettavasta lisäverosta (VNP n:o 14/1988 vp.)

maa- ja metsätalousvaliokuntaan

20) Valtioneuvoston päätös 28 päivältä joulukuuta 1988 kananmunien haudontojen rajoittamisesta (VNP n:o 15/1988 vp.)

21) Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987 (K n:o 16/1988 vp.)

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Eduskunnalle käsiteltäväksi annettava valtioneuvoston kertomus päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987 on sikäli historiallinen, että se on lajissaan ensimmäinen. Sitä on edeltänyt jo kyläkin vuodesta 1969 lähtien vuosittain annettu alkoholiyhtiön hallintoneuvoston kertomus,

mutta tämä toivottavasti on nyt parempi pohja jatkokeskusteluillemme. Luovutettavan kertomuksen valmistelu on kuulunut sosiaali- ja terveysministeriölle, mutta sen kokoamiseen ovat osallistuneet myös sisäasiainministeriö, opetusministeriö, valtiovarainministeriö, työvoimaministeriö ja näiden mainittujen ministeriöiden alaiset keskusvirastot. Lisäksi sitä on käsitelty sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivassa alkoholi- ja huumeneuvostossa, jossa olen puheenjohtajana.

Kertomuksen luovuttaminen nyt eduskunnan käsiteltäväksi on toivottavasti alkuviite siihen suuntaan, että alkoholipolitiikkaa osana päihdepolitiikkaa siirrytään nyt enenevässä määrin käsittelemään nimenomaan eduskunnan ja valtioneuvoston välisenä keskusteluna ja sen politiikan ohjausta. Voisi ehkä sanoa, että alkoholipolitiikassa ollaan siirtymässä asiantuntijavaltaasta kansanvaltaan. Kansanvaltahan merkitsee sitä, että monet eri yhteiskunnan sektorit ja erityisesti kansalaiset itse eri järjestäytymismuotojensa kautta pääsisivät ilmaisemaan omat näkemyksensä alkoholi- ja päihdeasioista ja että nämä kannanotot myös otetaan huomioon.

Arvoisat kansanedustajat! Olen tänään sanonut julkiselle sanalle, että omalta osaltani haluan tulkita tämän uudenmallisen kertomuksen hallituksen kosintana eduskunnalle kansanvaltaisemman alkoholipoliittisen keskustelun aloittamiseksi.

Alkoholiyhtiön rooli toki on alkoholipoliittisessa järjestelmässä kuitenkin edelleen keskeinen ja merkittävä, ja myös alkoholiyhtiön hallintoneuvoston kertomus on tämän kertomuksen liitteenä.

Valtioneuvoston päihdeoloja koskevan kertomuksen näkökulma on päihteiden väärinkäytön ehkäisemisessä ja haittojen vähentämisessä. Kysymys on kaikkien suomalaisten turvaamisesta päihdehaitoilta. Sosiaali- ja terveydenhuollolla on tässä tehtävässä keskeinen roolinsa niin päihdehaittojen ehkäisevässä kuin myös korjaavassa toiminnassa. Eduskunnalle avautuu kertomuksen myötä entistä laaja-alaisempia mahdollisuuksia tarkastella päihdeolojen kehitystä Suomessa paitsi alkoholin myös muiden päihteiden osalta. Myös kertomuksessa esitetään niitä toimenpiteitä, joita muilla hallinnonaloilla on tehty päihteiden väärinkäytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi. Toivon, että tällä uudella menettelyllä alkoholi- ja päihdepolitiikka kytketään osaksi suomalaista yhteiskuntapolitiikkaa ja sen hyvinvointitavoit-

teita. Tämä lähtökohta antaa myönteisemmän lähestymistavan kuin mielestäni aikaisempi vanhakantainen kontrollipolitiikka ja ylhäältä alaspäin ohjautunut alkoholipolitiikka.

Hyvinvoinnin edistämisessä ei ole kyse vain elinolojen säätelystä. Kysymys on monipuolisten, vaihtoehtoisten, ihmisen tarpeista lähtevien toimintaedellytysten luomisesta, jotka mahdollisimman vähäisessä määrin aiheuttavat haittavaikutuksia niin ihmiselle itselleen kuin hänen ympäristölleen.

Herra puhemies! Päihdeolojen ja eritoten alkoholiolojen kehitys ei kuitenkaan kiinnosta vain eri kansalaisryhmiä. Myös teollisuus ja kauppa, alkoholiin liittyvä muu elinkeinotoiminta, järjestöt ja päihdehaittojen korjaamisesta vastaavat laitokset ja tahot, ne kaikki ovat kiinnostuneita omalta osaltaan tästä kehityksestä.

Haluan kaiken uhallakin sanoa muutaman tunnusluvun tuolta kertomuksesta. Esimerkiksi alkoholi työllistää monia suomalaisia. Nykyisin kaikkiaan noin 36 000 ihmistä saa elantonsa vähimmästi alkoholiin liittyvistä toimista. Jos lukuun otetaan myös mukaan alkoholin ja muiden päihteiden väärinkäytön vuoksi tarvittava työvoima sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, järjestyksenpidossa jne., ollaan jo varsin merkittävässä luvussa.

Valtiontalouden kannalta, niin kuin julkisuudessa on käynyt ilmi, alkoholilla on edelleen myös huomattava merkitys. Alkoholitulojen osuus valtion tuloista on viime vuosina vaihdellut 8 ja 10 %:n välillä, ja monet väittävät, että se on ollutkin varsin keskeinen tekijä.

Tässä uudessa päihdeoloja koskevassa kertomuksessa ei kovin perusteellisesti vielä ole käsitelty alkoholin taloudellista ja siihen liittyvää elinkeinoaspektia. Tähän samaan asiaan kiinnitti huomiota myös pari viikkoa sitten mietintönsä jättänyt alkoholikomitea eli ns. Allardtin komitea. Komitean tavoin totean, että järjestelmäämme on tarkasteltava ensisijaisesti sosiaalisten ongelmien lievittämiseen tähtäävänä järjestelmänä, jossa erityistä huomiota kiinnitetään huono-osaisemman väestön asemaan. On kuitenkin hyvä huomata, että niissä keskustelupainotuksissa, joita julkisuudessa käydään, nämä muutkin näkökulmat ovat koko ajan olleet ja tulevat olemaan huomattavassa osin esillä. Niitä ei toki aina kerrota, mutta näin tosiasiallisesti varmasti on.

Huumausaineiden käyttö lieveilmiöineen on muodostunut vakavaksi ongelmaksi monissa länsimaissa. Parasta aikaa Wienissä on koolla

YK:n huumausainetoimikunnan 33. istunto ja Wienissä etsitään tehokkaita keinoja huumausaineiden käytön ehkäisemiseksi maailmanlaajuisesti. Suomi tukee neuvoston toimintaa yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa ja pitää kansainvälisen yhteistyön edelleen kehittämistä keskeisenä keinona huumausaineiden vastaisessa taistelussa.

Suomen tilanne kansainvälisessä mittakaavassa ja pohjoismaisessa vertailussa on huumausainekysymyksen osalta vielä toistaiseksi lohdullinen. Maantieteellinen sijaintimme ja markkinoiden pienuus on pysyttänyt varsin hyvin tämän kansainvälisen, useita muita maita koettelevan vitsauksen rajojemme ulkopuolella. Ehkäisevää vaikutusta lieene ollut myös tehokkaalla huumausainekontrollipolitiikallamme ja ehkä osin myös huumausainelainsäädännöllämme. Uskaltaisin kuitenkin tässä yhteydessä myös väittää, että merkittävä tekijä nykyisiin melko vähäisiin huumausaineongelmiimme on tervehenkinen ja henkistä kypsyttävää osoittava nuorisomme. Tässä tilanteessa on aihetta antaa julkinen tunnustus suomalaiselle nuorisolle ja myös antaa siitä kiitokset.

Toki huumausaineiden käyttöä on meilläkin. Selvitysten mukaan huumausaineiden käyttö on meillä suurimmaksi osaksi ns. kokeilukäyttöä, joka valtaosassa tapauksista jää kertaluonteiseksi. Tämä kuitenkin kertoo selkeästi, millainen voima tällä kielletyllä hedelmällä on. Siksi Suomessa olisi kehitettävä keinoja, joilla huumausaineiden houkuttelevuutta ja halua niiden kokeiluun kyettäisiin nykyisestään vähentämään. Huumausaineiden käyttäjissä on selvitysten mukaan pieni ja varsin vaikea moniongelmaisten, lähinnä nuorten aikuisten, ryhmä, ja tämä ongelmallisin ryhmä näyttää oirehtivan monella eri elämän sektorilla. Surullista on se, että tämä joukko näyttää olevan myös syrjäytynyt riittävästä hoidosta ja huollosta. He ovat usein kaikkein vaikeimpia asiakkaita eri palvelupisteissä ja heihin on ollut sen vuoksi ehkä helpompi kohdistaa kontrollitoimenpiteitä kuin hoitoa ja huoltoa. Tämän ryhmän kohdalla kontrollitoimenpiteiden ohella olisi panostettava eri viranomaisten väliseen yhteistyöhön ja uudenlaiseen yksilöiden tarpeesta lähtevään auttamiseen.

Kertomuksessa annetaan tietoja viimeksi suoritusta päihdetapausten laskennasta. Sen mukaan huumausaineiden käyttöä keskeisempi ongelma on edelleenkin lääkaineiden väärinkäyttö yhdistyneenä alkoholin käyttöön. Toivon,

että myös eduskunnassa tullaan jatkossa tähän kiinnittämään huomiota.

Kansainvälisessä vertailussa kuitenkin maamme lääkekontroilli on varsin tehokas. Herääkin kysymys siitä, viestittääkö alkoholin ja lääkkeiden yleiskäyttö ehkä siitä, että yhteiskunnassa on edelleenkin pimentoon jäänyt elämässään pahoinvoivien ryhmä, joka ei löydä epätoivoonsa ja ahdistukseensa muuta purkautumiskanavaa.

Vuonna 1987 päihdehuollon osalta tapahtui merkittävää kehitystä. Päihdehuoltolain voimaantulolla siirryttiin, niin kuin sanonta kuului, juoppoihin kohdistuvista erityistoimenpiteistä tuottamaan palveluja koko väestölle. Myös terveydenhuolto nousi lakisääteisesti sosiaalitoimen rinnalle palveluiden kehittämisessä ja päihdehuoltoa toteutetaan nyt kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa. Uusi toimintatapa antaa parempia mahdollisuuksia ehkäisevän työn kehittämiseen päihdekysymyksissä. Päihteiden haittoihin ja väärinkäytön aiheuttamiin ongelmiin olisi päästävä jo puuttumaan väärinkäytön varhaisessa vaiheessa, ja toivottavasti tämä uusi järjestelmä sitä edesauttaa.

Toisaalta alkoholinkäytön hallintakyvyn opettamisen tulisi olla myös eräs alkoholivalistuksen tavoite. Ehkäisevää ja valistavaa työtä voidaan edelleen kehittää työterveyshuollon, neuvolatoiminnan sekä koulujen oppilashuoltotoiminnan alueilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon päihteiden väärinkäyttöä ehkäisevä ja korjaava työ ei ole aikaisemmin päässyt riittävissä määrin mielestäni esille eduskunnalle tulleissa kertomuksissa sen toiminnan laajuuteen nähden. Kuitenkin noin 60 000 suomalaista käyttää yksistään päihdehuollon erityispalveluja A-klinikoilla, katkaisuhoidoasemilla, kuntouttamisyksiköissä ja nuorisosiemillä. Tuntuu siltä, että kun näitä lukuja ei tuoda esille, niin osalta ihmisistä jää myöskin unohduksiin se seikka, että tätä toimintaa varsin laajamittaisesti tällä hetkellä tehdään.

Perinteinen päihdehaittoja ehkäisevän työn organisoija ja toteuttaja, raittiustoimi, siirtyi vuoden 1987 lopussa tehdyllä raittiustyölain muutoksella sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän piiriin. Muutoksellahan pyritään siihen, että ehkäisevää työtä niin sosiaali- ja terveydenhuollossa kuin raittiustyössäkin entisestään kehitettäisiin ja aloitettaisiin myöskin uusia, nykyiseen aikaamme soveltuvia työmuotoja perinteisen rait-

tiusvalistuksen ja terveyskasvatuksen rinnalle, ja uskallan jopa sanoa, osittain niiden tilallekin.

Eduskunnan mielessä lienee kuitenkin varsin selkeänä ne erilaiset kannanotot, joilla tätä lakia on evästetty. Nyt on sitten hyvä aika tarkistaa, oltiinko oikeassa, väärässä tai jossakin siltä väliltä, itse kukin omien tuntojemme osalta.

Herra puhemies! Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 1987 säilöönottotarpeen vähentämistyöryhmän, jonka tarkoituksena oli etsiä keinoja kansainvälisesti varsin korkeiden säilöönottolukujen vähentämiseen. Työryhmän esittämä laaja kokonaisuohjelma sosiaali- ja terveydenhuollon sekä poliisin toiminnan kehittämiseksi päihtyneiden käsittelyssä on käytännössä osoittautunut jo oikeansuuntaiseksi. Esimerkiksi Helsingissä, jossa säilöönottoja tapahtuu maassamme suhteessa eniten, säilöönottolukuja on kyetty vähentämään noin 15 %:lla vuoden 1988 aikana, ja uskallan toivoa ja edellyttää, että me pääsemme huomattavasti tätä radikaalitemmin myönteiseen jatkokehitykseen.

Kunnista saatujen tietojen mukaan uusi lähestymistapa ei ole merkinnyt vain synkkien säilöönottolukujen kaunistumista, vaan myös päihdehuollollisen toiminnan kehittymistä. Kontrollia on voitu korvata hoidolla ja huollolla, ja nyt hyvin alkanutta kehitystä tulee mielestäni jatkaa määrätietoisesti ja kehittää siihen edelleen uusia alueita, mikäli näin koetaan tarpeelliseksi. Kaiken kaikkiaan tavoitteena voi olla, että putkalle pitää luoda hoidollisesti vaihtoehtoja sosiaali- ja terveydenhuollon alalla.

Vuoden 1987 kertomuksesta käy ilmi, että yksilötasolla eräs keskeisimpiä haittoja päihdeongelmaisilla ovat asumisvaikeudet ja jopa suoranainen asunnottomuus. Asunnottomuus puolestaan sitten heijastuu edelleen monenlaisina muina haittoina, jotka eivät ole tuntemattomia myöskään säilöönottotilanteissa.

Ratkaisujen avaimet ovat suurelta osin tietyt yleisessä asuntopoliitikassa ja sen kehittämisessä, näin erityisesti täällä pääkaupunkiseudulla. Asuntopoliitikan päihdehaittoja ehkäisevä merkitys on suuri. Riittävä vuokra-asuntotuotanto turvaa nuorille oman elämän hallinnan mahdollisuuden, ja sama koskee esimerkiksi hoito- ja kuntoutusjärjestelmästä palaavia päihteenkäyttäjiä, joiden jatkokuntoutuksen tärkein edellytys on oma asunto riittävillä tukimuodoilla varustettuna.

Päihdeongelmaisten tai siksi leimattujen asuttamista on syytä tukea siis myöskin erityistoimin. Ei kuitenkaan sillä tavoin, että heidän

asumistarkoitukseensa osoitettaisiin sellaisia asumiskohteita, jotka eivät muulle väestölle kelpaa. Näin me synnyttäisimme vain lisää ongelmia ja eriarvoisuutta yhteiskuntaan. Haluamme löytää uusia inhimillisiä ratkaisuja. Näiksi en myöskään katso sitä, että päihdeongelmia on jouduttu säilömään epäinhimillisiin asuntola- tai ensisuojatyyppisiin erityisolosuhteisiin.

Vuoden 1987 alkoholikomitean ehdotusten mukaisesti normaalien asuntopoliittisten keinojen lisäksi tulisi turvata edelleen esimerkiksi Y-säätiön kaltaisten järjestöjen pysyvä rahoitus asunnottomuuden poistamiseksi ja kuntoutettavien asumisen tukemiseksi.

Herra puhemies! Valtioneuvoston ensimmäinen kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä osui suomalaisessa alkoholipoliittisessa tilanteessa varsin merkittävään murrosvaiheeseen. Pitkän tasaisen kulutuksen kauden jälkeen alkoholin käyttö on vuodesta 1986 lähtien kääntynyt selvään nousuun. Alkoholin kulutus puhtaana alkoholina asukasta kohden on vuodesta 1985 noussut 6,4 litrasta vuonna 1988 7,3 litraan.

Elintason kohoamisen vaikutus alkoholin kulutuksen lisääntymiseen on selvästi näkyvissä. Myös alkoholin saatavuutta on eri tavoin helpotettu. Kulutuksen kasvua on ehkä tukenut myös yleinen vapaamielisempi suhtautuminen alkoholijuomien käyttöä kohtaan. Yhteiskunnan kehitys ennakoii alkoholin kulutuksen kasvun jatkuvan tällä menolla myöskin lähitulevaisuudessa.

Suomen tilanne kansainvälisessä vertailussa muihin kehittyneisiin teollisuusmaihin nähden on sikäli paradoksaalinen, että muualla maailmassa hyvinvoinnin laajeneminen on pikemminkin vähentänyt alkoholin kulutusta. Meillä se näyttää sitä lisäävän.

Vuoden 1987 alkoholikomitea teki keskeisenä työnään ehdotuksen Suomessa jatkossa harjoitettavan alkoholipoliittikan päälinjaksi. Komitea päätyi siihen, että moderniin pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon kuuluu olennaisena osana alkoholihaittojen rajoittamiseen pyrkivä laaja-alainen yhteiskuntapolitiikka. Komitean ehdottama konkreettinen keinovalikoima on alkoholiasioita vähänkin seuranneille kuitenkin tuttu: alkoholiverotuksen uudistaminen osana vero-uudistusta, A-oluen laimentaminen sekä oluen kulutuksen siirtäminen hinta- ja myyntijärjestelyin miedompaan suuntaan, vapaan turistialkoholin saatavuuden kiristäminen ja niin edelleen, aikaisemmistakin keskusteluista tuttuja aiheita.

Komitean työstä merkittävä osuus kohdistuu tulevaisuuteen. Nyt käsillä oleva kertomus käsittelee suurelta osin mennyttä aikaa. Eduskunnan siitä antamat kannanotot todennäköisesti kohdistuvat kahden vuoden aikaiseen tilanteeseen. Haluaisin kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että myöskin tässä kertomuksessa on osittain ehdotuksia tulevaisuuteen, ja toivon, että tältä osin käytävä keskustelu ja eduskunnan antama vastaus toimisi palautteena, jolla voisimme suunnata kohden tulevaisuutta.

Tulevan hyvinvointimme kannalta ei ole merkityksetöntä se kansainvälisen alkoholitutkimuksen perustotuus, että alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu aiheuttaa väistämättä alkoholihaittojen lisääntymistä eri väestöryhmissä. Toisin sanoen olemme kaikki samassa veneessä. Alkoholihaittojen ei ole voitu todeta kasautuvan vain pienelle ongelmakäyttäjien ryhmälle, vaan huomattava osa alkoholihaitoista koituu myös niin sanotuille tavallisille kohtuukäyttäjille. Niinpä voi sanoa, että se nimenomaan toimittajien hyvin usein tekemä kysymys, miksi meidän tulee kärsiä siitä, että nuo aiheuttavat itselleen ongelmia, ei ole sen paremmin moraalisesti kuin tieteellisesti oikea lähestymistapa.

Suomalainen alkoholikeskustelu polarisoituu muutenkin helposti kinasteluksi alkoholisäätelyn vapauttamisesta tai sitten toisaalta kontrollin tehostamisesta. Asiaa voisi ehkä tämän mustavalkoisen kuvan sijasta tarkastella myös hyvinvointinäkökulmasta. Se pitää sisällään materiaalisen hyvinvoinnin lisäksi myös elämän laatekijät, sosiaalisen ja kulturellisen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisen kehityksen osatekijät. Alkoholi näyttäytyy tässä tarkastelutavassa molemmilla akseleilla. Kansanterveysnäkökulmasta alkoholin kulutusta pitäisi rajoittaa, kun taas virkistäytymiskäyttäytymisessä ja sosiaalisessa kanssakäymisessä kohtuullinen ja hallittu alkoholin käyttö tuo myös oman positiivisen lisänsä.

Hyvinvointinäkökulmasta pitäisi löytää koko kansan hyväksymät periaatteet toteutettavalle pitkäjänteiselle alkoholipoliitikalle. Sääätelytoimenpiteitä voitaisiin vähentää sitä mukaa kuin alkoholin haitalliset kulutustottumukset vähenvät, sillä tuskin me haluamme vapauttaa kulutusta vain lisätäksemme haittoja. Kansan mielipiteen saaminen tällaisen politiikan taakse edellyttäisi kuitenkin koko hyvinvointinäkökulmasta jäsentyvän alkoholivalistuksen ja -kasvatuksen oleellista lisäämistä ja pitkäjänteistä asennemuokkausta.

Päihdeoloja koskevan kertomuksen kehittämisosassa valtioneuvosto korostaa alkoholivaltuutuksen ja siihen liittyvän terveystieteen tehostamista sosiaali- ja terveydenhuollon kautta. Tällaiselle laaja-alaisesta näkökulmasta lähtevälle toiminnalle olisikin turvattava riittävästi voimavaroja, ja yksi mahdollisuus olisi suunnata alkoholistia saatavia tuloja tähän toimintaan.

WHO:n asettama alkoholikulutuksen vähentämistavoite vuoteen 2000 mennessä on hyvinvointiyhteiskunnan alkoholipolitiikan näkökulmasta hyvinkin perusteltu. Nyt käytävä keskustelu ja siitä vedettävät johtopäätökset auttavat meitä puolestaan selvittämään, onko se myös realistinen tietyn aikajakson kuluessa. Tavoite vähentää alkoholin kulutusta 25 %:lla vuoteen 2000 mennessä ei nimittäin ole mahdollista ilman väestön merkittävää asennemuutosta tai ilman voimakkaita alkoholipoliittisia sääntelykeinoja, ja meidän tulisi päättää, minkälaisen politiikan taakse me aiomme kansalaiset saada. Alkoholikulutuksen kasvun pysäyttämiseksi tarvitaan todennäköisesti edelleenkin varsin paljon erilaisia erillisiä toimia. Nyt on kuitenkin pyrittävä toteuttamaan nämä erilliset toimet osana koko hyvinvointiamme edistävää ratkaisua, niin että me voisimme liittää ne laajemmalti sosiaali- ja terveyspolitiikkaan ja muuhunkin yhteiskuntapolitiikkaan.

Herra puhemies! Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä antaa mielestäni monipuolisen mahdollisuuden keskustella hyvinvointipolitiikkamme kehittämisen suunnasta ja sen eri keinoista. Uskon, että eduskunnalla nyt on mahdollisuus ohjata tätä politiikkaa. Valtioneuvosto on ensi kertaa päihdeoloja koskevan kertomuksen yhteydessä esittänyt katsauksen päihdeolojemme kehittymisestä. Valtioneuvosto toivoo, että kertomus virittäisi eduskunnassa laajan yleisen yhteiskuntapoliittisen keskustelun uudeltaisesta alkoholi- ja päihdepolitiikasta, samalla kun me yhdessä katsastamme jo 1990-luvun kansallisista päihdepolitiikan tavoitteista kohden yhdentyvää Eurooppaa.

Herra puhemies! Siitäkin huolimatta, että tiedän sekä viikon- että kellonajankohdan huomioon ottaen, että eduskunnan mahdollinen vastaus tähän hallituksen kosintaan, laajempaan kansanvaltaiseen alkoholipoliittiseen keskusteluun, tulee saamaan aikalisän, toivon, että se ei väljähdä tunteitamme tämän asian käsittelyyn.

Ed. Rehn: Herr talman! Vi kan med glädje ta emot minister Halonens frieri till oss allesammans om att faktiskt få till stånd en alkoholpolitisk diskussion på litet bredare bas och man kan inte annat än beklaga att ärendet faktiskt har placerats på svansen i en lång fredagslista, vilket betyder att den troligen kommer att bli avbruten och inte nu kunna fullföljas.

I Finland accepteras i fråga om alkohol endast två kategorier av människor, å ena sidan absolutister och å andra sidan alkoholister i djupaste misär. De förra finner man moraliskt beundransvärda, de senare så beklagliga att man kan offra mänsklig omtanke på dem.

Tyvärr utgår också vår alkoholpolitik från denna utgångspunkt. Det stora flertalet av Finlands folk är måttliga konsumenter på samma sätt som människor i århundraden och årtusenden före oss har varit. Dessvärre, kan man ju säga. Ändå är ytterligheterna inte offer för en felaktig alkoholpolitik utan för en felaktig socialpolitik, för ett felaktigt samhälle kanske med just bostadsbrist, arbetslöshet, stress och familjebekymmer, som fört med sig också de här problemen.

Varför dricker Jeppe? Denna fråga har ställts många gånger och ännu i dag är den ju relevant. Det är svaret på den som vi borde söka, då vi försöker ta reda på botemedlen. De unga alkoholmissbrukarna bör ha vår speciella omsorg, men där kan väl sägas att åtminstone nykterhetsrörelsen bedrägligt misslyckats. I stället för att söka sig ut bland den riktiga ungdomen använder färdigt nyktra sin tid till att övertyga varandra om nykterhetens betydelse.

Alkoholpolitik bör basera sig på en vettig realistisk syn på det stora flertalets alkoholkonsumtion, att med information och också med skatteåtgärder styra konsumtionen mot svagare drycker.

Herra puhemies! Minua todellakin ilahdutti tämä ministeri Halosen kosinta meille kaikille aloittaa laajempi keskustelu alkoholipoliitikasta. Itse hän antoi siihen erinomaisen alustuksen, josta on hyvä lähteä jatkamaan. Todellakin valitan sitä, että tämä tärkeä keskustelu on asetettu pitkän perjantailistan häntäpäähän, joten se nähtävästi tullaan keskeyttämään.

Suomessa hyväksytään ainoastaan kaksi kategoriaa kansalaisista alkoholinkäytön suhteen, nimittäin täysraittit ja rappioalkoholistit. Ensinmainittujen hyväksyminen perustuu moraaliin ihannointiin, jälkimmäiset ovat tarpeeksi

säälittäviä tullakseen osaksi inhimillistä huolenpitoa. Kuitenkin suurin osa väestöstä ei kuulu kumpaankaan kategoriaan, vaan pystyy suhtautumaan alkoholinkäyttöön yleensä hyväksyttävällä tavalla, kuten ihmiset vuosisatojen ja -tuhansien aikana ennen meitä. Sen vuoksi myös alkoholipolitiikkamme olisi pystyttävä tämä tunnustamaan ja ennen kaikkea huomioimaan tämä suuren enemmistön käyttäytyminen ja alkoholinkäyttö.

Raittiusliike on valitettavasti täysin epäonnistunut toiminnassaan. Tuskin kukaan meistä on välttynyt osallistumasta raittiusliikkeen tilaisuuksiin, joissa täysraittiit ihmiset todistelevat toisilleen raittiuuden merkitystä. Sen sijaan raittiuustyön olisi kokonaan suunnattava toimintansa kentälle, nuorten ihmisten jengeihin, tanssilavoille, kadulle, keskustelemaan, kertomaan, valistamaan niitä, jotka ovat vaikeuksissa ja jotka tarvitsevat ymmärtämystä ja valistusta.

En missään tapauksessa kiellä, ettei alkoholinkäyttö olisi ongelma nuorison piirissä ja että meidän on yhdessä pohdittava kaikkia mahdollisia keinoja sen hillitsemiseksi. Kuitenkin on myös muistettava, ettei alkoholinkäyttö ole välttämättä alkoholipoliittinen ongelma ja sen epäonnistuminen, vaan nimenomaan sosiaalipoliittinen ongelma. Asunnon puute, työttömyys, perheiden sisäiset ongelmat, joihin myös ministeri viittasi, ovat niitä tahoja, joista alkoholiongelmien synty parhaiten on löydettävissä. Miksi Jeppe juo, on vieläkin tärkeä sanoma. Syiden etsiminen, ongelmien ratkaiseminen sosiaalipuolella ovat kaikkein tärkeimpiä.

Vielä sanoma raittiusjärjestöille kysymyksen muodossa. Miten on mahdollista, että tupakanpoltto on mittavien kampanjoiden avulla saatu hurjaan laskuun aivan kiitettävästi, siihen on panostettu, kun samalla toisen nautintoaineen, alkoholin, kulutuksen laskemiseen ei löydetä keinoja suurista valtionavustuksista huolimatta? Vetoan todella raittiusjärjestöihin: Olkaa itsekriittisiä. Panostakaa nuorisoon tavalla, jonka he itse hyväksyvät, koska juuri nuoria ihmisiä meidän on syytä auttaa.

Siten me kaikki muut, jotka kuulumme siihen 90 %:iin, joka käyttää vähemmän kuin puolet kokonaiskulutuksesta. Meille olisi nimenomaan saatava valistusta juomatavoista, mutta myös verotuksellista ohjausta alkoholijuomien hintoihin juomatapojen muuttamisen rohkaisemiseksi. Naapurimaassamme Ruotsissa juodaan huomattavasti enemmän mietoja viinejä kuin

vahvoja alkoholijuomia johtuen siitä, että heidän määrään perustuva verotuksensa suosii laadukkaita kevyitä viinilajeja. Sen sijaan meidän arvoon perustuva verotuksemme korottaa hyvien viinien hinnan uskomattomiin lukuihin Ruotsiin verrattuna. Tämä tietenkin voi kuuloistaa snobismilta, ja siitä voi tietenkin minua syyttää, mutta Ruotsissa on päästy erittäin hyviin tuloksiin myös kokonaiskulutuksen laskeamisen suhteen.

Tässä tietenkin on kuitenkin annettava Alkolle tunnustus. Mahdollisen hintahaitarin sisällä he ovat onnistuneet puristamaan hinnan nousut minimiinsä juuri viinien osalta, joten tätä tahtoa on kyllä Alko Oy:n sisällä olemassa.

Samalla haluan kyllä potkaista Oy Alko Ab:tä jonkin verran sen kaksinaismoraalin suhteen ja vähintään kolmella pallilla istumisen suhteen. Alko valmistaa tuotteita itse, joiden hinta pidetään erittäin kohtuullisena kilpailun edistämiseksi, vaikka koskenkorvat ja viskit ja mitä he nyt valmistavat, todellakaan eivät sovi esimerkiksi nuorison juotaviksi. Alko myös markkinoi ja myy tuotteet, mutta sitten vielä valvoo niiden kulutusta ja kaiken lisäksi myöntää anniskeluluvat. On todellakin syytä perusteellisesti pohtia Alkon roolia — tai eri rooleja. Järkevän sosiaali- ja alkoholipoliittikan kannalta ne eivät ole mielekkäitä.

Joskin alkoholimainonta tuskin tuntuu toivottavalta Suomessa, olisi kuitenkin määrättyä alkoholitiedottamista pystyttävä antamaan esimerkiksi juuri viinien juomisen lisäämiseksi — vieläkin snobiksi väittämisen uhalla.

Vuoden 1987 alkoholikomitean mietintö, joka hiljattain on julkistettu, ei mielestäni ole onnistunut ehdotuksissaan. Yksi sen päätehtävistä, alkoholinkulutuksen kehityksen seuraaminen ja siihen vaikuttaminen, ei ole johtanut oikeisiin toimenpide-ehdotuksiin, ainakin minulla on tämä vankka käsitys. Oluen laimentaminen, tax free -myynnin supistaminen, anniskeluoikeuksien vähentäminen, myyntipisteiden laajennusehdotusten tyrmäminen tuntuvat liian helpoilta ratkaisuilta, jotka eivät välttämättä johda nuorison alkoholiongelmien ratkaisemiseen. Enemminkin tuntuu siltä, että ne nimenomaan rankaisevat kohtuukäyttäjää — joskin ministeri kyllä viittasi siihen, että kohtuukäyttäjää tavallaan ei ole olemassakaan, koska kaikkeen tietenkin liittyy määrätty ongelmat.

Omalta osaltani en vierasta ajatusta uusista myyntipisteistä. En myöskään suoranaisesti suosittele linjaa: viiniä maitokauppoihin, mutta

uskon, että meillä olisi täysi syy enenevässä määrin kokeilla viinin myyntiä muutamissa hyvin hoidetuissa elintarvikeliikkeissä. Kokeemukset voisivat antaa erinomaista opetusta, jota sitten voidaan hyödyntää jatkotoimenpiteissä.

Herra puhemies! Haluan erityisesti korostaa sitä, että tämä puheenvuoro on nimenomaan yksittäisen kansanedustaja Rehnin puheenvuoro eikä missään tapauksessa ryhmäni puheenvuoro, koska olen täysin tietoinen siitä, että se voidaan ymmärtää alkoholin ylistyspuheeksi, jossa unohdetaan täysin nuoriso, hätää alkoholismien takia kärsivät kodit, kaikki alkoholismien uhrin. Näin en kuitenkaan missään tapauksessa tarkoita. Haluaisin nostaa esiin tämän päivän realismin keskusteluun. Ainoastaan tunnustamalla tosiasiat voidaan ongelmiin löytää ratkaisuja. Valitettavasti kieltoamentaliteetti, moralistinen hurskastelu ei yleensä johda todellisiin tuloksiin, joita vilpittömästi toivon saatavan aikaan.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen monessa asiassa ed. Rehnin kanssa samaa mieltä ja hyväksyn hänen puheenvuoronsa. Eräs yksityiskohta jäi hieman minua vaivaamaan, kun hän heitti raittiusjärjestöille kysymyksen epäonnistumisesta alkoholinkulutuksen kasvun ehkäisemisessä ja totesi, että tupakanpolto on päästy hurjaan laskuun.

Valitettavasti tämä ei pidä paikkaansa tupakanpolton osalta. Viime aikoina erityisesti nuorten ja naisten tupakanpolto on lisääntynyt, joten me emme oikeastaan voi raittiusliikettä liikaa arvostella siitä, että he eivät ole onnistuneet alkoholinkulutuksen kasvun ehkäisemisessä.

Ehkä tupakan osalta aikoinaan hyvin paljon auttoi se, että tupakkalaki sai aika paljon huomiota osakseen, se käynnisti kansalaiskeskustelun, keskustelun päättäjien keskuudessa ja toimi asenteiden muokkaajana. Alkoholin osalta ei jostakin syystä ole samanlaista keskustelua versonut, vaikka aina näiden kertomusten ja alkoholipoliittisten asioiden käsittelyjen yhteydessä eduskunnassa tietyt edustajat käyttävät erittäin ansiokkaita puheenvuoroja, mutta itse laajaa kansalaiskeskustelua ei ole saatu aikaan.

Siinä mielessä ministeri Halosen heittäminen haaste on todella puhutteleva ja pitäisi saada myös meidät täällä keskustelemaan laajemmin

asiasta ja miettimään, miksi alkoholin käyttö koko ajan lisääntyy.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen erittäin iloinen siitä, että ed. Mönkäre tavallaan ajatuksiani kannattaa. Juuri tähän kohtaan, johon hän kiinnitti huomiota, haluaisin sanoa, että tupakanpolton keskustelussa on saatu aikaan se, että jokainen on enemmän tai vähemmän tietoinen vaaroista. Terveystieteiden puolella on saatu erittäin paljon aikaan juuri asennekasvatuksessa, ja kyllä hän sitä laskuakin on ollut. Nykyään katsotaan erittäin karsaasti tupakanpolttajia, mutta ei juuri katsota karsaasti niitä, jotka käyttävät alkoholia, aika paljonkin. Uskon, että tässä olisi nimenomaan tehtävää enemmänkin muokata asenteita.

Ed. Laine: Herra puhemies! Viime vuonna käytettiin Suomessa alkoholia enemmän kuin koskaan aikaisemmin, kuten ministerin puheenvuorosta myös kävi ilmi. Alkoholin kulutuksesta 1/5 väestöstä käyttää 3/4, joten, ed. Rehn, sitä 90:tä % ei jää sille puolelle kansasta. Luulen, että tästä johtuen tuo nimitys rappioalcoholisti ei oikein sovellu siihen osaan, joka 3/4 käyttää, vaan se on sittenkin varmasti pienempi joukko. Ongelma on joka tapauksessa huomattavasti mittavampi kuin mitä julkinen sana yleensä myöntää.

Olen myös sitä mieltä, että itse nyt käsiteltävän asian kannalta oli valitettavaa se, että asian käsittely pääsi käyntiin vasta kello 17 jälkeen ja muun muassa ministerin puheenvuoro jäi kuulematta suurelta osalta eduskuntaa. Kuitenkin, kuten ministeri totesi, nyt on aika lailla historiallinen muutos tapahtunut sikäli, että ensimmäisen kerran voidaan käsitellä nimenomaan hallituksen kertomusta päihdeolojen kehityksestä.

Herra puhemies! Ministeri on kosinut eduskuntaa nyt ja aiemminkin, edellyttänyt laajaa keskustelua. Tänään se ei millään ole mahdollista. Ensi viikko on erittäin työteliäs: tiistaina on paljon keskusteltavaa asiaa, keskellä viikkoa on välikysymys, ensi perjantai on varmasti huono.

Tästä johtuen, herra puhemies, ehdotan, että asian käsittely siirrettäisiin ei ensi, vaan seuraavan viikon tiistaihin eli 21. helmikuuta tapahtuvaksi.

Toinen varapuhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokun-

taan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Koska yhdyn siihen käsitykseen, jonka ed. Laine lausui, että on saatava aikaan laaja keskustelu, kannatan hänen tekemäänsä ehdotusta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laine ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle tiistaina 21 päivänä kuluva kuuta pidettävään täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Laineen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle tiistaina 21 päivänä helmikuuta pidettävään täysistuntoon.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi tiistain täysistuntoon

22) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 1 (HE n:o 219/1988 vp.)

23) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 2 (HE n:o 225/1988 vp.)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.46.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

M. V. Mandelin

